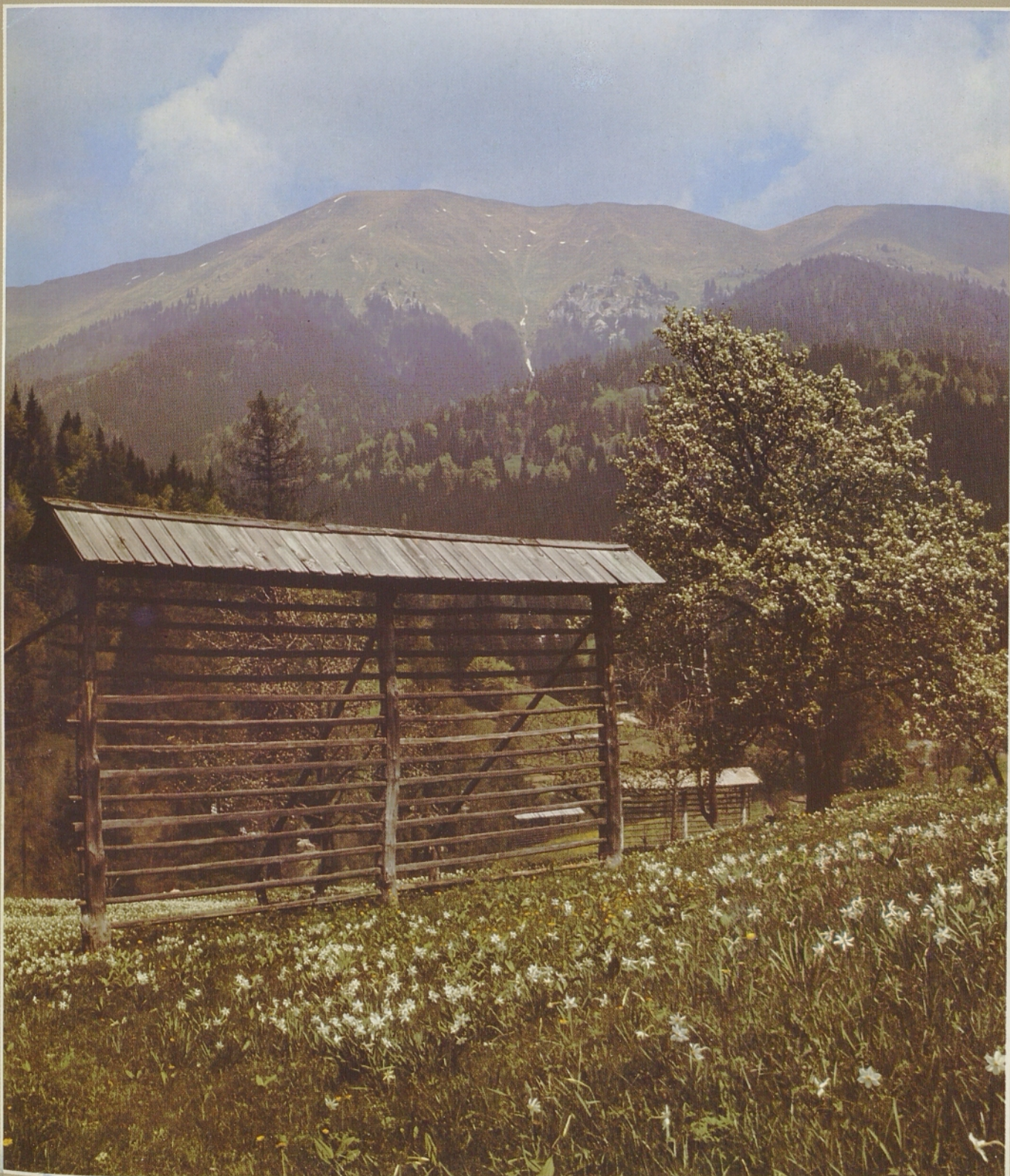

RODNA GRUDA

Slovenija

YU ISSN 0557-2282 | revija za Slovence po svetu | leto XXXIII | april 1986 | številka 4

Slika na naslovni strani:
Pomlad se prebuja

Foto: Janez Klemenčič

Dragotin Kette, ob 110-letnici rojstva	1
Urednik vam, Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Nagrada brez žrebanja	7
Turizem – slovenska prednostna panoga	8
El condor pasa – v Jugoslaviji	9
Tujina jih je vrnila močnejše	11
Pozabljen mejnik jugoslovanstva	14
Lepote slovenskih vasi – Dutovlje	15
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu – foto: Peter Skoberne	22
Izseljevanje Slovencev po svetu	24
Sedem desetletij »Prosvete«	26
Pogled v daljno zgodovino	28
Ivanova vrnitev	29
Umetniška beseda – Ivan Tavčar	30
Vaše zgodbe	32
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedad	38
Mladi mostovi	39
Za razvedrilo	40
Materinščina	41
Nove knjige	42
Domače viže	42
Vaš kotichek	43

Revija za Slovence po svetu *Magazine for Slovenes abroad* *Revista para los Eslovenos por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p.p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher,

Uredniški odbor

Jurij Holy, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1500 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 13 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 23 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

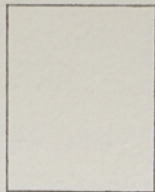
Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Slovenija
Jugoslavija

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1/II p.p. 169
61001 Ljubljana
Slovenija – Jugoslavija

- ☐ Prosim, uvrstite me med redne naročnike revije Rodna gruda – Slovenija
- ☐ Naročam Slovenski koledar
- ☐ I wish to subscribe to the magazine Rodna gruda – Slovenija!
- ☐ I wish to order the Slovenski koledar.

Ime in priimek

Name and surname

Naslov

Address

Kraj in poštna številka

City and Postal Code

Država

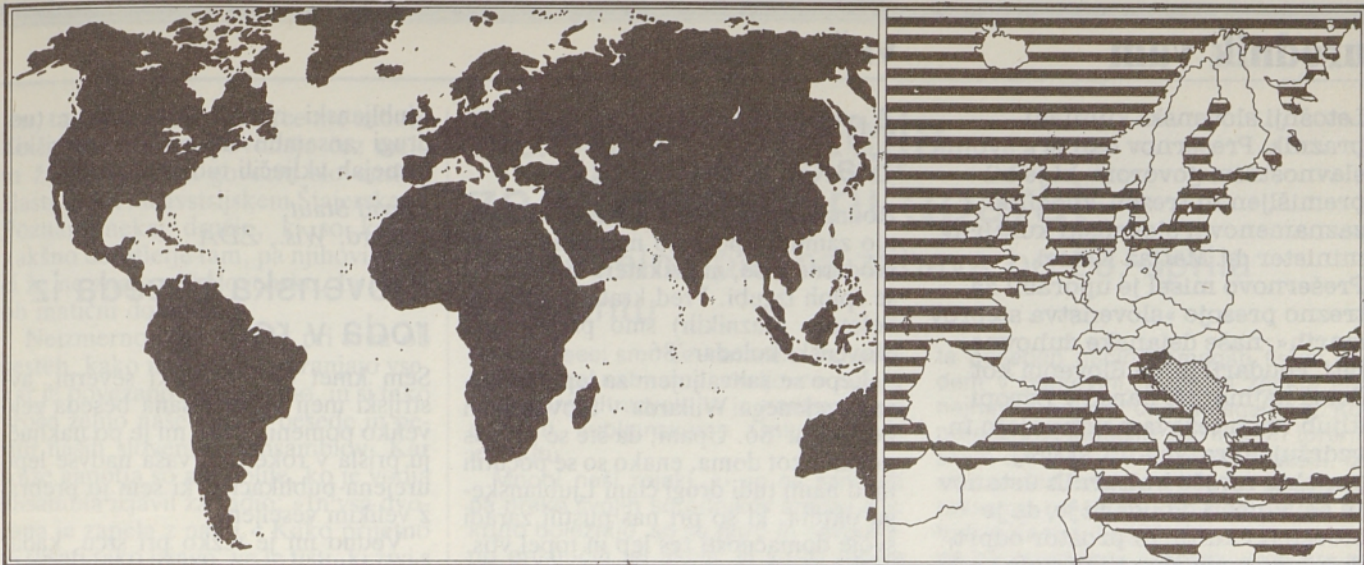
State

Podpis

Signed

Slovenija
Jugoslavija

od kod smo doma
where are we from
de donde somos

Dragotin Kette, ob 110-letnici rojstva

Ob Kettejevi obletnici se spominjamo slovenske moderne in njenega izrednega pomena za slovensko književnost. Dragotin Kette, rojen 19. januarja 1876 na Premu na Notranjskem v družini očeta organista, je bil eden izmed znamenite četverice, ki so sestavljali slovensko moderno (Cankar, Kette, Murn in Župančič). Starši so mu zgodaj umrli, zanj sta skrbela stric Janez Valenčič in teta. V peti šoli je bil kaznovan zaradi zlaganja »spotikljivih« pesmi o škofu Missiji. V šesti šoli so ga zaradi neplačevanja šolnine izbrisali iz seznama dijakov, a so mu šolsko leto vendar priznali, ker so šolo zaradi potresa predčasno zaprli. Kot dijak se je moral že kar spočetka preživljati z inštrukcijami in s podporami. V letih 1896–1898 je študiral v Novem mestu. Po maturi je odšel služiti vojaški rok v Trst, kjer se je prehladil in so ga zaradi jetike odpustili iz vojske. Njegova mračna življenjska pot se je končala v Ljubljani, kjer je 26. aprila 1899 umrl v cukrarni pri prijatelju in somišljeniku Aleksandru Murnu, star komaj triindvajset let.

V gimnaziji se je pričel družiti z Ivanom Cankarjem, sodeloval je pri skrivnem literarnem in političnem društvu Zadruga. Strastno je prebiral Homerja, Ovida, Tassa, Goetheja, Maeterlincka, ruske poete (zlasti Koljčova), se hlastno učil ruščine, italijanš-

čine, francoščine in angleščine, kakor da bi slutil, da mu je življenje bolj na kratko odmerjeno. Sovražil je izumetničenost in dekadenco v umetnosti, cenil je predvsem preprosto ljudsko pesem in umerjenost ter harmonijo klasikov. Med vrstniki je veljal za najbolj izobraženega in zgodaj dozorelega samostojnega misleca.

Pod psevdonimom Siluška je objavljajl otroške pesmi v Angelčku in Vrtcu. Za mlade bralce je pisal tudi pravljice in basni.

Kot pesnik za odrasle se je zgledoval pri ljudski pesmi in pri klasičnih

vzorih (Prešeren, Goethe, Heine). Zaslužen je bil za modernizacijo klasičnega soneta. Njegovi soneti se odlikujejo po miselni globini in po virtuoznem lahkotnem ritmu.

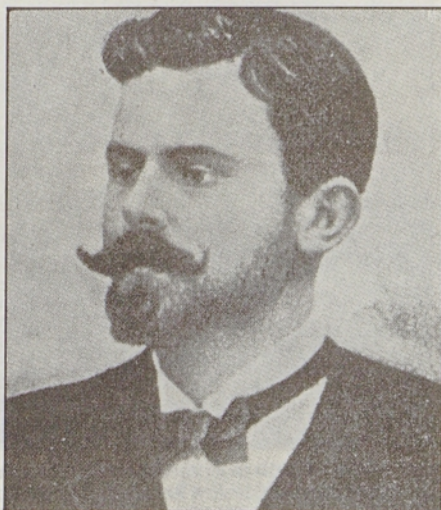
Svoja življenjska spoznanja in izpovedi o smislu življenja in trpke izkušnje trdega in revnega življenja je oblikoval v šegavih, intimno impresivnih, mnogokrat tudi resigniranih, a možatih stihih (S. Janež). Za pejsažni okvir sta njegovi liriki služila tiha dolenska pokrajina ter Trst z morjem.

Po ugotovitvah literarne kritike je Kette doživljal ljubezen kot življenjsko zakonitost, ki človeka нравstveno dviguje in plemeniti. V njegovih erotičnih pesmih se razodeva možata narava, ki ne pozna jokave sentimentalnosti, temveč le ponosno izpoved. Literarna veda mu brez pridržkov priznava pomembno mesto med slovenskimi liriki vseh časov in smeri. Kettejeva zasluga je tudi, da je prenovil slovenski epski izraz s svojimi baladami in romanci.

Oton Župančič je izjavil Albertu Široku, »da je bil na Murna bolj prijateljsko navezan, kot pesnik pa je predstavljal Kette vse kaj več kot Murn. Ni bil samo najbolj razgledan med nami vsemi, temveč tudi najbolj nadarjen in globok.«

Če dobro premislimo Župančičevo izjavo o Ketteju in jo soočimo z neizpolnjenim tragičnim pesnikovim življenjem, se lahko toliko bolj zavemo, kakšno neizmerno škodo je slovenski poeziji prizadejala njegova mnogo prerana smrt.

Dušan Mevlja (Večer)

Letošnji slovenski kulturni praznik, Prešernov dan je s svojim slavnostnim govorom, ki je bil premišljen in trezen, značilno zaznamoval slovenski kulturni minister dr. Matjaž Kmecl.

Prešernovo misel je uporabil za trezno presojo »slovenstva stebrov starih«, naše dejanske duhovne biti. Poudaril je, da Slovenci kot daleč najmanjši narod v Evropi kljub vsem težavam ustvarjajo in vzdržujejo razvejan, skoraj popolno mrežo kulturnih ustanov in dejavnosti. Poudaril je, da je slovenski kulturni prostor odprt, duhovno svoboden in bi nam lahko vlival več življenjskega veselja, samozaupanja in samospoštovanja.

»Pri tem se nihče ne more izogniti odgovornosti, premalo nas je,« je rekel dr. Kmecl, »odgovornost je skupna in vsakogar posebej. Nobena privoščljivost kulturnikov politikom, nobene trde besede in dejanja politikov kulturnikom, nobeno govoričenje ustvarjalno anonimnih in samozvanih umetnikov o zatiranju bogve kakšnega poslanstva, toda tudi nobeno sprenevedanje, ko je treba pošteno plačati resnično ustvarjalno delo, nobeno kazanje s prstom na druge nam ne bo nič pomagalo; nobeno vpitje čez Ljubljano in obratno, nobeno spakovanje čez Cankarjev dom, eno redkih, če že ne edino vsenarodno moderno kulturno gradnjo, ki smo si jo privoščili. In tudi gesla o razbremenjevanju gospodarstva niso v tem razmerju nič rodovitnejša; kot da ta narodno, družbeno in civilizacijsko identifikacijska kultura res toliko stane!«

Dr. Matjaž Kmecl je s tem »nesprenevedanjem« tudi poudaril, da bo pač treba ločiti zrno od plev, med pomembnim in nepomembnim, da bo treba tudi v prihodnje več in trdo delati, ne pa zgolj jadikovati. Pa naj gre za kulturo v najširšem smislu doma ali na tujem. Slovenski kulturni prostor ostaja to, kar je, vidnih meja pri njem ni določenih. Vanj so dejavno vključeni tudi slovenski izseljenci, tudi če zgolj še prepevajo sredi ameriške džungle, argentinskih pamp ali pod avstralskimi gumijevci.

Ansambel Lojzeta Slaka v Willardu

Rodna gruda prihaja k nam z dokajšnjo zamudo, pogosto nerazumljivo za moderne čase, marsikatera številka pa se sploh izgubi. Pred kratkim (ob novoletnih praznikih) smo prejeli tudi Slovenski koledar '86,

Lepo se zahvaljujem za lep opis našega zelenega Willarda v Slovenskem koledarju '86. Upam, da ste se pri nas počutili kot doma, enako so se počutili med nami tudi drugi člani Ljubanskega okteta, ki so pri nas pustili zaradi svoje domačnosti res lep in topel vtis.

V avgustu lani pa so nam prinesli s svojim petjem in godbo lep košček domovine naši Slaki. Res smo ponosni nanje. Da pa so res »fantje od fare«, so pokazali s tem, da so kljub dragočenemu času in naporom zaradi velikih daljav naslednje jutro po koncertu prišli na dom Mary Staut, tajnice tukajšnje Slovenske družbe. Pri njej živi nje-na 93-letna stara mati Ana Volovšek, doma iz Gornjega grada v Savinjski dolini. Ona je ena izmed redkih še živečih pionirk, ki je poleg drugih s svojim življenjskim naporom pomagala napraviti iz divjine današnji tako lepi, slovenski, zeleni Willard.

Ona se zaradi starostnih težav ni mogla udeležiti koncerta, čeprav bi se ga rada. Pa so ji zato Slaki prišli na dom zapet nekaj lepih domačih pesmi. Lahko si mislite, kako so jo oblivale solze sreče.

Upamo, da bodo v prihodnje tako

Ljubljanski oktet, Slaki kakor tudi drugi ansambli na svojih ameriških turnejah vključili tudi Willard.

Janvid Staut,
Willard, Wis., ZDA

Slovenska beseda iz roda v rod

Sem kmet ob slovenski severni, avstrijski meji in mi pisana beseda zelo veliko pomeni. Tako mi je po naključju prišla v roke tudi vaša nadvse lepo urejena publikacija, ki sem jo prebral z velikim veseljem.

Vedno mi je težko pri srcu, kadar slišim ali berem, kako je naš slovenski jezik zatiran onstran naših meja, zlasti na avstrijskem Koroškem in drugod. Zato pa sem toliko bolj hvaležen tistim, ki vztrajajo in ohranjajo naš lepi slovenski jezik pa čeprav za ceno zaničevanja. Kako toplo je človeku pri duši, ko prebereš ali slišiš, kako naši rojaki, razkropljeni na tisoče kilometrov od svoje domovine, spoštujejo in ohranjajo iz roda v rod našo slovensko besedo in našo lepo slovensko pesem in to na vseh celinah sveta. Ponosni smo lahko na te naše rojake, ki daleč od domovine ohranjajo naš jezik, naše kulturne vrednote, našo pesem in običaje.

Prav jalov se mi zdi izgovor nekaterih, ki se izgovarjajo, češ da se morajo podrediti tujim zahtevam, in čutim, da vsi narodi niso enako naklonjeni tujcem in njihovem jeziku in drugim vrednotam, pa vendar – kdor je vztra-

Lojze Slak s fanti iz Praprotna v Stautovem domu v Willardu, Wis. Nekaj lepih slovenskih pesmi so zapeli 93-letni Ani Volovšek, eni izmed zadnjih še živečih pionirk Willarda. Srečanje s pevci iz domovine ji pomeni življenjsko dragocenost (11. avgust 1985).

jen, ta vse doseže. Kar srce me zaboli, ko nekateri samo povohajo čez mejo in že jih je sram govoriti slovensko, zlasti še tu, na avstrijskem Štajerskem. Poznam nekaj družin, ki so komaj kakšno desetletje tam, pa njihovi otroci že ne znajo več slovensko. In to tik ob matični domovini!

Neizmerno toplo mi je pri srcu ob vesteh, kako naši rojaki ohranjajo vse, kar je povezano z domovino, in si tako vroče želijo naše pisane besede in pesmi naših slovenskih ansamblov. Kar solze ganotja so me oblile, ko je vodja ansambla izjavil za radio: »In vsa dvorana je zapela z nami.« Kako prijetno je slišati tako izjavo, ve le tisti, ki živi s srcem tistih, ki jim domovina nekoč ni mogla dati zaposlitve, ali pa jih je potegnila na tuje samo radovednost.

Naj končam s toplimi pozdravi in iskrenimi željami, da bi vsi, ki jih je življenjska pot zanesla na tuje, še naprej spoštovali in ohranjali naš materin jezik. Vsem, ki berejo našo Rodno grudo, želim srečno, zdravo in uspešno novo leto 1986.

Rad bi si tudi dopisoval s kakim osamljenim slovenskim rojakom iz tujine.

Ludvik Mori,
Pernice 20, 62366 Muta

Mladi glas in Planika po slovenski turneji

Folklorni skupini Mladi glas in Planika sta imeli po vrnitvi iz Slovenije že nekaj nastopov, zato skoraj ni bilo časa, da bi se vam oglasila že prej. Preden smo jeseni začeli z vajami, smo vsem staršem pokazali celoten program, s katerim smo nastopali v Sloveniji, tako da so tudi starši videli, da ni bil zastoj naš in njihov trud.

Na kratko bi se rada zahvalila vam in vsem, ki ste nam kakorkoli pomagali, da je uspela ta naša prva turneja – lep sprejem na letališču, prevozi, skrb za našo osebno in skupno prtljago. Posebno bi se rada zahvalila Gabi Heimer za spremljanje, za ves trud in potrpežljivost z nami. Hvala tudi za lep članek v Rodni grudi o našem obisku v Sloveniji. Ta članek smo prek fotokopij razdelili vsem staršem, tako da so ponosni na otroke, obenem pa hvaležni za pozornost.

Nevenka Stajan,
za folklorni skupini
Mladi glas in Planika,
Toronto, Kanada

Nabiralna akcija za ultrazvočni aparat

Dobrodelna plesna zabava bo 26. aprila v Torontu

Pred meseci smo se kanadski Slovenci odločili za nabiralno akcijo za nakup aparature ultrazvok, ki jo nameravamo podariti ljubljanskemu Onkološkemu inštitutu.

Mnogi naši rojaki, ki so se sami ali pa preko svojih sorodnikov srečali s to kruto boleznijo, so se hitro in navdušeno priključili tej akciji, ki so jo začela številna slovenska društva, ki so zato osnovala poseben odbor.

Kaj pomeni aparat za diagnostiko rakastim bolnikom, nam je na pretresljiv način pred svojo smrtjo razodela Joan Krašovec, dolgoletna aktivna društvena delavka Slovenskega narodnega doma Lipa park iz St. Catharinesa. Zavedajoč se, da zanjo ni pomoči v boju s to kruto boleznijo, je želela, da namesto rož in vencev na njen grob rojaki darujejo v sklad za pomoč Onkološkemu inštitutu. Joan, ki po rodu niti ni bila Slovenka, čeprav je kot skrbna mati vzgajala otroke v slovenskem duhu in je tudi sama uživala v slovenski družbi, je s tem svojim poslednjim dejanjem pokazala, da sočutje do sočloveka lahko presega celo smrt, da humanitarna ljubezen premaga vse razlike, ki nas kot ljudi ločujejo.

Nabiralna akcija je hitro zajela rojake širom po Kanadi, ki so videli v tem novo obliko pomoči svojim dragim v domovini: pomoč v obliki medicinskega aparata, ki bi koristil vsem tistim ljudem v domovini, ki so najbolj pomoči potrebni. Nabava ultrazvoka pa naj bi bila tudi naša oblika pomoči požrtovalnim slovenskim zdravnikom Onkološkega inštituta, ki brez sodobnih tehnoloških pripomočkov ne morejo opravljati svojega dela tako, kot bi želeli.

Nabiralna akcijo so začela številna slovenska društva v Ontariu in v drugih kanadskih provincah. Še zlasti hitro in vestno so se dela lotili rojaki v Winnipegu. V Ontariu društva zbirajo denar na različne načine: od direktne nabirke med rojaki pa do organizacije raznih prireditev.

Najuspešnejša prireditev je bila večerja na ladji Jadran pod naslovom YUCAN, ki sta jo organizirala Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave in lastnik ladje Jadran John Letnik v sodelovanju s podjetji, ki so za to prireditev darovala pijačo in dobitke. Poleg številnih Slovencev in drugih Jugoslovancev se je te večerje udeležilo veliko kanadskih poslovnežev. Udeležence je nagovoril torontski namestnik župana Fred Beavis, ki je pozdravil idejo solidarnosti, ki je združila Kanadčane z jugoslovanskimi priseljenci, ki želijo na

ta poseben način pomagati tistim ljudem v domovini, ki jih je zadela ena najhujših bolezni današnjega časa. Kot predsednik komisije za raka pri torontskem okraju je bil še posebej vesel, da smo se Slovenci zavzeli prav za pomoč rakastim bolnikom. Povedal je, da so tudi v Kanadi bolnišnice močno odvisne od privatnega sektorja. »Naj gre za pomoč rakastim bolnikom v Jugoslaviji ali v Kanadi – povsod gre za iste humanitarne ideje, za doseg skupnega cilja v borbi s to kruto boleznijo,« je končal svoj govor mestni svetnik Fred Beavis.

Tudi županja Mississauga Hazel McCallion je navdušeno pozdravila to humanitarno akcijo in pohvalila Slovence, da niso uspešni samo v poslovnem pogledu, pač pa se odlikujejo tudi po dobrosrčnosti in gostoljubnosti.

Najbolj ganljiv del tega večera je bil kratek govor Johna Letnika, v katerem je opisal svoj osebni boj s to boleznijo, ki ga je zadela, ko je bil še mlad fant.

Nabiralna akcijo so pozdravili tudi naši ljudje v domovini, ki so želeli po svojih močeh prispevati k uspehu te naše zastavljene naloge. Jože Curk je med svojimi rojaki na Primorskem organiziral akcijo za nakup diatonične harmonike, ki naj bi jo darovali našemu odboru v Kanadi kot dobitek na loteriji. Kmetijski kombinat Vipava, Splošno gradbeno podjetje Ajdovščina, Fructal Ajdovščina in Turistično društvo Vipava so med svojimi člani hitro zbrali denar. Kar je še manjkalo, je dodala Krajevna skupnost Vrhpolje in tako je Jože Curk kupil in osebno prinesel harmoniko v Kanado. Tudi Melodija Mengeš in Onkološki inštitut sta darovala vsak po eno diatonično harmoniko.

Te harmonike bodo dragoceni dobitki na plesni zabavi 26. aprila 1986 v Torontu, ki jo skupno prirejajo južno ontarijska društva, in katere ves dohodek je namenjen v sklad za nakup ultrazvoka.

Odbor za pomoč Onkološkemu inštitutu se zahvaljuje vsem, ki so na kakršenkoli način pripomogli k uspehu nabiralne akcije. Denarne prispevke zbirajo številna slovenska društva po Kanadi, lahko pa jih pošljete v pismu na naslov: Slovenian Institute of Oncology Trust Fund, P.O. Box 886, Streetsville, Mississauga, Ontario L5M 2C4. Več informacij lahko dobite po telefonu pri članih odbora nabiralne akcije – Ivanu Curku (416) 270-8338, Leonu Fistru (416) 225-7842 ali Lojzetu Kocjančiču (416) 881-3466.

Odbor za pomoč Onkološkemu inštitutu

Prešernove nagrade '86

Na večer pred slovenskim kulturnim praznikom so v Cankarjevem domu v Ljubljani podelili letošnje Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada. Same nagrade so bile letos v znamenju jubileja: Prešernove nagrade so podelili štiridesetič, nagrade Prešernovega sklada pa petindvajsetič. Doslej je prejelo Prešernove nagrade 216 nagajencev in nagrade Prešernovega sklada 216 nagajencev.

Velike Prešernove nagrade za leto 1986 so prejeli: slikar **Marjan Pogačnik** za življenjsko delo, zlasti za grafike, »ki sodijo med najboljše, kar je na tem področju nastalo na Slovenskem.« Pisatelj **Dominik Smole** za drame, saj predstavlja »literarno delo Dominika Smoleta enega od vrhuncev povojne slovenske književnosti.« Pesnik **Gregor Strniša**, ki je »s svojo antologijsko zbirko Vesolje dovršil in zaokrožil v celoto emocionalno in miselno izjemno bogat pesniški svet.«

Nagrade Prešernovega sklada pa so prejeli: baletni plesalec Mijo Basajlovič, kiparka Dragica Čadež, operni pevec-tenorist Karel Jerič, pesnik Milan Jesih, igralec Silvij Kopal, sceno-

graf Mirko Lipužič, arhitekt Tomaž Medvešček, dirigent Marko Munih, igralec Vlado Novak in pesnik iz za-mejstva-Rezije Renato Quaglia.

Izguba za slovensko in svetovno mikrokirurgijo

V prometni nesreči na cesti Zagreb-Ljubljana je 7. februarja izgubil življenje dr. Marko Godina, specialist-plastični kirurg, vodja mikrokirurške službe na univerzitetni kliniki za plastično kirurgijo in opekline v Ljubljani, star komaj 42 let. Veljal je za vodilnega strokovnjaka svoje stroke v svetovnem merilu, zato so ga v zadnjem času nenehno vodili na simpozije v različnih državah, kjer je imel številna predavanja in demonstrativne operacije. Svoje znanje pa je na ljubljanski medicinski fakulteti prenašal tudi slovenskim študentom.

V naši reviji smo o dr. Marku Godinu pisali tudi v zvezi Dušanom Valentinčičem, dečkom, ki mu je kosilnica odrezala obe nogi, ki so mu jih kirurgi uspešno prišli nazaj, in o izjemnem prišitju roke Milivoju Potkonjaku. Obe operaciji sta imeli izjemen

odmev tudi v tujem strokovnem tisku in sta razširili mednarodni ugled ljubljanske mikrokirurške klinike.

Skupaj z dr. Markom Godinom, ki je bil sin književnika Ferda Godine, je v nesreči izgubila življenje tudi njegova žena Vesna. Dr. Godina je bil oče treh otrok.

Umrli je skladatelj Matija Tomc

Pevci in ljubitelji slovenske pesmi doma in po svetu so z žalostjo sprejeli novico, da je umrl skladatelj Matija Tomc, ki je bil eden izmed slovenskih najznamenitejših zborovskih skladateljev. Napisal je okrog 1.300 skladb, uglašbljal je besedila pesnikov in komponiral po ljudskih motivih. Številne njegove skladbe so že ponarodele in predstavljajo repertoar, mimo katerega ne more noben slovenski pevski zbor.

Matija Tomc je bil doma iz Kapljišča pri Metliki. Študiral je bogoslovje in glasbo. Pred vojno je poučeval glasbo na škofijski gimnaziji v Šentvidu pri Ljubljani, po vojni pa je bil profesor glasbe na ljubljanski klasični gimnaziji. Vse od leta 1946 do 1973 je vodil župnijo v Domžalah. Ljubljanska teološka fakulteta mu je podelila častni doktorat, papež pa ga je imenoval za monsignorja.

»Kraški izlivi« tudi za otroško kliniko

Avstralska rojakinja Marcela Bole je v letu 1985 izdala v samozaložbi pesniško zbirko, ki ji je dala naslov »Kraški izlivi«. Avstralski Slovenci so pridno segali po knjigi, kot nam poroča avtorica.

Medtem je v Rodni grudi prebrala članek o akciji zbiranja denarja za ljubljansko otroško kliniko, ki jo je sprožila avstralska rojakinja Eleonora White. Odločila se je, da bo poskusila pomagati tudi sama. Rojakom iz drugih držav je prek Slovenske izseljenške matice pripravljena podariti precejšnje število knjig, oni pa naj bi denar, kolikor znaša cena knjige (10 dolarjev), poslali otroški kliniki v Ljubljani.

Torej, rajaki: če želite zbirko preprostih pesmi avstralske Slovenke »Kraški izlivi«, sporočite nam in nakažite na željo avtorice Marcele Boletove 10 dolarjev za otroško kliniko v Ljubljani. Knjigo vam bo poslala SIM.

SOŽITJE MED VERNIMI IN NEVERUJOČIMI – Konec januarja je bil v prostorih slovenske vlade v Ljubljani tradicionalni novoletni sprejem za predstavnike verskih skupnosti v Sloveniji. Sprejem je priredil predsednik komisije za odnose z verskimi skupnostmi in podpredsednik vlade dr. Boris Frlec, ki je v svojem nagovoru najprej spregovoril o splošnih značilnostih družbenega dogajanja pri nas in v svetu, nato pa je omenil nekatere primere dobrih in tudi nerešenih zadev s področja odnosov z verskimi skupnostmi. Slovenski metropolit in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar je v svojem odgovoru med drugim poudaril tri stične točke med vernimi in nevernimi. To so mir, kultura in dialog. Nekaj pozdravnih besed so spregovorili tudi paroh srbske pravoslavne cerkve Peran Bošković, senior evangeličanske cerkve Ludvik Novak in ljubljanski imam Ishak Alešević (slika: Janez Zrnc).

SKUD TRIGLAV v Stuttgartu slavi 15-letnico

Slovensko kulturno-umetniško društvo Triglav v Stuttgartu slavi letos 15-letnico delovanja. Ob tem jubileju pripravljajo vrsto prireditev, za katere skrbi poseben pripravljalni odbor v domovini in v Stuttgartu. Ob tej priložnosti nameravajo v Stuttgartu organizirati slovenski teden z vrsto gospodarskih, kulturnih, športnih in drugih srečanj med predstavniki dežele Baden-Württemberg in Slovenije. Osrednja in obenem zaključna prireditev bo 7. junija v Rund-Sport-Halle v Bernhausnu pri Stuttgartu z bogatim sporedom.

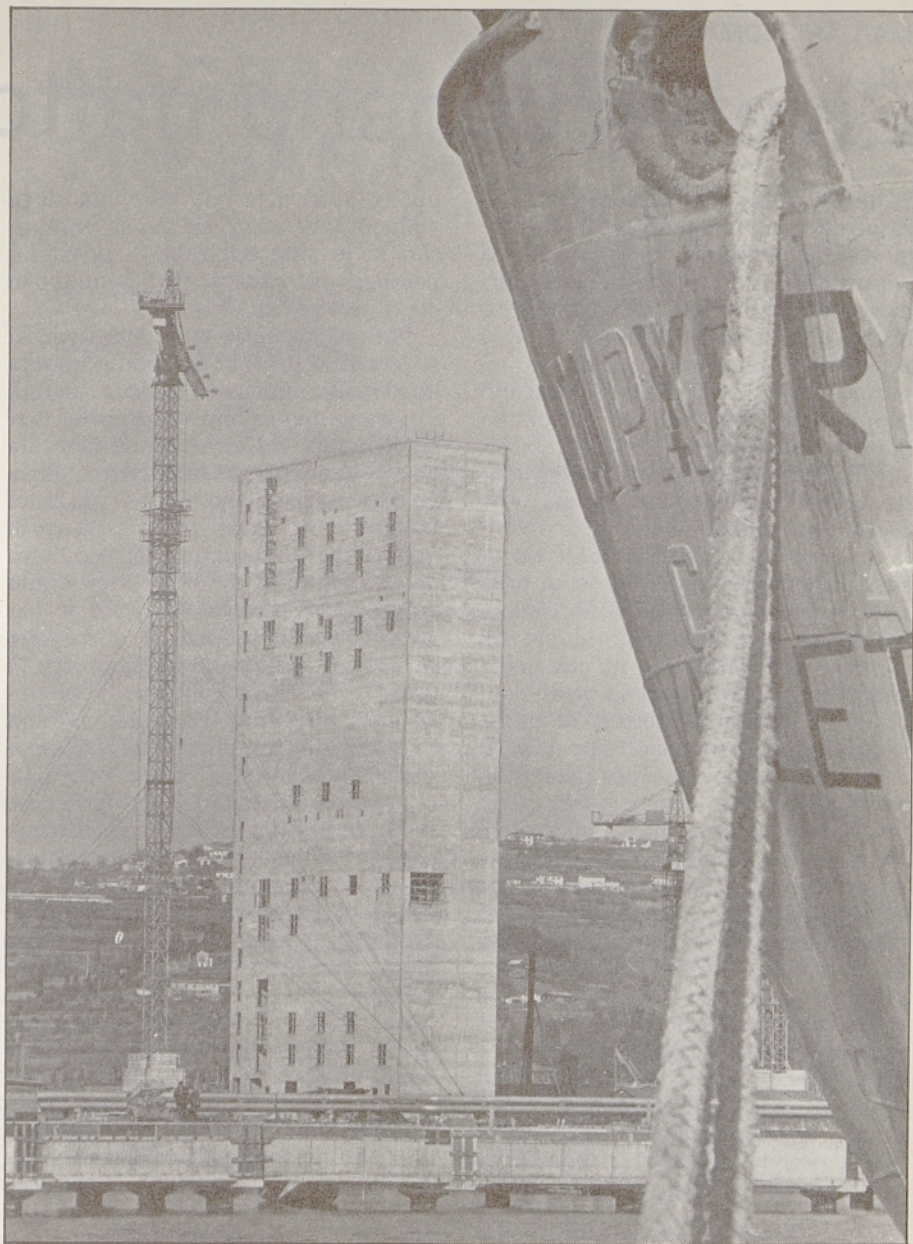
SKUD Triglav je povabil na to prireditev tudi vse dosedanje predsednike in odbornike društva, tudi tiste, ki so se medtem vrnili v domovino, v sporedu pa bodo sodelovala tudi vsa štiri društva, ki delujejo v Baden-Württembergu, in gostje iz domovine, med katerimi bo tudi priznan domači zabavni ansambel. Torej, rojaki, 7. junija ne pozabite na jubilejno proslavo SKUD Triglav v Stuttgartu!

Narodne skupnosti v Sloveniji

Komisija za mednarodne odnose pri slovenski skupščini je v januarju obravnavala položaj madžarske in italijanske skupnosti v Sloveniji. Osnovna ugotovitev je bila, da omogoča zakonodaja, sprejeta leta 1982, vsestranski razvoj in uveljavljanje narodnostnih skupnosti, ki pa se v življenju še ne uresničujejo docela. Bolj se bodo morali povezati z večinskim narodom onkraj meje. Pojem »homogene etnične skupnosti« pa naj ne velja samo za območje Slovenije, kjer žive Italijani in Madžari, temveč tudi za Hrvaško, kjer prav tako živita ti dve narodnosti. Pripadniki teh dveh narodov, ki živijo na območju Slovenije, bi se morali tudi bolj vključevati v gospodarska predstavnstva, delegacije, ki zastopajo podjetja navzven, zlasti, kadar odhajajo na pogovore in sklepanje pogodb v svoje matične dežele.

Tudi raziskovalne dejavnosti, ki se nanašajo na problematiko narodnostnih skupnosti, bodo morali raziskovalci bolj povezati med seboj.

Večjo skrb bo treba posvečati tudi pravilnemu knjižnemu jeziku, ki ga negujejo in ohranjajo v Sloveniji živeči pripadniki narodnosti, zanj naj bi bolj poskrbele družbenopolitične organizacije.

V koprski luki so lani začeli graditi silos za žitarice. To je ena največjih naložb v zadnjih letih v tem slovenskem pristanišču, zmogljivost silosa, ki bo končan do konca leta, pa bo 60.000 ton. Silos je tudi po gradbeni plati zahtevno delo, saj ga gradijo na mehki podlagi in so morali gradbinci zabiti kar 300 pilotov povprečno po 40 metrov globoko, da so pripravili dovolj trdne temelje (foto: Janez Zrnc).

25. sejem Alpe—Jadran

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bil od 24. do 29. marca jubilejni, 25. sejem skupnosti Alpe—Jadran (Alpe-Adria). Že na lanskem sejmu je sodelovalo 600 razstavljalcev iz 20 držav, zamejski gospodarstveniki pa so razstavljali skupaj v strnjem paviljonu, kjer je nastopilo 6 proizvodnih podjetij in 20 trgovskih hiš.

Letošnji sejem je bil razdeljen na tri osnovna tematska področja: sodelovanje v skupnosti Alpe—Jadran, predstavitve držav, pokrajin, pobratenih in

prijateljskih mest Ljubljane ter razstava »Človek in prosti čas«. Delovni skupnosti Alpe—Jadran se je letos prvič pridružila tudi Švica, ki je navedla koristne poslovne stike.

V dveh razstavnih dvoranah je bila razstava namenjena mednarodni trgovini in poslovnemu sodelovanju. Jubilejni, 25. sejem Alpe-Jadran je na široko odprl vrata in potrdil, da bo ta skupnost velike ekonomske koristi za Jugoslavijo, pri čemer bo osišče dogajanja Slovenija.

MARJAN SEDMAK

Živeti s ceneno nafto

Sestanek cenovnega odbora OPEC – zasedal je na Dunaju prve dni februarja – se je končal s priporočilom, ki napoveduje, da se bo lani začeta naftna vojna letos nadaljevala. Naftni ministri petih izvoznih nafte so namreč priporočili članicam organizacije izvoznih nafte, da skušajo s povečano proizvodnjo obdržati svoj delež na svetovnem naftnem trgu.

Presežki v svetovni proizvodnji nafte so proti koncu minulega leta povzročili dogajanje, ob katerem je bržkone zaigralo srce marsikateremu od tistih gospodarstvenikov, ki so se pred dobrim desetletjem mučili ob iskanju odgovorov na vprašanja, ki sta jih sprožila prvi naftni šok in nastajanje tistega kartela pomembnih proizvajalcev nafte, zaradi katerega so se začele cene energije vrtoglavo vzpenjati. V času, ki je minil od tega prvega naftnega šoka, so se na svetovnem trgu začeli pojavljati novi proizvajalci – med njimi Velika Britanija in Norveška – nekateri od starih pa so posodobili in razširili svojo proizvodnjo – kot na primer Mehika. V tem času se je nekajkrat zgodilo, da je ponudba za krajša obdobja presegla povpraševanje in posledica tega je bila, da je cena nafte »na roko« začasno padla. Vendar pa so takšne nepravilnosti doslej izravnavali tako, da so črpanje nafte posebej v okviru OPEC kontingetirali, pri tem pa je bila še posebej Saudska Arabija, katere proizvodni stroški so med najnižji-

mi, tista, ki ji je bila odrejena vloga »nihajočega« proizvajalca, se pravi tista, ki je pipe odpirala ali pripirala, pač glede na razmerje med ponudbo in povpraševanjem.

Prav to razmerje pa je bilo tisto, ki se je začelo proti koncu minulega leta hitro rušiti, in sicer do te mere, da tudi pripiranje pip ni bilo več zmožno skriti ponudbe do te mere, da bi padla pod povpraševanje. Ne glede na ukrepe in prizadevanja je bilo na trgu nafte vselej dovolj, hkrati pa so se zaostriili odnosi med državami, ki črpajo nafto in so vključene v OPEC, ter onimi »drugimi«. Pretirana ponudba je namreč zaostрила spopad za ohranjanje deležev na svetovnem naftnem trgu in tisto, kar je v začetku februarja sklenilo pet ministrov naftnega odbora OPEC, naj bi v resnici pomenilo, da se začne prava naftna vojna. V tej naftni vojni naj bi se do kraja odprle pipe vseh črpalk, kar naj bi pognalo cene nafte navzdol – nekateri napovedujejo, da bo cena za sodček padla na 10 dolarjev, potem ko je bila še pred kratkim več kot 30 dolarjev – ker pa imajo različni proizvajalci pri črpanju različne stroške, naj bi tako znižana cena izločila iz tekme tiste proizvajalce, ki imajo višje stroške. Sem sodi poleg Velike Britanije in Norveške, za kateri je sleherni cena pod 20 dolarjev za sodček že hudo pre nizka, tudi tisti, ki črpajo nafto na ameriških nahajališčih, k temu pa še marsikdo drug. Ker

naj bi prizadete države ne bile pripravljene subvencionirati črpanja drage nafte, naj bi se ponudba nafte na trgu zmanjšala in v šestih mesecih naj bi se ponudba in povpraševanje vrnila k normalni, cene nafte pa naj bi se začele dvigati.

Odgovora na vprašanje, ali je izračun točen, še ni. Ne glede na to pa se že oglašajo tisti, ki menijo, da poceni nafta morda ne bo takšen blagoslov, kot bi se zdelo na prvi pogled. Med dvajsetimi najbolj zadolženimi državami na svetu je deset takšnih, ki so dolgove najemale, ker so računale, da bodo skozi dolgo dobo prodajale svojo nafto za sorazmerno stabilno visoke izvozne cene. Če bodo te države ob svoje devizne dohodke, potem tudi dolgov in obresti ne bodo več odplačevale, to pa je tista povezava, zaradi katere so se direktorjem nekaterih velikih ameriških bank že začeli ježiti lasje. Skrbi pa si delajo tudi mnogi veliki proizvajalci tehnične in tehnološke opreme, ki so lahko svojo proizvodnjo prodajali vsaj še proizvajalkam nafte, potem ko se je trg v tretjem svetu nasploh začel zapirati zaradi siceršnjega zmanjšanja dohodkov od izvoza. Zaradi zmanjšanja naftnih cen je tako tudi na Zahodu vse manj privlačnosti in vse bolj so glasni tisti, ki pravijo, da je znižanje cen energiji sicer zaželeno, da pa ne sme biti podobno zasilnemu pristanku in še manj strmoglavljenju.

gospodarske novice

Mini moped »tori« v ZDA

Mini moped »tori« s 50 kubičnim motorjem moči 1,5 KW, katerega prednost je ta, da je lahek (okrog 40 kg), zložitljiv in ga je mogoče spraviti v prtljajnik vsakega avtomobila, je pričel osvajati svetovni trg. Moped »tori« je rezultat večletnih prizadevanj kakih desetih obrtnikov, strokovnjakov Autotehnike-Merx iz Celja in koprškega Tomosa – nosilec zamisli pa je obrtnik Tone Rifelj iz Mozirja – so pričeli izdelovati pred dvema letoma. Letos bo prvih 2000 mopedov preskusilo svoje prednosti na ameriškem trgu. Za to prodajo je bilo opravljenih

kakih 50 predvsem lepotnih popravkov, večji pa so lita aluminijaska kolesa, gume pirelli, poseben zavorni sistem in posebne stop luči. Poleg Američanov se za mini moped »tori« zanimajo tudi kupci iz Evrope in Kube.

Montažne hiše za ameriški trg?

Industrija barvastih kovin Đuro Salaj iz Niša bo v novem letu najverjetneje sodelovala še pri enem zanimivem izvoznem poslu v ZDA. Skupaj z Metalurškim kombinatom Smederevo in delovno organizacijo Seko iz Gornjega Milanovca bo niški Đuro Salaj, ki sicer izdeluje vse aluminijaste dele za avto-

mobile »jugo« za ameriški trg, sodeloval pri industrijski proizvodnji montažnih stanovanjskih hiš za izvoz v ZDA. Gre za posel prek 100 tisoč stanovanjskih objektov, ki bi šli v prodajo na ameriški trg v naslednjih desetih letih, vsako leto v vrednosti 350 milijonov dolarjev. Prototip montažnega stanovanjskega objekta bo na ogled na tem zahtevnem trgu že januarja leta 1986. Pogodbo bo seveda podpisala kvaliteta. Đuro Salaj bo pri tem poslu sodeloval z vrati, okni in nekaterimi drugimi aluminijastimi konstrukcijami. K poslu bi najverjetneje lahko pritegnili tudi jugoslovanske proizvajalce pohištva.

Več blaga iz Jugoslavije lani v Veliko Britanijo

Rast jugoslovansko-britanske blagovne menjave se je nadaljevala tudi v letu 1985. Tako se je od januarja do novembra jugoslovanski izvoz v Veliko Britanijo povečal za 23,2 odstotka in dosegel vrednost 148,8 milijona dolarjev, uvoz pa je narasel za 8,4 odstotka in je bil vreden 178,7 milijona dolarjev. S tem se je zmanjšal tudi jugoslovanski primanjkljaj z Veliko Britanijo s 44,1 na 29,9 milijona dolarjev, stopnja pokritosti uvoza z izvozom pa se je povečala za 9 odstotkov in je znašala 83,3 odstotka.

To rast je Jugoslavija zabeležila kljub temu, da se je v letu 1985 zmanjšal izvoz cele vrste proizvodov, poleg tega pa je povsem izostala ena od najvažnejših izvoznih postavk – koroza. Zato pa se je močno povečal izvoz televizorjev, pohištva, srebra, sintetičnih vlaken, tobaka, oblačil, avtomobilskih gum in traktorjev, med izvoznimi proizvodi pa so se prvič pojavili hladilniki in kožna galanterija, kar je vse skupaj pripomoglo k povečanju skupnega izvoza. Struktura uvoza je ostala v glavnem nespremenjena in glavni del so predstavljali stroji in domači deli, izdelki črne metalurgije ter kemični proizvodi.

Izvoz večji za 77%

V delovni organizaciji Tovarna plastičnih in optičnih proizvodov Jože Kerenčič Ormož kljub nekaterim problemom še dobro gospodarijo. Celotni prihodek je v devetih mesecih lani presegal milijardo din, od tega je več kot četrtno prinesel izvoz, ki je količinsko in vrednostno večji za 77%. Pri tem ne gre za nova tržišča, temveč so povečali količine za istega kupca. Izvoz se v glavnem nanaša na očalarstvo in predelavo plastičnih mas. Seveda imajo v očalarstvu še veliko možnosti, ki jih bodo lahko izkoristili le ob stalnem spremljanju tržnih razmer in tehnoloških novosti. Največji tozid Predelava plastičnih mas je lani izvozil za 188% več kot leto prej.

Mize za angleški trg

Delavci Tovarne pohištva v Postojni, ki delajo v sklopu DO Javor iz Pivke, so v lanskim desetih mesecih izvozili za 611.000 dolarjev, kar je za 58% več kot lani. S tem so presegle načrtovani izvoz. Prodajajo v glavnem v Veliko Britanijo, največ kuhinjske mize.

NAGRADA BREZ ŽREBANJA!

Naročniki RODNE GRUDE pridobivajo nove naročnike

Uredništvo RODNE GRUDE razpisuje nagradni natečaj za pridobivanje novih naročnikov med Slovenci po svetu. Vsak stari naročnik, ki nam bo pridobil

DESET NOVIH NAROČNIKOV S PLAČANO NAJMANJ ENOLETNO NAROČNINO

bo brez žrebanja prejel nagrado

ATLAS SLOVENIJE

edinstveno knjigo, ki je pred kratkim prišla na knjižni trg, doslej najboljšo slovensko delo, ki nam prikazuje Slovenijo z zemljevidi, fotografijami in besedilom, kot še nobena tovrstna knjiga doslej. Atlas vas pripelje tudi v najmanjšo slovensko vas in zaselek.

Slovenci na tujem, člani in sodelavci slovenskih društev, obiskovalci slovenskih prireditev, sodelujte v akciji za pridobivanje novih naročnikov RODNE GRUDE, razširjajte krog vaših in naših prijateljev!

Nagradna akcija za ATLAS SLOVENIJE traja do konca leta 1986. Cene letnih naročnin Rodne grude za posamezne države so objavljene v vsaki številki. Naslove novih naročnikov nam pošiljajte skupno v pismu ali na zbranih dopisnicah, ki jih najdete v vsaki številki revije. Naročnino pa nakazujte, kot je navedeno v reviji. Za nagrado bomo lahko upoštevali samo plačane naročnine. Če načrtujete obisk domovine, lahko naslove in naročnino osebno izročite na naši upravi in prevzamete nagrado.

**Naš naslov:
RODNA GRUDA
Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva 1/II
61000 Ljubljana
Slovenija – Jugoslavija**

Turizem – slovenska prednostna panoga

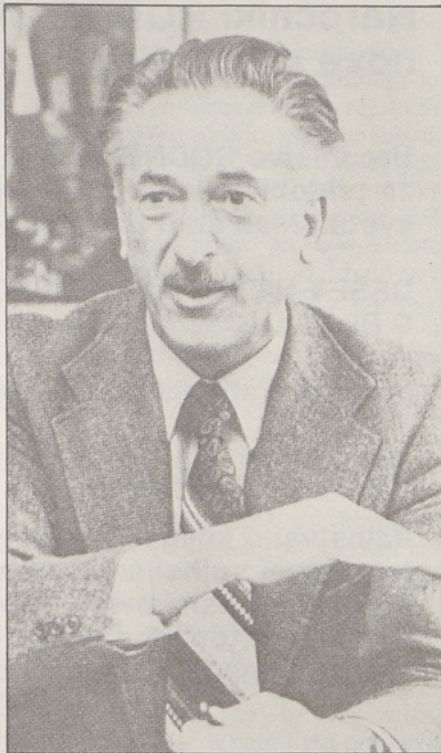
Pogovor s predsednikom Gospodarske zbornice Slovenije inž. Markom Bulcem

V današnjem gospodarskem trenutku je za uresničitev gospodarske stabilizacije izvoz blaga in storitev ena ključnih nalog našega gospodarstva in celotne družbe. Kako ocenjujete v tem pogledu vlogo turizma?

Jugoslavija je v zadnjih desetih letih bolj povečevala substitucijo izvoza in zadolževanje kot pa izvoz in tako izgubila precej možnosti v izvozu, ki so ga dosegale nekatere npr. azijske države, kot obe Koreji, Tajska ali Singapur, ki so modernizirale industrijo, da bi dosegle kar največji delež tudi v novih izdelkih, ki se v svetu izmenjujejo. Zato je ob tej novi konkurenci na svetovnih tržiščih vse težje povečevati izvoz, še posebej naših klasičnih izvoznih izdelkov. Zaradi izjemno velike zadolžitve na konvertibilnih področjih, 18,5 milijard \$, bomo torej najmanj do leta 1990 morali odplačevati od 4 do 5 milijard \$ letno. Zato postaja za Jugoslavijo življenjsko pomembno, da povečamo devizni priliv. Na dlani je, da moramo povečevati izvoz industrijskega blaga, še posebej na tistih področjih, kjer se je naši proizvodnji že uspelo uveljaviti. Če govorim za Slovenijo, so to zagotovo lesna, tekstilna, usnjarska, strojna in elektroindustrija, pa tudi ostali. To pa ne bo mogoče, če ne bomo modernizirali opreme in tehnologije in izboljšali kadrovske strukture, kajti le z večjo produktivnostjo in kakovostjo izdelkov je mogoče priti v višje cenovne razrede. Gotovo je največja in najhitrejša možnost za povečanje deviznega priliva Jugoslavije turizem. Z relativno majhnimi sredstvi družbe, ob velikem aktiviranju vseh razpoložljivih potencialov občanov, ob resnično razdelani ekonomski politiki, ki bi stimulirala razvoj turizma, bi bilo v kratkem možno povečati turistični devizni priliv za 100%, tj. na 3–4 milijarde \$ letno.

Kljub dejstvu, da turizem v nedavnih obdobjih gospodarskih kriz ni tako stagniral kot nekatere druge gospodarske veje, so se vendarle tudi v turizmu razmere na tržiščih zaostrole. Kje vidite prednost jugoslovanske turistične ponudbe?

Primerjave s podobnimi deželami, kot so Španija, Italija in Avstrija kaže-

Marko Bulc, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije

jo, da leži Jugoslavija na jugu Evrope ob izredno lepem Jadranskem morju. Imamo členovito obalo, še dokaj čisto in neonesnaženo naravo, številne zanimivosti in gostoljubne ljudi in v tem je ena od prednosti. Ljudje te Evrope, kakršnakoli že bo, bodo hodili na počitnice. Vprašanje je le, kam. Vemo, da so Španci imeli 8 milijard \$ turističnega deviznega priliva, Italijani 10 in Avstriji od 6 do 7, zato ni nikakršnih resnih razlogov, da se Jugoslavija tem državam ne bi približala. Če bi Jugoslavija kot celota in vsaka turistična regija naredila plan ekspanzivnega turističnega razvoja in če bi se tega z vsemi sredstvi lotili, še posebej tudi s prodajo blaga turistom, ni razlogov, da ne bi uspeli. Zato bi se morali v naslednjih petletnih planih (1986–1990) odločiti, da je povečanje turizma ena od glavnih nalog našega izvoza.

Tu se vsiljuje vprašanje, kako to doseči . . .

Mislim, da mora to postati stvar zavesti vseh dejavnikov, ki se ukvarjajo z razvojem Jugoslavije na ravni federacije in vseh republik, torej tudi Slovenije. Star pregovor pravi: »Možno stanuje zraven nujnega«. Načrtovati moramo torej tak razvoj, da nam bo že v naslednjem petletnem planu ali v obdobju 1990–1995 v Sloveniji prinesel blizu milijarde \$ turističnega priliva. Prva je torej zavest, da je to nujno in možno. Potem je treba to nalogo konkretno razčleniti in jo uresničevati. Prepričan sem, da takega turističnega priliva ne more ustvariti turistično gospodarstvo samo, temveč celotno gospodarstvo. Vsega ni mogoče narediti le s konkretno turistično ponudbo, še posebej ne, če jo bomo pojmovali le kot »porcijo in posteljo«; to je tudi stvar kulture. To pomeni skrb za vrednotenje lepote, ki jih imamo, pomeni veliko valorizacijo zdravega okolja, ki naj postane še bolj zdravo, prikaz običajev, kulture, vsega tistega, kar je različno od drugih, gostoljubje, ki ni servilnost, možnost rekreacije in zabave, veliko ponudbo dobrega blaga, skratka, skrb za dobro počutje gosta. To pomeni kakovostno drugačen pristop. Če bodo ljudje videli, da imamo res kakovostne storitve, da za denar, ki ga pustijo tukaj, dobijo boljše in več kot drugje, bodo prišli in hodili k nam. Blago, ki ga dobijo pri nas, mora biti kvalitetno, cenejše, ob zelo kulturni in vljudni postrežbi.

Takšen pristop bo zahteval v vseh družbenih okoljih in pri vseh družbeno-gospodarskih dejavnikih korenite spremembe in preusmeritve v mišljenje in vedenju. To zlasti velja za ponudbo blaga. Bo to v današnjih razmerah mogoče?

Moj odgovor je: DA! To pa pomeni novo, sodobno ponudbo in specifično, ne le tako, kot jo imajo Italija, Avstrija, Francija, to pomeni vrsto novosti, ki jih moramo razviti na tem področju. Pomeni tudi turistično prestrukturiranje, ne le gospodarsko. Vsako prestrukturiranje je drago, toda če ga ne bomo izpeljali, je to lahko za nas usodno. Alternative ni. Nekdo lahko reče: »Drago je in če je usodno, ali imamo sredstva za to?« Jaz trdim, da jih ima-

mo; tista sredstva, ki jih imamo, moramo prioritarno usmeriti na ta področja. Ne smemo ostajati v agoniji statusa quo in večati tone in tone izdelkov, ki jih proizvajamo in s katerimi ni mogoče dosegati takih izvoznih rezultatov. Denar, ki ga imamo, moramo usmeriti v stvari, ki bodo zagotavljale, da se bo bolj in hitreje oplajal.

V zadnjih letih smo pri oblikovanju turistične ponudbe mnogo gradili, čisto pa smo zanemarjali človeški dejavnik, ki pa je zlasti v turizmu vendarle pogoj za uspeh.

Točno. Uspelo nam bo le, če damo tej ponudbi tudi individualni, čustveni in narodni »štih«, ker si ljudje želijo iz tovarn v intimno atmosfero. Ustvariti moramo tako vzdušje, da se bodo ljudje v njem počutili kot ljudje in ne le kot številke za štirinajst dni v neki turistični industriji. Za to je potrebno še veliko drugega, zlasti večja splošna zavest do te dejavnosti ter izobraženi in učinkoviti kadri.

Včasih so naše učiteljice v šoli govorile otrokom: »Mi vse imamo, bogati smo. Še malo dela, pa bomo imeli socialistični raj na zemlji.« Japonci pa, denimo, rečejo: »Mi nimamo ničesar, vse bomo morali narediti z delom in pravo ponudbo.« Tudi mi bi morali

začeti pri tem, vrniti se k pravemu delu. Dokler bo naše ljudstvo živelo s prepričanjem, da je delo nuja, moramo s tem računati.

Po vašem mnenju je torej vloga turizma v naporih za izboljšanje naše devizne bilance izjemno pomembna?

Najhitrejške učinke lahko dosežemo na področju turističnega priliva. Resnično moramo turizem v planih označiti kot prvenstveno panogo. V vse sistemske rešitve (planiranje, ekonomski odnosi s tujino, banke, dohodki . . .) moramo vgraditi take smernice, ki bodo motivirale turistično gospodarstvo. Brez motivacije, ob vseh željah, tega ni moč doseči. Najboljša motivacija je ekonomska prisila in spodbuda. Tržna orientacija in taki ukrepi, ki spodbujajo, da se doseže zeleno. Treba je sprejeti vrsto ukrepov, o katerih že razpravljamo. Npr. ali lahko pri nas tujcu prodamo blago, od obleke do čevljev, ali ne? Ne samo lahko, temveč moramo, ker je očitno, da je dohodkovni rezultat take prodaje še enkrat večji, kot če to blago izvozimo. Jasno je, da zrezek, ki ga prodamo doma, daje mnogo večji učinek, kot pa če ga prodamo v izvoz kot meso. Tu se ne smemo bati konkurence, tu ni omejitev, ki jih ima vsaka

država, ko se zaščiti. Pripraviti moramo konkretne gospodarske ukrepe, politične in gospodarske akcije, ki bodo v najkrajšem času dale največje učinke. Tu je prostor za akcije velik. Vse to sodi tudi obnašanje države. Gre za drugačen odnos na meji (od informiranja do carinjenja), drugačen odnos miličnikov in vseh občanov v stiku s tujci. Najbrž bi morali tudi pri nas uvesti turistično policijo, ki bi bdela nad kakovostjo, ki bi vse, ki hočejo špekulirati in pokvarijo razmere za cele generacije, kaznovala. Tudi vse inšpekcijske službe morajo delovati zelo seriozno. Delavci, ki dosegajo najboljše rezultate, naj bodo bolje nagrajeni; tukaj ni govora o uravnilovki. Te bitke ni moč dobiti s 150 \$ osebnega dohodka na mesec, kot ga imajo sedaj. Moramo začeti z akcijo, da se nekaj tisoč naših kuharjev, natakarjev in drugih turističnih delavcev vrne iz tujine. Pri tem jih moramo le motivirati, pa nam bodo pomagali premagati težave, ki jih imamo. In še mnogokaj! Turistične delavce moramo pozvati, da z vso intenzivnostjo, pametjo in vedenjem, ki ga imajo, pripravijo in ponudijo programe za akcije v tej smeri.

Pogovarjal se je Leopold Perc.

Iz slovenske turistične revije »Lipov list«

IVAN CIMERMAN

El condor pasa – v Jugoslaviji

Drugo gostovanje folklorne skupine Triglav iz Buenos Airesa po Jugoslaviji

Kristalna dvorana zdravilišča Rogaška Slatina pritajeno mrmra v nestrpnem pričakovanju, gostje so mednarodna družčina z različnih koncev sveta. Z mladostno razigranostjo in ljubko gracioznostjo privrejo izza zavese mladeniči in mladenke, oblečeni v narodne noše iz Argentine in Jugoslavije, da nastane v hipu pred nami pomladni šopek, čeprav je zunaj januar. Skupinski ples »pericon« simbolno izraža prijateljstvo med obema državama z zastavami, ki se vijo nad glavami, kot da bi spletal venec. Utrga se aplavz in že sledita dva narodna plesa, temperamentni »gato« z razborito pesmijo in ples »firmeza« z mimiko in petjem, ki vsebuje različne elemente argentinskih plesov. Ognjevitost skupine je skladno ubrana v celoto. Komaj gledalci sprejmejo argentinske ritme, odprejo čute in srca, že se vsa ta prešerna mladež vseli v naša naraščajoča razpoloženja s plesi s Štajerske. Odplešejo

jih s primesjo svoje dežele, ritem, ki ga nosijo v sebi od morebitnih slovenskih babic in dedov, pa se oglasi z neko drugačno odzivnostjo, ki ima v sebi manj kmečkosti, manj okornosti, kanec širokih argentinskih pampas morda, z več širine in manj utesnjenosti. Plesna arena je premajhna, gledalci jo, vsak s svojim pritrvovanjem ritma, razširijo do zadnjega kotička. Zdaj smo z njimi, sredi razburkanega morja izmenjujočih si ritmov in mavrične pahljače narodnih noš njihove nekdanje domovine Jugoslavije, ki jo oživljajo s plesi iz zahodne Srbije in igrivim »svatovcem« iz Hrvaške.

Zaključek prvega dela obeleži mistični ples »condor pasa«, ki ga plešejo prebivalci visokogorske planote »altiplana« in zajema severne predele Argentine. Oglasijo se zamolkli bobni, piščal privablja mogočno ptico iz višav, ki se spušča iz svojega zasneženega kraljestva v razburkano domišljijo.

Sledita dva tipična plesa plemena Koya – »cueca« in »carnavalito«, prešerna, vesela, razposajena, polna življenjske sile in poleta, da njihov ritem vztraja v poslušalcih še ves čas v prvem odmoru.

Vojvodinski plesi, »bunjevačke igre« nam predstavijo otožno neizmerenost vojvodinskih ravnin in svatovsko pristrčnost ter neposrednost kmečkega človeka, ki piruje in gostuje, ko je letina obilna ali ko se poveseli ob velikih praznikih.

Zdaj nas razžari pravi, nepotvorjeni argentinski tango. Tango je otrok Buenos Airesa, starodaven kot je, z odsekanostjo in skladnostjo zlitih mladeniči elegantno drsijo poleg plesalk z občuteno, drhtljivo skladnostjo.

»Milonga« in »chamamé«, prvi ples argentinskih mest, drugi doma na severovzhodu, nas zajameta v sodelovanje. Severnjaški plesi: »zamba«, »chacarera«, »escondido« in »malambo« se trgajo iz davne romantike v ljubezensko dvorjenje.

»Malambo«, na koncu. Pet deklet v svatovskih, rožastih krilih bobna petim fantom, oblečenim v tipično argentinsko gaučovsko nošo s širokokrajnimi klobuki, belimi hlačami in škornji, odetimi v škrlatno rdeče ogrinjala. Bobni spodbujajo tekmovalnega duha plesalcev. To je ples, ki ga plešejo samo moški. Akrobatska spretnost in gibčnost se izraža v gibih nog, gležnjev, s katerimi dosegajo celo baletne prvine. Mladeniči drug za drugim priplešejo iz vrste in požanjejo aplavze na odprti sceni. Gledalci so očarani in prevzeti. Ploskanje še dolgo ne zamre.

Celostnost vtisov so med posameznimi plesi dopolnili še z diapozitivi, ki prikazujejo Argentino in še posebej Buenos Aires.

Podobno, kot je bilo v Rogaški Slatini, je bilo tudi na vseh drugih nastopih jugoslovanske turneje argentinskega Triglava.

Člani folklorne skupine Slovensko-jugoslovanskega vzajemnega društva Triglav dosegajo uspehe s trdim delom. Folklorna skupina obstaja pri društvu že enajst let. V zadnjem obdobju pa doživlja svoj vzpon pod vodstvom **HÉCTORJA ARICA**, katerega gre velik del zaslug za uigranost, skladnost in kvalitetno izvedbo, ki so jo poudarili mnogi poznavalci folklorne na njihovi turneji po Jugoslaviji. Seveda pa koreograf sam, brez zana in mladostne zagnanosti plesalcev, ne bi dosegel tolikšnega uspeha. Po predstavi nam je povedal: »Štirikrat sem bil na obisku v Sloveniji in Jugoslaviji, kjer sem spoznaval folkloro različnih narodov. Slovenija je čudovita zaradi svoje enkratnosti, ki jo izraža s kulturo in ljudmi. Poslušalci so nas sprejeli z velikim navdušenjem in njihova zah-

tevnost je bila precejšnja. Za nas vse in zame posebej je bil nastop v Domu Ivana Cankaja v Ljubljani velika preizkušnja, saj smo hoteli pokazati vsem, ki so nas povabili in nam finančno in organizacijsko omogočili to življenjsko turnejo, kdo smo, kaj vemo. Mislim, da nam je uspelo! Najlepše doživetje je bilo v Kočevju, ko nas je sprejel Kočevski nonet, sestavljen iz pevk, in nam pel lepe slovenske pesmi.«

LADISLAV O. STEKAR: »Slovenija je domovina mojih staršev in Jugoslavija je kot moja druga domovina. Mislim, da bi lahko navezali z rojaki pogostejše stike preko negovanja jezika, glasbe, pesmi, predvsem pa bi morala argentinska mladina prihajati v Jugoslavijo in jugoslovanska v Argen-

Nekaj posnetkov s celovečernega nastopa folklorne skupine Triglav

tino. Od nastopa v Ljubljani smo veliko pričakovali in nismo bili razočarani. Lepota slovenskih plesov je izražena v domišljenosti in naivnosti gibov, kar podkrepijo narodne noše, ki naredijo prizore privlačne za široke množice. Zato jih ohranjamo v daljni Argentini, kjer skupaj s starši ohranjamo tudi slovenski jezik, le da ga govorijo bolj preprosto, v dialektu. Ves sem bil pretresen, ko sem stopil na slovensko zemljo in ko smo na njej zaplesali, po vseh prelepih slovenskih mestih, saj me s to zemljo vežejo čustvene vezi.«

SILVANA GABRIELA VODOPIVEC: »Članstvo v društvu Triglav pomeni zame negovanje navad in plesov mojih staršev. Vsak se mora posvečati svoji ljubezni, jaz posvetim plesu uro in več na dan, k temu ne štejem ur, ko vadam s plesno skupino v Buenos Airesu. Moji starši so se rodili v Novi Gorici, pozneje so se moji strici in starši preselili v Ljubljano, in prispeli v Argentino po prvi svetovni vojni. Govorili so slovenski jezik, oče je še poto-

mec Jugoslovanov, mati pa Španka. Moj najlepši vtis s turneje sem dobila na Hrvaškem, kjer so ljudje pokazali željo do zbližanja z nami, veselje, ki se rodi v globini srca, navdušenje in duševno bližino.«

LAURA MORENO, KARINA RIESGO: »Čeprav nisva potomki Jugoslovanov, ljubiva to deželo, ki nam je »posodila« svoje ples, petje, svoje veselje, ki nas danes sprejema, kot da bi bili njeni lastni otroci. Seznanili sva se z jugoslovansko mladino in misliva, da bi bilo zelo zanimivo učenje obeh jezikov, slovenskega in srbohrvaškega, ker občutiva nemoč ob nepoznavanju jezikov in bi Triglavani radi vsaj deloma povrnili izkazano gostoljubnost. Ob najinem prvem obisku sva najbolj presenečeni nad privlačno različnostjo Slovenije in Jugoslavije. Najini starši so zelo ponosni, da pleševa v Triglavu, zato sva zdaj nagrajeni. Za naju in mnoge je bilo največje doživetje, ko smo v Novem Sadu prvič v življenju videli, kako sneži. Ljubezni-

vost in toplina ljudi pa je bila tolikšna, da sva preprosto jokali, ko smo se poslavljali.«

EDO GABRŠEK, vodja celjske folklorne skupine France Prešeren: »Zelo prijetno sem presenečen nad visoko

kvaliteto skupine Triglav in mislim, da je najboljša tuja skupina, kar sem jih videl gostovati pri nas. Odlikuje jo izredna izenačenost in uvežbanost, kar daje popoln, homogen vtis o celotni skupini. Škoda, da nimajo žive glasbe,

ker prevelika glasnost razbije harmoničnost vtisa. Kot dolgoletni folklorist pa sem počaščen, da smo videli tako kvalitetno prireditev. Čestitam koreografu!«

EDUARDO KJUDER: »Prvič sem v Sloveniji in osvojila me je. Oče je po rodu Primorec iz Dutovelj. Občinstvo je bilo sprva precej togo in se je le ogrelo. Vseh nastopov je bilo skorajda preveč, čeprav smo si jih v začetku sami želeli.«

MARINA MERCANCINI: »Najraje od vseh jugoslovanskih plesov imam gorenjske. Čutim pa jih po vaše, saj je bil moj stari oče Janez Perlender s Krasa, stara mama Marija Radović pa je bila doma s Hvara. Moj oče pa je Italijan, mati Argentinka. Ko plešem, čutim »v krvi« prednikov ta pradačni ritem, vso me prevzame in solze mi privablja to vaše navdušeno občinstvo.«

PREKRIŽARILI JUGOSLAVIJO

Turneja Triglavanov, ki je trajala od 8. januarja do 3. februarja, je bila mala odisejada, ne brez dogodivščin. Že takoj na začetku so morali dvakrat nastopiti brez narodnih noš, ker jih je letalo odpeljalo v – Rusijo, v Moskvo, ko so pristali v Budimpešti. Vojvodinci so jim posodili svoje, znašli so se nekako, in potem so si sledila mesta: Čantavir, Novi Sad, Osijek, Zagreb, Samobor, Ljubljana, Kočevje, Mengeš, Koper, Trst, Rogaška Slatina, Dobrna. V Dobrni je bil zadnji nastop v Sloveniji. Sledila je republika Bosna in Hercegovina, pa Črna gora in nazadnje Srbija, kjer se je v Beogradu turneja slavnostno zaključila, ko je folkloristom veleposlanik republike Argentine Juan Carlos Gimenez Melo priredil slavnostni sprejem, kakršnega so si zaslužili, saj so opravili veliko kulturno poslanstvo, ki je zbližalo obe domovini, Argentino in Jugoslavijo, zlasti pa Slovenijo, saj je velika večina nastopajočih po poreklu – Slovencev.

IVAN CIMERMAN

Tujina jih je vrnila močnejše

Bratje Kovačič zgradili najlepši motel na Primorskem

Od Nove Gorice do Dornberka je štirinajst kilometrov in že se pelješ po dolini, stisnjeni med pobočja Trnovskega gozda in Krasa, pozdravljajo te bogati vinogradi. V Volčji Dragi je vzbudil našo radovednost imeniten motel, ki so ga zgradili bratje Kovači-

či, povratniki iz Francije, kjer so se proslavili kot projektanti in gradbeniki. Ljudje so nam povedali, da naj obiščemo Komencove, tako jim pravi jo po domače, v Dornberku, tam so namreč podjetni graditelji doma.

Mati Karmela Kovačič je bila doma

sama z vnukinjo Alenko in prvotno nezaupljivost je premagala domačnost: »Dvanajst otrok sva imela z možem Andrejem, deset krepkih fantov in dve hčerki, prvi se je rodil 1932. leta, drug drugemu so sledili, peti in šesti sta bila rojena 1941 in 1942, v

času največje vojne stiske. Ne obleke ne obutve ni bilo. Andrej je bil v stari Jugoslaviji majhen kmet in trgovec, po osvoboditvi pa so mu hišo in trgovino podržavili, nacionalizirali, kot se je temu reklo. Petnajst let smo se borili, da smo dobili hišo nazaj.

Razen sina Danila, ki je umrl 1944, je živih še devet sinov in hčerki. Z možem sva garala kot črni živini in si vse ustvarila s svojimi rokami. Andrej mi je umrl 1963. leta in znašla sem se iz oči v oči z okrutnim življenjem. Fantje so poprijeli za delo in si pridobili poklice. Med njimi pa so bili nemirneži pustolovskega duha, ki jih je mikal svet, težko življenje pa jih je tudi sililo, da si pomagajo na noge in do premoženja.«

BRATJE OSVAJAJO SVET

Leto dni pozneje, ko smo videli, da so bratje Kovačiči v Volčji Dragi dozidali motel, smo se spet oglasili pri njih v Dornberku. Tokrat je bil doma Jože, ki nam je opisal svojo in usode bratov: »Enajst hektarov zemlje, boren pridelek vina in nekaj polja je bilo premalo za vse. Andrej in Viktor sta jo prva ilegalno ucvrla prek meje in se znašla v Italiji. Viktor se je napotil v Nemčijo, Andrej pa v Francijo. Hude skrbi sta povzročila staršem, čeprav so bili v teh krajih navajeni, da Primorci odhajajo v svet. Andrej se je dobro znašel in se uveljavil. Zgradil si je hišo in se poročil s Silvo, ki mu je podarila tri sinove. Andrej, ki je sprva delal v Parizu kot navaden delavec, je postal eden izmed direktorjev v firmi za izolacije v gradbeništvu, kmalu pa je sam odprl svojo firmo na tem področju. 1963. leta je šel na obisk k bratu in ostal pri njem, potem ko zanj ni bilo več dela na prejšnjem delovnem mestu. Najprej je razvažal igrače po trgovinah. Potem je prišel v Francijo še Slavko in se zaposlil v projektantski pisarni rojaka ing. Mirka Kostanjevca iz Cola.

»Obvladal sem projektantska dela in se odločil, da odprem svoj projektantski biro. Zaposlil sem šest francoskih projektantov in začeli smo zidati po Afriki, Franciji, Alžiriji, na Poljskem, v Bolgariji. To so bile zahtevne zgradbe, drznih, domišljjskih zamisli, izdelali smo tudi projekt za nuklearno centralo na Koreji. Zgradili smo tudi upravno zgradbo za tretjo največjo firmo v Franciji.« Tako so se torej znašli v Franciji Andrej, Viktor, Jože, Slavko in Albert, štirje so zgradili hiše, Jože kar dve.

DOMOVINA RABI IZKUŠENE

V rodno Slovenijo sta se vrnila Slavko in Albert, Andrej, Viktor in Pepi pa so še v Franciji. Slavko se je pridružil bratoma Rafaelu in Albertu in v brat-

ski slogi so s skupnim kapitalom ustanovili svojo firmo z buldožerji in kamioni. V vasi Zalošče pa so leta 1983 skupaj zgradili hlev za 75 glav živine.

Tudi Zvonko ima svojo obrt: z buldožerjem in kopačem si služi kruh, živi pa v rodnem Dornberku.

Silvan je zunaj gradbeništva, saj je postal nabavni referent v Novi Gorici. Ivan, ki je zdaj glavni organizator in oskrbnik imenitnega motela, pa je bil do njegove otvoritve zaposlen kot pro-

fesor fizikulture in znani trener, ki je posegal s svojo ekipo košarkaric v I. ligo.

Moč in številčnost bratov je tako velika, da so odrinili obe dekleti Marijo in Rezi nekam bolj v ozadje, čeprav v življenju ni tako in je brez njih družina kot brez »prave glave«. Marija, ki je končala srednjo farmacevtsko šolo, je delala v lekarni, ki je kar v hiši Kovačičev, vse do upokojitve. Rezi pa je šla med intelektualke in je končala

Mati Karmela Kovačič z vnukinjo Alenko: Dvanajst otrok sem imela!

Gostinski in stanovanjski del gostišča v Volčji Dragi

farmacevtsko fakulteto v Zagrebu in je upravnica lekane v Šempetru pri Novi Gorici.

VSI OTROCI ZNAJO SLOVENSKO

Mama Karmela Kovačič mi je s ponosom povedala: »Vsi moji vnuki, ki jih je 27, znajo slovensko! Slavko je hišo v Franciji prodal in se vrnil takrat, ko so otroci začeli hoditi v šolo, tudi Andrej ima Slovenko za ženo. Ko pridejo na

Jože Kovačič nam razgrinja življenjsko zgodbo bratov

počitnice, jih profesor iz Nove Gorice uči knjižno slovenščino. Moji fantje, ki so še v Franciji, pa obiskujejo novoustanovljeni slovenski klub Lipa v Parizu, kjer gojijo skupaj z rojaki našo besedo, ki mi je najdražja na svetu. Tudi če se mi postavi tank na pot, ga bom odstranil, samo da pridem domov, je dejal nekoč moj Pepi.« In se zamisli ter zaključi: »Če pomislim, sem imela dolgo in bogato življenje, 1908. sem rojena. Veliko hudega in radostnega sem izkusila, 20 le sem že brez Andreja, zdaj pa me vnučki grejejo in razveseljujejo. Kaj bi hotela še več?!«

MOTEL – SKUPNA GRADBENA MOJSTROVINA

Še ko je bil motel zgrajen do tričetrt, so v Volčji Dragi že vedeli, da bo to nekaj posebnega, nenavadnega, da bo ponos kraja. K nekdanji hiši so prizidali še en del in dvignili nadstropje. Tako je zdaj v dveh nadstropjih 17 sob z 41 ležišči v dvo in štiriposteljnih sobah. Topla, sodobna oprema in pohištvo iz plemenitega lesa, kopalnice s tuši, televizorji in telefoni, preproge, na stenah slike znanih severnoprimoskih slikarjev, sivi marmor po stopniščih in hodnikih, vse govori o tem, da smo v prostorih najvišje kategorije, ki se potegujejo za vse mogoče gostinske »zvezdice«, znake kvalitete.

V kleti imajo vinske kotle na izpodrinjeni plin. To pomeni, da plin, ki doteka iz bombe, nadomesti vsak liter

iztočenega vina v točilnici, in izenačuje pritisk. Točijo pa vina, ki so znana daleč naokoli: rdeča in črna, ponos Primorske, od terana do malvazije, refoška, barbere. Nedaleč stran je peč za peko domačega kruha, ki prijetno diši in vabi.

Ivan Kovačič nam razlaga: »Dva-najst ljudi bo delalo v tem motelu, med njimi trije domači. Tole ne bo nobena beznica, pač pa nekaj, česar se bo vsak spomnil. Imeli bomo tudi mesec francoske in drugih kuhinj, vrste presenečenj. Mi bomo skrbeli za svoje goste malce drugače, kot v družbenem sektorju. Reči moram, da nam na občini niso delali nobenih težav, davka bomo oproščeni za eno leto.«

Ustavimo se pri točilnem pultu: tu so vitrine z neštetimi športnimi trofejami, med njimi so tudi medalje primorskega rojaka Jureta Franka in njegova originalna srebrna medalja, ki jo je dobil na olimpiadi v Sarajevu leta 1984.

In še ena sodobna novost: Kovačičevi bodo segregali sanitarno vodo s sončnimi kolektorji. To je pametna rešitev, saj je Primorska sončna dežela in denar, vložen v te naprave, se jim bo hitro obrestoval.

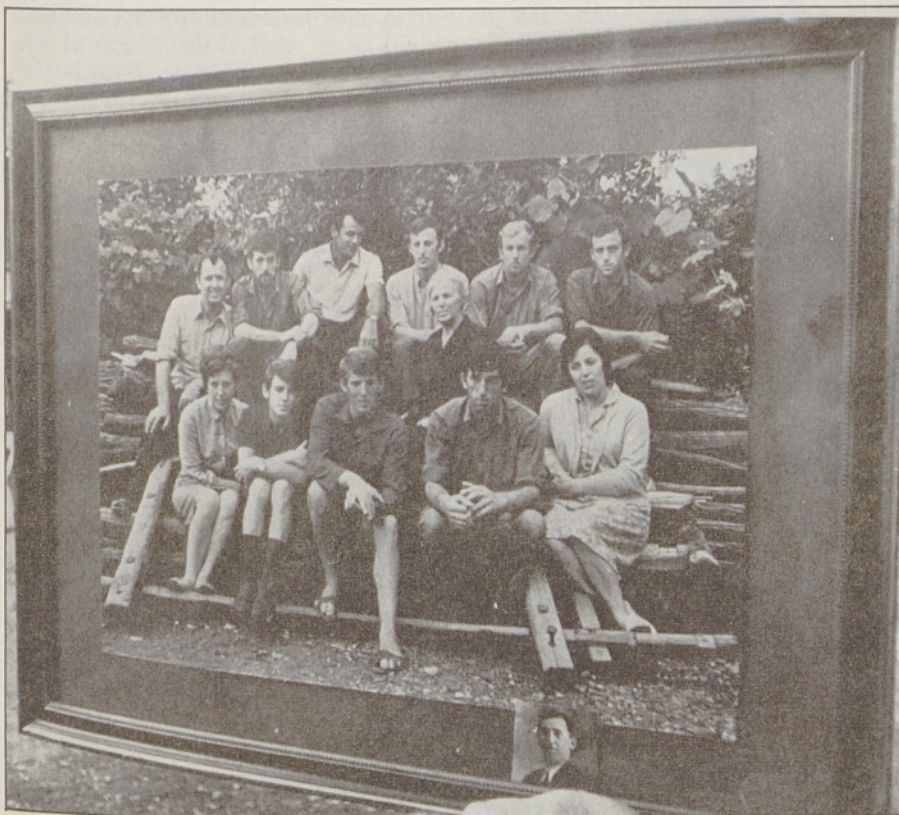
MATI KARMELA – LASTNICA, SINOVI SOVLAGATELJI

Bratje, ki so sami naredili načrt za motel, so tudi ponosni na slogo, ki botruje pri investiranju. Denar so prispevali vsi bratje in sestre, eden več, drugi manj, takšen bo tudi njihov delež pri dobičku.

Motel stoji vsega 8 kilometrov od meje z Italijo in ni le odlična izhodiščna točka za turizem in maloobmejni promet, pač pa tudi najbližje kvalitetno prenočišče, ki bo gostilo s svojimi specialitetami goste z vsega sveta. To velikopoteznost pa so si bratje pridobili v svetu, ki jih je naučil, kako se lažje zmaguje, če se prvotnim žuljem na rokah pridružijo še mednarodne izkušnje in ljubezen do rodne kraja, neka širša vednost in razgledanost, da si sposoben v teh časih, ko ves svet stoka o krizah in cenah, kljubovati in začeti – na svojem.

V misli pa se mi vračajo besede 78-letne mame Karmele: »Devet vojakov sem dala domovini!«

In domovina? Vse več poleta bo morala dajati podjetnim in pogumnim, takim, ki spodbujajo tudi druge in vnašajo optimizem tistim, ki se vračajo iz tujine in spreminjajo navade in mentaliteto dedov, rodov.

Družinska slika Kovačičev

Pozabljeni mejnik jugoslovanstva

Libeliče so majhna obrobna vas v bližini Dravograda na slovenski strani Koroške. Tihota tamkajšnje Dravske doline in Libeliška gora z raztresenimi kmetijami so kakor iz nekega davnega sveta. Dedeji in bice in nekaj vesele mladeži v stari, še avstroogrski šoli, in bregi in gozdovi, pobeljeni s snegom, so dajali vtis arhaične samotnosti, čeprav se je tu in tam pripeljal tudi kakšen traktor in celo avtobus iz Dravograda, domačnost pa je bila ujeta med kadeče se dimnike in pojočo koroško govorico.

Ko so že v 11. stoletju vodile tod romarske poti, so se v te kraje naselile bajke in pripovedke o žalik ženah in hudobnih vilah, ki so s svojimi čari omamljale popotnike in jih nato brezsrčno oropale. V resnici pa stoji še danes tu romanska kostnica, verjetno iz prve polovice 12. stoletja. To je okrogla stavba s strmo, stožčasto, škodlasto streho. Sestoji iz rotunde in polkrožne apside, kjer so vidni sledovi rokokojske slikarije. Dostop v kletni prostor je zazidan. V njem je mnogo človeških kosti, ki se vidijo skozi lino. Tudi cerkev sv. Martina se omenja že leta 1106 in je na mali vzpetini na obrobju vasi kakor skrbna mati nad vsemi tistimi grobovi, ki so raztreseni po skopi zemlji, brezimnimi in tistimi, ki imajo še napise, in največ teh imen je slovenskih, pravih koroških, in kdo bi vedel povedati, koliko usod slovenske samobitnosti se je končalo prav tu, na tem obronku tujstva, ki je bil nekoč le skrajno južni del Koroške.

LIBELIČANI SE VEDNO NEKAJ PUNTAJO

In po čem so Libeliče še posebej znane? O tem pripoveduje zgodovina. Ko se je za našo Koroško usodnega leta 1920 s plebiscitom določala meja med prihajajočo republiko Avstrijo in novo kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, se je sprožil krčevit boj za tisti del slovenskega ozemlja, ki je bil najsevernejši in zgodovinsko najbolj slovenski: za Koroško – takrat je bila še do 90 odstotkov naseljena s Slovenci. Vse, kar se je s tem v zvezi dogajalo, je gotovo eno najbolj žalostnih poglavij sodobne slovenske zgodovine, rezultat pa je bil, da je pod isto streho z drugimi Slovenci na koncu prišel le najbolj vzhodni del Koroške – Mežiška dolina

z nekaterimi obrobji. In to je danes naša Koroška: poseben svet, samorasel, neukrotljiv kakor Prežihova Radmanca, ki ji zemlja ni bila samo kos kruha, marveč vsakodnevno nasilje, in otroci mimo pokore neskončno življenjsko veseli.

Do ganljivosti in zanosa neponovljiv primer trmastega, upornega, požganiškega samorastništva, ki ga živ hudič ne ugonobi, so ob plebiscitu bile Libeliče, danes komajda znana, po krivici odmaknjena, v žep med državno mejo in Dravo stisnjena vasica zgoraj nad Dravogradom. Leta 1920 so namreč Libeličani tako enkratno pokazali zgodovini zobe, da jih sploh ne bi smeli nikoli pozabiti, kakor ne pozabimo svojih kmečkih uporov in kakor ne bomo pozabili svojega narodnoosvobodilnega boja. V stari Avstroogrski, dokler je pač bila, je v vasi živelo nekaj nemčurjev in nemških priseljenčev, ki so si spravili v roke upravo, bogatejšo obrt in sploh vse najvažnejše, vendar jih živ libeliški krst ni ma-

ral, kar so jim tudi na vsakem koraku kazali, kajti Libeličani so bili Slovenci.

Toda vse bolj je postajalo jasno, da bo o usodi Slovencev na Koroškem odločal plebiscit. Tedanji libeliški župnik je v župnijsko kroniko zapisal: »Libeličani so dobri verniki, toda Bog jim odpusti, da se vedno nekaj puntajo. Hudo leto nas čaka. Iz Celovca prihajajo čudni glasovi o nekem glasovanju. Nemci so začeli propagando, da bo v Avstriji bolje, toda v Libeličah jih nihče ne posluša. Če bo res prišlo do tistega plebiscita, kot mu pravijo, potem bo samo hudir vesel, ljudi pa čaka žalost.«

PROPAGANDA ZA AVSTRIJO

Zdaj, po petinšestdesetih letih ni več živih pričevalcev tistih usodnih in revolucionarnih dni, ki so bili simbol ne samo za slovenstvo, temveč za vso zedinjeno Jugoslavijo. Krista Močilnik z Libeliške gore, ki je pred nekaj leti umrla, je pripovedovala: »Večina organizatorjev upora se je vsaj enkrat na

Libeliče v zimski preobleki

mesec zbirala v naši hiši. V večernih urah so se pri svetlobi sveč in petrolejke odvijali zanimivi pogovori. Sestavni del srečanja so bile tudi pevske vaje, pri katerih so največ sodelovale žene in dekleta pa tudi otroci. Može pa so načrtovali akcije upora ter si med seboj razdeljevali naloge . . . »

Na sam dan plebiscita so bile Libeliče lepo okrašene. To je ena izmed redkih vasi na Koroškem, ki se je zavestno uprla nemški propagandi. Zavedati se moramo, da so se Avstrijci posluževali najrazličnejših laži, samo da bi prepričali slovensko prebivalstvo na Koroškem, da glasuje za Avstrijo. Njihov propagandni aparat je deloval zelo učinkovito. Celo deželna vlada v Celovcu je sprejela poseben akt, v katerem deželni glavar obljublja slovenski narodnosti vsestransko politično, kulturno in družbeno enakopravnost. Jugoslovanska stran na plebiscit ni bila tako dobro pripravljena. Naivno je verovala v narodnostno zavednost prebivalstva, pozabila pa je na vrsto drugih še odločilnejših dejavnikov, predvsem na ekonomske in socialne, ki so kasneje prevagali v korist plebiscitne zmage Avstrije. Toda Libeličani se s porazom niso strinjali, čeprav je bil dan ukaz, da se v sedmih dneh pod vasjo postavijo novi mejniki in napelje bodeča žica.

POZABLJENA VAS

Skoraj nedoumljivo, je da se je peščica zavednih kmetov uprla državi, kakršna je bila Avstrija. Za uvod so najprej zavestno ignorirali vse avstrijske predpise in upoštevali le tiste, ki so bili v veljavi pred 10. oktobrom 1920. Prav tako so pretrgali vse stike z nemčurji in avstrijskimi priseljenci. Še posebno

odločni so bili: Ivan Ridl, župnik Voegrinc, učitelja Ivan in Stana Mercina, Janko Gačnik in seveda vsi vaščani, ki bi morali biti zapisani z zlatimi črkami v zgodovino. Ko so začele oblasti postavljati mejnike, so jih Libeličani ponoči odstranjevali. In z nenavadno uporno voljo so dosegli priključitev svoje vasi k Jugoslaviji. Na veliki proslavi ob ponovni priključitvi k Jugoslaviji so se zbrali najvidnejši veljaki slovenskega političnega življenja, med njimi minister za prosveto. Tudi »Jutro« je libeliškemu primeru posvetilo veliko prostora in skoraj vsak dan objavljalo sveže novice. Prvi daljši zapis je bil objavljen na sam dan priključitve, 30. septembra 1922.

Na žalost so Libeliče po teh dogodkih nenehno tonile v pozabo in ostajale nepomembne na obrobju, in po toliko letih, ko je spet toliko govora o naši slovenski prabitnosti, o slovenstvu in jugoslovanstvu, o razkroju naše narodne samozvesti, o vsemogočih izmih in nacionalizmih, ki burijo duhove doma in tudi zunaj meja, smo obiskali Libeliče, nekakšen pozabljeni simbol slovenstva in jugoslovanstva, da primerjamo tisti in sedanji čas in osveščnost ljudi in najdemo mogoče žlahtno nit, ki se ji pravi ponos in samozavest.

Viktorija Kos, upokojena učiteljica, je bila gostoljubna in nenavadno skromna, ko je pripovedovala o Libeličah, katerim je s svojim možem, tudi učiteljem, živa kronika.

»Tovariš od časopisa, nič ne napišite, da ne bo kaj narobe. Naši ljudje so tu kar zadovoljni, in če natančno pomislim, so tudi danes kakor takrat pred več kot šestdesetimi leti trdni in odločni, da ostanejo Slovenci in delijo vse dobro in slabo v bratski Jugosla-

viji. Vse to o nacionalizmih in drugih anomalijah v naši družbi beremo samo v časopisih in prepričana sem, da so to napihnjene stvari, ki jih tisk še posebej potencira. Res pa je, da smo vsi vaščani Libelič in tudi okoličani ponosni na odločno in samozavestno držo naših prednikov, samo na žalost je res tako, da je libeliški primer postal nekako pozabljen in zanimiv le za naš kraj.«

Danes so Libeliče sodobna vas z naprednim kmetijstvom, silosi in moderno obdelavo zemlje. Z bogato živinorejo in z okoli 700 prebivalci, od katerih jih hodi veliko na delo v železarno na Ravne ali v Dravograd in Slovenj Gradec. Libeličani imajo obnovljeno šolo, pošto in trgovino in kar osemdeset telefonskih števil, tudi bife in leta 1974 so dobili novo asfaltirano cesto, resda narejeno tudi s samopriskevkom. Toda ta cesta jim je odprla možnosti za življenje. Ta hip imajo v gradnji kar petindvajset novih hiš. Slabo pa je, pravijo domačini, da so hribovske kmetije tako zapuščene. Nekatere so skoraj prazne in nihče ne da pobude za kmečki turizem, ki bi se v teh krajih lahko odlično razcvetel. Prav pa ni, pravijo Libeličani, da še zdaj, več kot po šestdesetih letih od plebiscita, ki je bil sramota in prevara, v naši vasi, ki se je edina zares uprla in zmagala, še nimamo niti najmanjšega pomnika ali spominske plošče ali karkoli trajnega za naše zanamce. Tudi to ni prav, da nas od vodilnih slovenskih, kaj šele jugoslovanskih politikov, ni niti za petdesetletnico niti za šestdesetletnico nihče obiskal. Ampak samorasli bukovniški in samorastniški rod pravih žilavih in zavednih Slovencev bo ostal. Ostala bo tudi želja živeti v svoji domovini.

DARINKA KLADNIK

Dutovlje

Lepote slovenskih vasi

Ljubitelji vinske kapljice prav dobro poznajo vinsko cesto, ki se vije mimo številnih vinogradov in kraških naselij na zahodnem robu Slovenije. Ob vinski cesti je najbolj znan kraj Štanjel, nekoliko v njegovi senci pa vas Dutovlje. 75-letna Marija Vrabec se dobro spominja minulih dni kraja. »Manj hiš je bilo, v glavnem samo kamnite. Domačinke so hodile v Trst in nosile mleko s seboj. Ko je zapiskal tod mimo vlak, so se popeljale z njim v Trst in tam prodajale mleko. Zdaj v Dutovljah ni več mlekarič, ki bi nosile mleko

na prodaj v druge kraje. Veliko se je spremenilo, tudi pri naši hiši. Imeli smo gostilno in trgovino s manufakturo, zdaj je že dolgo nimamo. Tudi tam sredi vasi, pod spomenikom je bila gostilna. Celih 250 let je delovala. »Pri Žvabovih« se ji je reklo. Moj stric Žvab je bil urednik »Edinosti« v Trstu. Znal je tri jezike, kar je bilo tedaj sila veliko. V vasi je bilo namreč še precej analfabetov.«

Še zgovornejši je bil Frjan Čehovin. V Dutovljah ga poznajo domala vsi. »V Gabrjah sem rojen. V Dutovlje

sem se priženil. No ja, če sem iskren, nisem se oženil, na koruzi sem bil in stanoval v tej stari kamniti hiši, najprej pa v štali.« Hiša ima letnico 1587 in je ena najstarejših v vasi. Razen te je še nekaj zelo starih kamnitih hiš z vsemi značilnostmi kraških kamnitih hiš in raznimi okrasnimi elementi na pročelju. Čas je seveda opravil svoje. Tudi vaška štirna sameva ob strani glavnega vaškega trga, kjer je bil svoje dni vodnjak.

Kot v življenju Frjana Čehovina se je tudi v življenju Dutovelj zvrstilo

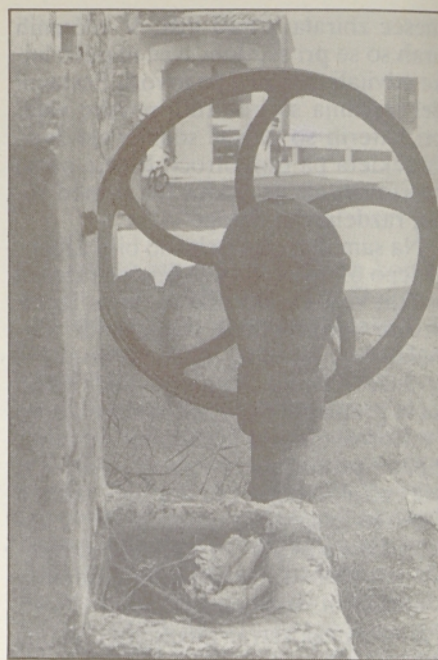
Frjan Čehovin: »Kraški puščavnik mi rečejo ali pa vaški čarovnik. Ne sekiram se zato. Imam 76 let, v Dutovljah pa živim že več kot 20 let.«

veliko zanimivih dogodkov. Mnogi so zapisani v zgodovini kraja. Recimo to, da je starodavno cerkev sv. Jurija v vasi leta 1450 posvetil tržaški škof Piccolomini, kasnejši papež Pij II; da so zgradili, potem, ko je Italija napadla Avstrijo v prvi svetovni vojni, od dutoveljske postaje do fronte v Kostanjevici na Krasu poljsko železnico; da je bilo v bližini železniške postaje pred drugo svetovno vojno okrevališče bogatih Tržčanov. Po osvoboditvi so leto namenili za zavetišče otrok grških patriotov in zatem za mladinski dom za zapuščene otroke in vojne sirote Spodnjega Primorja.

Marsikaj se je ohranilo v spominu Dutovcev, med drugim, kako so nekaj sušili pršut, kako so Dutovke prale perilo v pol ure odmaknjeni, zdaj zapuščeni kali Trjance, kako so kuhale orehove štruklje na Jurjevo . . .

GOČE

»Ta cesta je bila zgrajena leta 1879 po prizadevanjih tedanjega gospoda župana Štefana Habe, v hvaležni spomin postavila občina Goče.« To piše na kamnu ob cesti, ki pelje v Goče. Vas leži na položnem hrbtu Vrhov, ki dele Vipavsko dolino od doline Raše oziro-

Stare vaške štirne v Dutovljah že dolgo nihče več ne uporablja. Nedvomno pa bi si zaslužila mesto v etnografskem muzeju.

ma Braniške doline. Čeprav je prenekateri spomenik v vasi že izgubil svojo imenitnost, še priča o nekdanji imenitnosti vasi.

Številne hiše imajo vklesane letnice na starih kolonah pred vhodi in so okrog cerkve sv. Andreja (iz 1630. leta) hudo na tesnem. Ponekod ulice niso širše od metra. Ustno izročilo pravi, da so se ljudje tod tako gosto naselili zato, ker je ta del vasi sodil pod cerkveno gosposko in bil oproščen vojaške službe.

Največjo pozornost vzbujajo v Gočah pili – oltarna znamenja. Štiri so še ohranjena. So iz kamna, narejena v

Eden od obrazov vasi Dutovlje

Obcestni kamen dva kilometra pred Gočami.

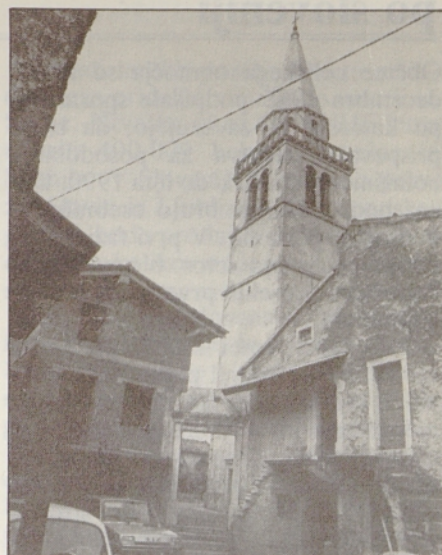
Akcija za ohranitev in ureditev starega v Gočah je že stekla – ali bo rodila zeleni uspeh, pa je drugo vprašanje.

17. stoletju in okrašena z reliefi, ki so mestoma že hudo načeti. »Eden je na šoli, drugi na pokopališču. Tja so ju prenesli, kdo bi vedel kdaj. Le dva pila sta ostala v vasi, na prvotnem mestu. Ta dva še služita svojemu namenu, ko je procesija sv. Rešnjega telesa,« je najprej razložil Jože Kodre. Rodil se je v Gočah, kot njegov oče in ded, filozof in alkimist Valentin Kodre.

»Ne moremo in ne moremo ugotoviti, od kod je prišlo v vas vso to bogastvo. Vas ima lepo cerkev z velikim zvonom. Tega so ulili 1706. leta na Gočah na pokopališču. Livar je

baje dejal, kolikor več bo zlata in srebra, toliko lepši glás bo zvon imel. In ta ima res lep glas. Na zvonu je izpisanih 16 imen darovalcev. Bogato opremljena je tudi cerkev. V njej je velik oltar iz afriškega marmorja. Freske so delo Mihaela Lichternreita. Govorili so, da je cerkev vredna 80 do 120 volov. To je bilo tiste dni sila veliko. Tudi pokopališče je izredno, s portalom. Kamen, ki so ga porabili zanj, je precej podoben tistemu, iz katerega so narejeni pili. Odkod vasi denar za vse to, je uganka.«

Drugo, kar vznemirja vaščane Goč, je spomeniško varstvo. To na papirju

Kamnitih reliefov nad vhodi kamnitih hiš ali kje drugje na fasadi je v Dutovljah kar precej, eden lepši od drugega.

sicer varuje goriške spomenike, a ničesar, kot je dejal Jože Kodre, ne prispeva zanje. Kaže pa, da se bodo stvari počasi le premaknile na bolje. Pobudo za »rešitev« Goč in zaščito ter prenovu spomenikov je dala Ljubljanska banka Stanovanjsko komunalna banka Ljubljana ob koncu 1985. leta. Tudi goriška občina verjetno ne bo stala ob strani. In če bo sodelujočih še več, ne bo zaprek za ureditev te prelepe vasi. Tega slikovitega, izrazitega in bogatega primerka kraškega naselja, ki ni razkazoval samo petičnosti, temveč tudi dober okus: spomenik nadarjenosti in delavnosti slovenskega kmečkega človeka, kot je zapisal dr. Matjaž Kmecl, predsednik republiškega komiteja za kulturo, v koledar z naslovom »Goče«, ki ga je izdala omenjena banka.

V Gočah imajo tudi enkratno pokopališče z imenitnim vhodom

Pogled na cerkev sv. Andreja v Gočah.

Občine celjskega območja so konec decembra 1985 podpisale sporazum, po katerem se zavezujejo, da bodo prispevale sredstva za posodobitev bolnišnice v *CELJU* do leta 1990. Denar bodo dobili iz bruto osebnih dohodkov zaposlenih. V prvi fazi se bodo prvega maja letos v nov objekt bolnišnice preselile prve specialistične ambulanse.

Jože Bider, kmet iz *DOL* pri Rečici ob Savinji, je izumil pobiralno napravo za svežo krmo. To napravo lahko montiramo na samohodne kosilnice, deluje pa tako, da travo pri košnji sproti nalaga na prikolico, ki ima nosilnost 700 kilogramov. Nov stroj je zelo primeren za gorske kmetije s strmimi tereni. Stroj bo izdeloval zasebnik Stane Filčič iz Nazarij v Savinjski dolini.

mačijo pisatelja Franceta Bevka v Zakojci, idrijsko mestno jedro in okolico partizanske bolnišnice Franje.

V knjižnici Maksa Samsa v *ILIRSKI BISTRICI* je razstavljal svoja dela slikarka Claudija Floreanci-Raza iz Benečije. Največ del govori o slovenskem Krasu. Mala likovna galerija je za Ilirsko Bistrico velika pridobitev.

»Riba« iz *IZOLE*, ki sodi v podjetje »Droga« Portorož, ima 28 ribiških ladij, s katerimi ulovijo 7000 ton rib na leto. Z nakupom sodobnih ladij pa nameravajo naloviti 11.000 ton rib. Letos so odprli novo tovarno, ki bo največ delala za izvoz. Do leta 1990 nameravajo izvoziti za 9 milijonov dolarjev izdelkov. V posebnih gojiščih pa vzgojijo školjke, ki jih bo po novem tudi do 2500 ton letno.

so začeli graditi tovarno opreme za kmetijstvo in živinorejo v *PIRČAH* v *KOLPSKI DOLINI*, novo tovarno pa so zgradili tudi v krajevni skupnosti Kostel v letu 1979. Itas, ki danes zaposluje 860 delavcev, izdeluje med drugim avtomešalce za prevoz betona, cisterne za prevoz sipkih materialov, razne vrste prikolic, silose, betonarne, betonske črpalke idr.

Zdravstveni center v *KOPRU* je dobil iz uvoza dve sodobni aparaturi, aparat z ultrazvokom Diasonisc za kardiološke preiskave in preiskave trebuha, uporabljali ga bodo v Izoli za paciente na kirurgiji in urgenci. Drugi aparat Ortopan je iz Siemens, rentgen za slikanje zob, ki zajema vso zobovje hkrati. Sredstva za te aparate so prispevali: portoroška Igralnica – Casino, koprška Splošna banka, Intereuropa in Lama.

Podjetje za pošto, telegraf in telefon v *LJUBLJANI* je proslavilo lani 25-letnico svojega obstoja. Začeli so delati s 1300 zaposlenimi, ki so opravljali poštne storitve za 350.000 prebivalcev na območju ljubljanske regije. Danes pa imajo na tem območju 96 poštnih enot za 540.000 prebivalcev. V 25 letih se je število telefonskih naročnikov povečalo z 9000 na več kot 100.000. Na vsakih 100 prebivalcev pride 22 telefonskih priključkov.

Gasilsko društvo *LOVRENC NA DRAVSKEM POLJU* slavi julija letos svojo 100-letnico. V sto letih so po kroniki društva sodelovali gasilci v 151 požarih, v petih so gorele cele vasi. Društvo so ustanovili v gostilni Zupančič na pobudo kovaškega mojstra Stefana Vuka.

Podjetje Metalna iz *MARIBORA* je sklenilo z veliko gradbeno firmo Bechtel iz San Francisca pogodbo za projekt hidrocentrale Hanibal blizu New Martinssvilla v zvezni državi Ohio, na reki Ohio. Metalna bo dobavila hidromehansko opremo in velik portalni žerjav v skupni vrednosti 2,5 milijona dolarjev.

V podjetju Glin *NAZARJE* premagujejo lansko izgubo, ki so jo imeli pri izdelavi ivernih plošč. Za letošnje leto so sklenili obetaven posel z Zahodnimi Nemci v vrednosti šest milijonov mark. Na tržišče bodo poslali 120.000 kosov sestavljivega pohištva. Poleg stavbnega pohištva izdelujejo še ohišja za zabavno elektroniko, do 1990. leta pa bi radi prodali na tuje že četrtno proizvodnjo.

V *NOVI GORICI* in Gorici (v Italiji) bo potekalo od 21. do 28. marca drugo srečanje gledališč Združenja Alpe-Jadran. Prijavili so 15 predstav. To je srečanje dveh obmejnih občin in dokazuje tesno kulturno povezanost

Stara kašča v vasi Kunšperk ob Sotli (foto: Ivan Cimerman)

V kemični tovarni Helios v *DOMŽALAH* so domači strokovnjaki na osnovi lastnih raziskav izdelali novo kemikalijo »tekstilan G«, ki jo bodo uporabljali v tekstilni industriji pri tiskanju tkanin. Testiranja pri vodilnih nemških podjetjih so pokazala, da se kakovost domačega izdelka ne razlikuje od uvoženega. V letošnji poskusni proizvodnji nameravajo izdelati okoli 200 ton tega gostila za škrobljenje vlaken.

V občini *IDRIJA* si prizadevajo, da bi ohranili kulturno dediščino. Največ denarja zahteva temeljita obnova gradu, vzdržujejo tudi Mestni muzej. Pomembni so tudi tehnični spomeniki, kot so klavže na Idrijci, Belci in Kanonjici. Dokončno bi radi uredili do-

V občini *LAŠKO* je 1150 kmetij, ki imajo nad dva in pol hektarja obdelovalnih površin in jih nameravajo preusmeriti tako, da uvajajo sodobni način prireje mleka s prosto rejo krav molznic. S tem načinom nameravajo povečati proizvodnjo mesa in mleka za dva in pol krat. V naslednjih petih letih naj bi vsako leto preusmerili 50 kmetij, 400 pa so jih že.

Dne 24. 12. 1959 je bilo v *KOČEVJU* ustanovljeno podjetje ITAS – industrija transportnih sredstev in opreme, ki je praznovalo konec leta 1985 svojo 25-letnico. V začetku so zaposlovali 215 delavcev in izdelovali stabilne silose za cement, prikolice in polprikolice. 1972 je Itas sprejel pod svoje okrilje še Rudnik rjavega premoga, 1978

med njima. Nastopili bodo gledališniki iz Goriške, Štajerske, Piemonta, Bavorske, Veneta, Hrvaške in Slovenije. Gostovala pa bodo še gledališča iz Beograda, Bukarešte, Dunaja in Brna.

Tovarna oblačil Labod iz *NOVEGA MESTA*, ki ima svoje proizvodne organizacije tudi v Ljubljani, Idriji, Krškem, Trebnjem in na Ptuj, zaposluje 2023 delavcev. Letos bodo izdelali 2.200.000 srajc, 1.030.000 ženskih bluz in 350.000 vrhnjih oblačil.

Občina *ORMOŽ* se bori, da bi se izvila iz objema nerazvitosti, kar bi se naj zgodilo do leta 1990. Cela vrsta področij je, od zdravstva, šolstva, kulture, od kmetijstva, industrije, obrti, trgovine in drugih dejavnosti, kjer pričakujejo pomoč ostalih občin v Podravju. Slovenija ima tako na svojem območju vrsto nerazvitih regij, za katere pa ne obstoji zvezni sklad, iz katerega bi črpali denar za svoj razvoj, kot nekatere jugoslovanske republike in Kosovo, pač pa si morajo pomagati drugače.

Cestna skupnost v *PIRANU* se je odločila, da bo zaradi pomanjkanja denarja le postopno asfaltirala krajevne makadamske ceste. Zdaj gredo h koncu dela na cesti, ki vodi iz Sečovelj do Lozana, reke Dragonje in nazaj v Sečovelje.

V *PIRANU* so konec januarja porušili osrednji del hotela Piran, da bi ga prenovili in na novo dogradili. Delavci SGP Gorica bodo do junija letos končali z deli. V hotelu bo 64 postelj v dvoposteljnih sobah in štiri apartmaji. Naložba bo veljala 310 milijonov dinarjev.

V *PIVKI* si krajani prizadevajo, da bi zgradili novo šolo in vrtec. Šola je bila že ob dograditvi premajhna, brez telovadnice in športnih igrišč, malčki pa gostujejo v stari šoli, ki ni primeren prostor zanje. V prvi fazi naj bi dogradili 12 učilnic, kasneje telovadnico, zaklonišče in ostalo. Vrtec pa naj bi zgradili nekako do 1990. leta. Vse je na plečih občanov.

Učenci osnovne šole v *SEČOVLJAH* so pod vodstvom učiteljice slovenskega jezika Rožane Grbec zbrali podatke o peki kruha od vaščanov posameznih vasi in zaselkov, staršev, dedkov in babic, kakršnega so pekli naši predniki. Zbrali so tudi recepte za domače kruhe, potice, preste, pletence, pince in priredili imenitno razstavo napečenih izdelkov.

Konec lanskega leta so začeli v Tovarni meril v *SLOVENJ GRADCU* izdelovati novi tip libele, 'vodne tehniče', ki jo rabijo največ gradbeniki. Tako so začeli z izvozom, največ v Italijo

in Španijo. Letno bodo izdelali okoli 60.000 libel.

Pri splošnem pomanjkanju deviz trpi veliko škodo tudi znanstveno delo v *SLOVENIJI*. Tako so lani knjižnice različnih fakultet, inštitutov in drugih ustanov ter podjetij zmogle nakupiti v tujini le okoli 3300 knjig, kar je le kakšna desetina potrebnih za vsakdanje znanstveno delo. Lani so te knjižnice naročile 7500 revij, letos pa 8500, kar pomeni, da se stanje izboljšuje. Zaradi strogih carinskih predpisov se bosta prenehali ukvarjati z uvozom knjig Cankarjeva založba in Mladinska knjiga. Slovenija je lani dala za tujo znanstveno literaturo le 1,6 milijona dolarjev, ta vsota pa se je povečala z različnimi akcijami na 2,24 milijonov. Zaradi devalvacije dinarja vse bolj zaostaja tudi seznanjenost sloven-

Zaradi lanske pozebe trte in nezadostnega pridelka vina bodo vinarji iz Srbije, Hrvaške in *SLOVENIJE* letos uvozili 400.000 hektolitrov vina iz Španije. V Sloveniji bo to vino prevzel Slovin iz Ljubljane, liter španskega vina bodo prodajali po 340 do 360 dinarjev, kolikor v Sloveniji poprečno stanejo namizna vina.

Za 31. jugoslovanske gledališke igre, ki se bodo začele v Novem Sadu letos, 26. maja, je 5 gledališč iz Slovenije prijavilo 7 predstav, iz Srbije 14 gledališč 20 predstav, iz SR Hrvaške 13 gledališč 18 predstav, iz SR Makedonije 6 gledališč 12 predstav, iz SR Bosne in Hercegovine 5 gledališč 7 predstav, iz SAP Kosova 3 gledališča 4 predstave, iz SAP Vojvodine 2 gledališči 4 predstave in iz Črne gore 2 gledališči 3 predstave.

Pri pomladanskih opravilih na polju (foto: Janez Zrnc)

skih znanstvenikov s tokovi v svetu, saj mnogi sami potujejo prek meje, kjer si kupujejo tujo literaturo.

Na tednu jugoslovanskega filma v Bologni v Italiji so v marcu predstavili tudi filme iz *SLOVENIJE*: Rdeči bogogie, Iskanja, ki sta celovečerna, in kratki film Favorit. Tak teden je bil že januarja v Rimu, organizirala pa sta ga italijansko zunanje ministrstvo in jugoslovansko veleposlaništvo.

Kompas – največje turistično – gostinsko podjetje v *SLOVENIJI*, je k svojim 170 avtobusom priključilo še 4 sodobne avtobuse 'neoplan'. Ti najso-dobnejši lepote imajo vgrajene televizijske sprejemnike, toaletni prostor in čajno kuhinjo. V avtobusu je prostora za 54 potnikov.

V *Šentjurju* pri Celju so se delavci, ki so zaposleni pri zasebnih obrtnikih, združili v svoji sindikalni organizaciji. Izvolili so nekaj komisij, ki bodo reševale njihove probleme, pri stanovanjski skupnosti pa bodo zbirali denar za reševanje stanovanjskih potreb. Ti delavci, ki jih je 160, doslej niso imeli organiziranega letovanja, rekreacije in izobraževanja kot delavci, zaposleni v državnem sektorju.

V letu 1985 je prestopilo italijansko – jugoslovansko mejo v *Sloveniji* v obeh smereh okoli 23 milijonov potnikov, kar je za 20 odstotkov več, kot leta 1984. Največ prehodov je bilo decembra: 827.000, kar je skoraj 40 odstotkov več kot v istem mesecu leto poprej.

Rogaška Slatina – šampion turizma 1985

Zdravilišče Rogaska Slatina, ki slavi 320-letnico obstoja, je ta visoki jubilej proslavilo tudi z največjim jugoslovanskim priznanjem: Turistična zveza Jugoslavije jo je odlikovala na osnovi izvedene ankete z nazivom »SAMPION TURIZMA 1985«. Pri izpolnjevanju ankete je sodelovalo 36.000 domačih in tujih turistov iz raznih držav sveta. Ocenjevali so gostoljubnost, kvaliteto storitev, servis, izgled objektov, oskrbo, urejenost objektov, plaž in hotelov, možnost rekreacije, prireditve, urejenost zelenic, parkov in podobno. V Rogški Slatini se zadnja leta čuti strokovni pristop k turistični dejavnosti, dotok mladih, sposobnih kadrov, ki so poživili utrip zdravilišča. Ne le hotelski in zdraviliški del, tudi polnilnica zdravilne vode je prispevala svoj levji delež k poznavanju Rogške Slatine (Donat in Donat Mg, ki slovi po največji koncentraciji magnezija v Evropi: 1213 mg/l). V letu 1985 je obiskalo Rogško med gosti okoli 35 odstotkov tujcev iz Skandinavije, Švice, Bližnjega vzhoda, ZDA, Kanade, Anglije . . . Samo v zdravstvenem delu imajo 170 zaposlenih, med njimi 14 zdravnikov. V turističnih objektih različnih kategorij, med katerimi prednjačita Donat (L), in Sava (A) pa do D, s skupno 1715 posteljami, bazenom s termalno vodo, z izjemno lepo okolico, vrsto prireditev (1985. leta jih je bilo 121), športnih in rekreacijskih terenov, s posebno prevozno službo, ki popelje gosta v bližnjo in daljno okolico – si to priznanje tudi zasluži.

Hotel Donat v Rogški Slatini

Nove cestnine 1986

Avto-moto zveza Slovenije je objavila nove cene za uporabo slovenskih avtocest, ki veljajo od 17. 1. 1986 dalje. Vozila, ki so registrirana v Jugoslaviji, plačajo polovico cestnin, ki jih navedemo.

LJUBLJANA-RAZDRTO – 1. razred – za osebni avto: 600 din, 3. razred – za avtobus: 3.200 din. LJUBLJANA-NAKLO 1. razred: 300 din, 3. razred: 1.600 din. HOČE-ARJA VAS 1. razred: 400 din, 3. razred: 2.100 din. Informacije vam posreduje: Avto-moto zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Titova 138, telefon: (061) 342-378.

Cenik za hotele obale in krasa 1986

Obalno-kraška turistična poslovna skupnost je pripravila cenik za leto 1986, namenjen tujim gostom.

Cene za hotele, bungalove, kampe in zasebne sobe so navedene v nemških markah. Besedilo in legenda sta napisana v angleškem, nemškem in italijanskem jeziku. Cenik je formata 21 x 21 cm, izšel pa je v nakladi 50.000 izvodov. Informacije posreduje: Obalno kraška turistična poslovna skupnost Portorož, 66320 Portorož. Telefon (066) 73-054.

Atomske toplice Podčetrtek na novem prospektu

Železniško gospodarstvo, temeljna organizacija TTG Zdravilišče Atom-

ske Toplice je izdalo nov prospekt. To zdravilišče je oddaljeno od Ljubljane okoli 90 kilometrov, vrelec zdravilne vode ima temperaturo od 30–37° C. Bolniki si zdravijo revmatična obolenja lokomotornega sistema, kožne bolezni, arterijske motnje krvnega obtoka, stanja po operacijah, poškodbah, poškodbe perifernega živčevja in menagarske bolezni. V neposredni bližini so teniška igrišča, plavalni bazeni, avtokamp in prečudovite izletniške točke.

Prva prosto carinska prodajalna

Kompas Jugoslavija, največje turistično-gostinsko podjetje v Jugoslaviji s sedežem v Ljubljani, je 23. januarja odprl na mejnem prehodu z Avstrijo, v Ljubelju prvo prosto carinsko prodajalno. V njej je blago vseh zastopnikov tujih firm v Jugoslaviji, ki ga lahko prodajajo v takšnih turističnih prodajalnah, vsega okoli 300 vrst – cigarete, tobak, alkoholne pijače, zlatino, ure, kozmetiko in drugo. V omejenih količinah ga lahko kupijo vsi potniki ob vstopu ali izstopu iz Jugoslavije. Po spremembah in dopolnitvah Carinskega zakona, ki je bil sprejet v juniju 1985, je omogočeno odpiranje prostih carinskih prodajal tudi na mejnih cestnih prehodih.

Kompas Jugoslavija in Emona Ljubljana pa že pripravljata skupen nastop na naslednjih cestnih mejnih prehodih. Prvi, ki bo sledil Ljubelju, bo v Gornji Radgoni, prav tako na meji z Avstrijo.

Prinašanje in odnašanje dinarjev prek meje

Od 1. januarja 1986 dalje smejo domače in tuje osebe v potniškem prometu s tujino iz Jugoslavije odnašati in vanjo prinašati največ 5000 efektivnih dinarjev na osebo, in sicer enkrat na leto pri prvem odhodu iz Jugoslavije oziroma pri prvem prihodu v Jugoslavijo, pri vsakem naslednjem odhodu iz Jugoslavije oziroma prihodu v Jugoslavijo v istem letu pa največ 2000 dinarjev na osebo, in sicer v apoenih za 1000 dinarjev in v manjših apoenih.

Izjemoma je pri vstopu v določeno državo, kjer je pogoj zamenjava dinarjev za ustrezen znesek nacionalne valute, dovoljeno jugoslovanskim državljanom odnesti tudi večji dinarski znesek, vendar ne več od zneska dinarjev, ki je potreben za zamenjavo v določeno nacionalno valuto.

Kačja smreka pri Godoviču

Glavnino znamenitih dreves predstavljajo najdebelejši in najstarejši primerki svoje vrste. Včasih pa je kakšna biološka posebnost vzrok, da uvrstimo drevo med naravne znamenitosti. Lep primer za to je posebna genetska oblika smreke, ki je zaradi značilne razrasti znana pod imenom kačja smreka.

Pri tej obliki smreke so veje dolge in v nasprotju z navadno smreko niso ravne, ampak rastejo nepravilno na vse strani. Iglice so nekoliko daljše, vendar so le na mlajših delih, zato je smreka nenavadno gola in jo zlahka razlikujemo od njenih običajnih sorodnic. Vzrok te rasti je v posebni in razmeroma redki kombinaciji dednih zasnov.

Med objavljenim gradivom zasledimo podatke za štiri primerke kačjih smrek v Sloveniji. Dve sta v okolici Loškega potoka, vendar je bila ena skoraj gotovo uničena ob rekonstrukciji ceste, ki je potekala, mimogrede povedano, brez upoštevanja strokovne službe za varstvo narave. Drugi dve smreki sta na idrijskem. Za kačjo smreko pri Koševniku nad Idrijo vemo le iz starejših podatkov, saj je v sedanjem času nismo več našli in je verjetno propadla.

Ostaja še četrta – kačja smreka pri Godoviču. Dostop je nekoliko teže opisati, zato ni odveč pomoč domačinov. Iz Godoviča, naselja med Logatcem in Idrijo, se napotimo proti Črnemu vrhu in pri prvem odcepu za tunelom zavijemo desno. Kamnit kolovoz nas vodi mimo kmetije, okoli katere je veliko tis, kar je na tem območju tudi posebna zanimivost. Pri prvem odcepu zavijemo levo navzgor na greben. Kolovoz se zravna, kakor hitro pa se znebimo objema gozdička, že moramo biti pozorni. Čez travnik zagledamo kačje ride ceste proti Idriji, kakšnih dvajset metrov pod grebenom na desni, severni strani pa bomo v gozdnem robu opazili kačasto zavite veje smreke. Visoka je okoli devet metrov, najdaljše veje so do štiri metre dolge, premer v prsni višini pa je le 20 centi-

metrov. Do smreke se spustimo previdno ob gozdnem robu, da ne bomo naredili škode na travniku.

Domači gozdarji se zavedajo pomembnosti kačje smreke, ki jo prište-

vamo med naravno dediščino velikega pomena za SR Slovenijo, saj so okolico očistili grmovja, smiselno pa bi bilo označiti pot in na primeren način postaviti pojasnjevalno tablo.

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Peter Skoberne

1

3

1
Zadnja Trenta, v ozadju
Vršič in Prisojnik

2
Bohinj z Vodnikovega
razglednika

3
Svisli na Rudnici (Bohinj)

4
Sv. Duh ob Bohinjskem
jezeru

5
Kašča na Loškem polju

2

RODNA GRUDA

english section

U130327

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija, Yugoslavia | Tel. (061) 210-716
Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana | Editor: Jože Prešeren | English Translations: Milena Milojević-Sheppard,
M. A. | RODNA GRUDA is published monthly. Number 8 and 9 are published together as a double issue. | Yearly subscription
for overseas countries is 11.—U. S., 13.—Canadian or 13.—Australian dollars. | Payment can be made direct to our Account
No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

Letters to the Editor

The First International Art Exhibition for Artists of Slovene Descent

This past September, the first International Art Exhibition for Artists of Slovene descent was held at Cankarjev Dom in Ljubljana. As an Artist and member of the Slovenian American National Art Guild from the Cleveland, Ohio area, I felt honored to be part of this very successful venture. The art exhibit and the tour following was hosted by Slovenska izseljenska matica. They are to be commended for a job well done. Their hospitality and generosity in giving of their time made our visit to Slovenia one that will remain a pleasant memory for all of us. We had an opportunity to visit old castles, galleries and churches filled with art treasures. On several occasions, we were able to observe Slovene artists in their homes and studios or institutions where they worked and studied. This would have been more than enough to expect from any tour, but our gracious hosts went even further each evening by arranging dinner and entertainment with the region we were visiting.

It would be difficult to mention everyone deserving of our thanks, but I would be amiss if I did not say a special thanks to Marko Pogachnik, secretary of Slovenska izseljenska matica, to Gabi Heimer, who was our hostess each day and to Jože Prešeren, editor of Rodna Gruda.

Submitted by
Justine Skok, president of Slovenian
American National Art Guild

Dear Editor:

We continue to enjoy the Rodna Gruda, including the expanded and well-written English insert. It is a job well-done. Even my helpmate of 43 years together, who does not come from the Slovenian roots (but has been on 2 visits to Dolenjsko) almost snatches it from me as it arrives by post to read it first. That's a real test considering the competition for readers' attention here in the States, where our mail is glutted with magazines and materials.

The coloured pictures in each issue are superb and full of nostalgia for areas and scenes we've visited, drawing us back for yet another return with relatives and university friends there. The Slo-

vene content allows us to laboriously work through words long forgotten (we hear no Slovene in our locale) and serve as a practice tool to bring back words!

All sections of Rodna gruda are well-organized now, for most of us who have a deep attachment to Slovenia and all it represents, in geographic beauty, in its dynamic spirit, its productivity — through its people. Rodna gruda helps bring that out to all readers not residing there. It really, through the printed page, is the tie that binds. I speak as one reader of Rodna gruda of many years, but I am sure I speaks for the thousands in all the hemispheres who get this "From Home" who may not take the time to let you editors and staff know their reaction.

Slovenian artists from abroad on tour through Slovenia.

On a personal note, since in retirement years many of us have hobbies. Two are quite prevalent — music and woodworking — especially among Americans. Photographs of Slovene antique furnishing — cradle types, tables, hand-crafted, stools, spinning wheels, etc. in some picture detail — one or two shots — for a wood worker hobbyist here to copy. No dimensions or measurements, except in general size, need be printed — just the central focus on the antique Slovene piece. Now, we spot something half-hidden in a picture and try to duplicate.

Slovene folk music for many of us has a special attraction, even with competition with classical, U. S. country, or inroads of "rock" all over the world. Could the Rodna gruda publish say a one-half page melody line of old Slovene folk tunes with chord symbols above single melody line notes. Here in

America, there are many, many Slovenes of origin with music hobbies — button box groups, guitarists, combos, pianists, electric organists (such as myself) craving for access to Slovene folk tunes and their simple beauty — but have no access to them, except by unusual effort beyond our communities. A half-page, a melody line with chord symbols would provide another attraction to Rodna gruda, and another tie that binds to Slovenia and its history and culture.

Thank you for listening from a reader, 2nd generation of emigrant Slovene parents who has watched and read the different formats and content of Rodna gruda for well over 25 years. It is a job well done by you for those few moments in our lives each month, with each issue, that keeps us in touch with a land and people so far away.

John J. Zugich, Ann Arbor, MI, U.S.A.

the postcards, but gradually Slovene names began to appear, too. Thus picture postcards had a role to play in the service of political and economic propaganda.

When we look through the picture postcards of Ljubljana which date back to the early years of this century, we can see that the choice of available picture postcards was much greater then than it is today. Then, individual streets or parts of the town had their own postcards, as well as shops, restaurants, inns, and hotels. This is quite different from the greetings postcards of today, upon which one can only obtain panoramic views, or views of imposing, well-known buildings. Most of the picture postcards of Ljubljana published in this book date from the period 1897—1918.

The book "Greetings from Ljubljana" is of such high quality with respect to its printing, layout and general appearance that considerable interest in it has been shown in a number of foreign countries. It was presented by the publisher, "Mladinska knjiga", at the Frankfurt Book Fair, and at the Belgrade Book Fair it was awarded first prize for its layout and general presentation. Apart from the introduction by the Koroško historian, living at Vienna, dr. Walter Lukan, there is also an account of the historical background of this period, written by dr. Vasilij Melik, as well as contributions by dr. Peter Vodopivec, Olga Janša-Zorn and Marjan Drnovšek. A number of accompanying literary and ethnographical texts about Ljubljana have been chosen and edited by Janez Kajzer.

The price of this unique book, which will, for the descendants of our emigrants, bring to life part of Slovenia's cultural heritage, is 6.800.— dinars or 23.— U.S.A. dollars.

Jože Prešeren

Greetings from Ljubljana

The City of Ljubljana on Postcards

"Having compared the book "Greetings from Ljubljana" with other similar books published elsewhere in Europe, I can say, without exaggeration, that it is one of the very best of them, if not the best", said dr. Walter Lukan, a Slovene from Koroško, on the occasion of the presentation of this new book to the public. It was dr. Lukan's collection of old picture postcards which formed the basis for the preparation of this book. He himself wrote an introduction to the book, in which he described the historical development of the picture postcard, from the early open-letter or ordinary postcard up until the modern greetings-card, i. e. up to the first picture-postcards of Ljubljana and other Slovene towns. From the introduction it can be seen that the first picture-postcards of Ljubljana originated from the first half of the 1890's, whereas the golden age of the greetings card started around 1897 and lasted up until the start of the First World War. It was during this period that the first collectors of picture postcards began to form their collections, and specialized shops for the

sale of picture postcards sprang up. It was around the year 1900 that the first colour picture postcards appeared, as well as "postcards of the future", and other unusual items which are, today, real collectors' pieces.

The picture postcards dating from this period show, on the one hand, the swift development of printing techniques, and also reflect trends towards Germanization, as well as the increase of the Slovene national consciousness. At the beginning only German placenames appeared on

News

WILL SLOVENIA EARN ONE MILLIARD DOLLARS A YEAR FROM TOURISM BY THE YEAR 2000?

The main target set down in the draft plan of the development of tourism in Slovenia up to the year 2000 is to increase the foreign-cur-

rency earnings from tourism in Slovenia by a factor of five. This means that by the year 2000 the annual earnings in Slovenia from tourism should amount to one milliard (or 1000 million) dollars. Of course, it is Slovenia's favourable geographical position which is of the greatest importance for the further development of tourism. And it is

with the development of tourism that other activities may be even more strongly stimulated.

In spite of all the natural advantages which Slovenia possesses, it is a fact that the share of Slovenia in Yugoslavia and worldwide tourism has, over the last ten years, dropped. In 1984 a total of 79,957 beds (including extra beds in rooms) were available for tourists, and approximately 200 million dollars of foreign-currency were earned.

The reason for the lagging behind of the tourist trade with respect to other spheres of industry and commerce lies in the fact that there has been a reduction in the share of investments in tourism, from 3.3 % of all investments in 1970 to 2.7 % in 1980. At the same time economic and staff planning has not been satisfactory, nor has a suitable long-term strategic development plan been applied. If the targets of Slovene tourism for the year 2000 are to be achieved, then the annual rate of growth of the tourist trade must be above average, around 5 %. In this case the share of tourism in Slovenia's gross product would increase to 3.5 %, and the share of workers employed to 4.0 %.

In this way it would be possible to increase the overnight accommodation capacity of the basic hotel enterprises by approximately 49,000 beds. Thus, by the year 2000 a total of 177,200 beds should be available for tourists, whereas the share of beds in the main hotel enterprises should be increased from 41 to 50 %. An increase in overnight accommodation capacity is the basic condition for the development of tourism in Slovenia. This increase, of course, must be accompanied by parallel development in the infrastructure (roads, railways, air links, postal services, shops, services, etc.).

The longterm development plan of tourism in Slovenia represents one of the choices available for the longterm socio-economic development of Slovenia up to the year 2000. The advantages of development in tourism lie, apart from the economic benefits, in the preservation of the environment and the ecological future of the Slovene nation.

It is a fact that as much as 62.8 % of the total earnings from tourism can be attributed to commerce, transport and communications, the food processing industry and the production of drinks, and that the share of retained earnings

from tourism is above average, and amounts to 20.8 % of total earnings. Thus the tourist trade can certainly be considered to be one of Slovenia's most promising branches of trade and industry.

GOLD JEWELLERY EXPORTS FROM YUGOSLAVIA INCREASING

Export earnings of approximately 20 million dollars will be achieved by Yugoslav gold jewellers in 1985. On the basis of business contracts concluded at the recent International Exhibition of Gold Jewellery, held at Celje, it can be expected that the value of exports of gold jewellery from Yugoslavia in 1986 will reach a value of more than 22 million dollars.

Although the production of jewellery made of gold, silver and other precious metals has been a tradition in Yugoslavia since the earliest historical times, it is only in recent years that important export results have been achieved. Young, well-trained workers have contributed the most to the successful breakthrough of Yugoslav-made jewellery onto the world's markets. Many of these young experts in the design and making of jewellery have trained in London at the Royal Mint and with the best Italian jewellers.

More than 8 tons of gold are worked in Yugoslavia every year. Three quarters of this amount is worked into gold jewellery. As many as 15 working enterprises, employing a total of 2600 workers and experts of various professions, are concerned with the working of gold and other precious metals. On a world scale, Yugoslavia produces 0.4 % of the world's annual production of gold. Gold is obtained as a side product at the mines of Majdanpek, Radoviše and Trepča, where copper, zinc, lead and other non-

ferrous metals are mined. The largest quantity of gold, 2.5 tons last year, is obtained from the mines of Majdanpek. According to certain data, the "Bor" Mining-Metallurgical Enterprise, at the town of Bor, to which the Majdanpek Mine belongs, is in fourth place among Europe's producers of gold.

The results of investigations, carried out by expert teams of the Institute of Mining and the Geological Institute of Belgrade, have indicated that Yugoslavia would be capable of quickly increasing its annual production of gold by 50 %. Of course the rate of increase depends on investments in further investigations. Positive results have been obtained during research carried out at open-mining locations on the mountains of Kopaonik, Goč, Jastrebac and Željani, in the valleys of the rivers Pek and Timok, and in the vicinity of Kladovo on the River Danube. The quantity of gold in a cubic metre of material in the Pek River amounts to 0.3—0.5 grammes, whereas the quantity of gold in the Timok River amounts to as much as 0.78—1.84 grammes per cubic metre of material.

Last year, the amount of processed gold was a record one: 8,350 kilograms of gold were used to make gold coins, for gold jewellery and for dental purposes. The largest amount of gold was worked in goldsmiths' enterprises at Celje, Majdanpek, Skopje, Sarajevo, Zagreb and Prizren. At the Celje Goldsmiths enterprise, a total of 3,000 kilograms of gold can be worked into jewellery every year. The Celje Goldsmiths are among the largest enterprises of the kind in Europe, and at the same time Yugoslavia's largest exporter of gold jewellery. Their export partners come mainly from Germany, Sweden, the U.S.A., Switzerland, Great Britain, Austria and Canada, but there is an ever-increasing circle of purchasers from other countries, too.

Slovenia's Archives: To Remind Everybody of Their Past

It was on March 25th, 1616 that a very ill man wrote, with a shaking hand, below a text that another hand had written, these words: "By

me, William Shakpeare". A few years later, probably in 1619, when the Archduke Ferdinand II became Emperor, an unknown clerk wrote

down the following oath, which had to be taken by all the citizens of Ljubljana:

"Iest N: persesem pruti Guspudi Bogu, Ozhetu nebeskimu, da iest otzhem nasimu Suetlimu Cesariu inu Deselskimu Firstu Ferdinandu, Inu tudi Gospudi Burgermaistru, Richtariu, inu postenim Ratu, tiga Puglautiga mesta Lublane eden fuest, pernareden, pocorn Burgar biti, nieh postaue, ordnunge, sapouidi, prepouidi pocorno dersati..."

"I, N., swear by Almighty God, the Heavenly Father, that I shall be a good and humble subject of our Great Emperor and Prince Ferdinand, and also of our Respected Mayor, Judge, and City Council of this Capital City of Ljubljana, and shall humbly obey their laws, ordinances and prohibitions..."

Most people, on reading the contents of these two old documents, covered in ink of a kind no longer made, are moved: how far these two documents have come, and how familiar they sound! The first was the signature beneath a will. William Shakespeare, the writer, whose equal practically cannot be found, was so ill at that time that he did not succeed in writing his own name properly. He died a few days later. The second document is moving not because of the mistakes which may have arisen due to the age and infirmity of the writer, but, on the contrary, because of the expression of life strength and the self-awareness of Slovene-speaking people. Far back, at the beginning of the seventeenth century, the citizens of Ljubljana had sworn in Slovene that they would respect the law and order of the time.

Old documents do not awaken our emotions just on account of those who wrote them, but also on account of those who have preserved them. Such old documents must have passed through many hands. And how many times have people wondered whether or not they are worth keeping? Yet, every time they have decided not to throw them away. And that is how such old papers have been preserved.

In the Archive of S. R. Slovenia, where the Citizens' Oath from the 17th Century is kept (Shakespeare's will is, of course, kept in England), a whole mountain of papers, hundreds of years old, are kept. Among these papers are land registers and plans of buildings, wills and birth certificates, accounting books, imperial decrees, court orders, and notes from police interrogations... Here and there among these papers,

one can find, in some old account book or among the minutes of a meeting, a slip of paper marked: "For waste paper" or "useless". But nevertheless, somebody has always had the patience to take one more look at such papers, to pick them up, dust them, take them to the Archive, have them entered in the records, and put into suitable folders. In today's Archive of S.R. Slovenia there is a total of approximately 15 thousand linear metres of material. This means that if all these books and papers were arranged in a line, standing upright like soldiers, one would have to walk fifteen kilometres in order to pass them all.

Why did Man first think of keeping archives, and why does he spend so much energy on preserving them? On the occasion of the fortieth anniversary of the official and independent existence of the Slovene Archives, Dr. Matjaž Kmecl, who prepared a special speech in honour of this occasion, was of the following opinion:

"Memory is the only way that Man can keep track of time. In this way we do not just rush headlong from the present to the future, like an animal with no mind of its own, but we learn from the past, we find out about ourselves through the past, so that we know who we are, what we have done and what we have to do. An archive is a kind of memory which belongs to society as a whole. For this reason, along with its cultural importance, such archives are an important governmental institution, representing to a considerable extent an expression and confirmation of sovereignty. For this reason it is not surprising that the Archive of Slovenia was one of the first institutions to be established, after the liberation of 1945, by the first Slovene government — at the moment in time when Slovenes first achieved true freedom."

Old documents are witnesses to the fact that, before today, yesterday existed, and that something actually happened, not that it just seems to us to have happened. The great importance of this is often only realized when all proof has disappeared. In the same way that we only realize what health is when we fall ill, it is only in the absence of written sources that we realize their importance. The life of Winston Smith, the hero of Orwell's book "1984", is enough proof of this. Winston belongs to an army of

workers whose job it is to make suitable corrections to historical documents and in this way make sure that is impossible to say with certainty that something happened, to say that it happened like this and in no other way. When no documents exist, then it is impossible to prove things one way or another. And then, clearly enough, it is easy to claim that aeroplanes were invented by the Party.

However, to prove the importance of archives, which are a record of history written black on white, we do not need to turn to science fiction or to a negative kind of utopia like Orwell's. For half a century something has been happening here in Slovenia which goes to prove this point even more convincingly.

When, in 1918, the old Austro-Hungarian Empire broke up, everything which represented the property of the country was split up: the land, the people, and other possessions of one kind or another. As far as the archives were concerned, in 1923 an agreement was concluded between Austria and Yugoslavia in which it was carefully and accurately defined what belonged to whom. Nevertheless, for decades Austria has avoided fulfilling the terms of this agreement. The important men of Austria's cultural life determined that the Austro-Hungarian Empire would be able to live on, in some way, if the proof of its long period of rule was preserved. The preservation of old sheets of parchment to which the Emperor's seal was fixed, of yellowing documents with the signatures of Baroque noblemen, of humble petitions written by serfs, and of moving oaths of loyalty and obedience... all this was supposed to help to preserve at least something of the greatness of the former days, to prove that there once existed a mighty empire whose borders stretched all the way to the Adriatic Sea, and which included many towns and villages with almost unpronounceable names.

On the other side, there was also a belief in something, but turned round the other way. In the newly sprung up, practically fledgeling state of Yugoslavia, which was, on top of everything else, burdened with a self-reproaching idea about "nonhistorical" nations, the important men of culture and politics wanted, equally stubbornly, to obtain the archives, too. Their object was to prove that these nations had

not sprung up just yesterday, that their languages were not just something which had been invented; and that all kinds of things had actually happened, not just that it seems to us that they happened. And it does not really matter how important individual events were. In the Archive of S. R. Slovenia one can find, for instance, very carefully kept, a sheet of paper on which it is written that Jurij Polanec, "po domače" Cepec, who was a fisherman's servant, and lived at Polhov Gradec, made a ceremonial oath that he would carry out his work faithfully and cause no loss to the fisherman.

If such care is given to such simple documents, then how much more care is spent on other, more important documents which are kept at "Gruberjeva palača" and its modern annex. Such documents describe, for instance, who granted privileges to a town, and when, who granted a noble title to which family and when, to whom and whence does a particular piece of land belong to somebody, when and how land registers were drawn up, why people joined together in a revolt, who gave money for the work of the town's almshouses, when a school was founded and what was taught there, when the members of the government held a meeting, what was said and what was concluded . . . , etc., etc. practically to infinity.

In recent years a few lorry-loads of material which originated in Slovene territory, and has been admitted after long decades to be the property of Yugoslavia, have been returned from Austrian safes and museums. The long and difficult discussions will continue, since the archive-keepers of Yugoslavia are pressing for the handing over of lar-

ge quantities of documents which the Austrian archive-keepers do not intend to return. Among these documents is one item of almost inestimable value: the complete archives of the Žiče monastery, the first Carthusian monastery in Central Europe. There are also the archives of three more monasteries, removed to Vienna when the Emperor Joseph II disbanded the monasteries and the court offices took hold of their possessions.

However, even though it is true to say that the Archive of S. R. Slovenia encounters such difficulties in the obtaining of these valuable documents, on the other hand it is a fact that people sometimes offer their own private records to the Archive of Slovenia, even though nobody has asked them to do so. And this does not include only people from the towns and villages of Slovenia, whose name our Archive bears. Several years ago the Archive of S. R. Slovenia received a visit from a man living in Germany who wished to hand over the documents belonging to his ancestors to the archives of Grubar's Palace in Ljubljana. These ancestors were the owners of Castle Hmeljnik, an imposing building which stands not far from Novo mesto. The family had been driven away by the Second World War, when the castle was ruined. After four decades a lot of important documents had returned once again to Slovenia, since their owner felt that they belonged to the country where they had originated, and that they would be of greater value in Slovenia than in a country where they hardly know how to pronounce the words Hmeljnik and Dolenjska.

Alenka Puhar

frequently alienated from one another, by ourselves and lost in the general rush, we sometimes do not see all this, nor do we take a step away from the road to visit an old mill or a monument to those fallen in the war, or to a protected lime-tree under which the villagers used to gather. We do not search for traces of the past, which could teach us about the wisdom and tenaciousness of our ancestors, nor do we drink the juices which flow over our native land.

We simply don't see many of the beautiful things in our Slovene villages. There are as many of them as there are Slovene villages, if not more. Some of them are more well-known, and have been described many times, whereas others have been lost in time, and forgotten. Many such beautiful things have been destroyed by Man himself, whether intentionally or unintentionally. Often people are too much under the influence of rolls of banknotes, and this has caused violent changes in the landscape, and given rise to insufficiently considered, inexpert decisions. Who would think of the old, when the new is knocking at the door?

All the above reasons have led me to decide to describe individual villages. Maybe some people will think that I haven't chosen the right villages, that there are many more beautiful, and more exciting villages. Of course, they will be right. It is impossible to weigh up all the treasures of Slovenia, and to classify them from number one onwards. For this reason, I have omitted some of the more well-known villages, whose fame is often sung.

Although in practically every Slovene village, including the ones to be described here, there is enough historical material to write a novel, nevertheless I shall limit my descriptions to just a few points of interest from the past and the present. In some places it was not difficult to discover the individual points of interest and particular characteristics of a village, and in some places there were a number of other things worthy of our attention. Therefore, when walking about in the country, let us keep our eyes open, and not hurry too much.

Let us not overlook the beautiful things to be found in our Slovene villages!

Beautiful Slovene Villages

There is no other country like Slovenia. It offers a thousand different faces, which, according to the dance of Nature, change from season to season, fill the heart with gladness, awaken melancholic feelings, and enthusiasm. It doesn't matter whether this is the reflection of mountains in a lake, where little boats rock, the whispering of the wind in centuries-old forests, where bears

still trundle through the undergrowth, and even lynxes lie in wait for their prey, the billowing of the sea, which sailors curse when they catch no fish, the grapevine when it ripens and the wind-rattlers start to make their noise, or the farmer in his fields, who pauses to wipe his brow.

In our hurried everyday lives, loaded down with numerous duties,

Matavun

Together with our photoreporter Marjan Ciglič I first set off for Matavun.

The village of Motovun, in Croatia, on the road which runs from Buzet towards Poreč, is better known, whereas the village of Matavun lies on the road between Lokev and Vremška dolina. It is 5 kilometres distant from Divača, and 14 kilometres from Sežana. We stopped, like many other tourists who wish to visit the Škocjan Caves, in front of the small tourist office. For it is here that one finds the starting-points for the viewing of the Škocjan caves and of the village roads to Škocjan, Betanja, and Dane, and for the marked paths past the viewing-point to the road for Dolnje Ležehče, where the mountain "transversala" runs.

It was from there that we set out to look for the village of Matavun. We thought that the village must be clustered around the church, so we set off along the path upwards. "But that's not Matavun, that's the church of St. Kancijan in the middle of Škocjan", Albin Cerkovnik explained to us, and led us to the edge of the precipice not far from the church. From there, there is a view all the way to Mt. Snežnik, to the Vremška Valley and to the Canyon of the River Reka. The River Reka makes its way through the underground rocks of the Slovene Karst, and through the Škocjan Caves. Past rapids, and waterfalls it winds through precipitous gorges and magnificent underground halls.

The exploration of the underground parts of the River Reka was a very daring deed. The first man to descend into the Škocjan Caves by boat was Jakob Svetina, in 1839. After him, other brave men followed, and helped to make it possible for the Škocjan Caves to be opened to the public in 1885. Some valuable records about this early exploration work were kept in a special caving room at Matavun, but it was destroyed by the Fascists after the First World War. It's a pity that the people of Matavun have not renewed it, since tourists would spend some more time at Matavun and have a look at other things apart from the Škocjan Caves.

At last we found the proper village of Matavun, where there are still a few old houses among the new ones. The most interesting old house, which is protected as an historical monument, is a cantilevered structure. It is part of an old

house in the middle of Matavun, where there once used to be a hearth and where various delicious items of food were dried. The house is covered with slate tiles, but it is a question how long it will last since it is empty and not maintained.

We also found the old exit from the Škocjan Caves. The path up to the old exit is now overgrown and covered with nettles. The old mill, which used to clatter not far from the exit of the caves has long ago lost its roof, and now only a few bare, darkened overgrown walls can be seen.

One of the most attractive houses in Matavun looks rather like a manorhouse. It is the house in which Ana Žnideršič lives. She is now 72 years old and can still well remember the old village of Matavun, as is used to be. "It was quite a lot different from its present appearance", she told us. "There are a lot of new houses now, and other things have changed, too. There was an inn in this house for 170 years. My parents bought it in 1912. Before that some people from Vienna kept an inn here; it was called "Pri Aleksandrovi". A lot of trippers used to come. Many of them stopped at the inn after visiting the Škocjan Caves, to drink a glass of wine and have a bite to eat. The exit from the caves was just a few hundred yards below the house".

"Coaches full of passengers travelling from Pivka to Trieste and back used to stop at the inn, too. Hunters, also, used to visit it. It's about 20 years ago that the inn was closed. There were fewer customers since the exit from the Caves had been moved, and I was really too old to be an inn-keeper", joked Ana Žnideršič, and showed us around the house.

Part of the house still has stone gutters, which are relatively rare. The well in the yard is interesting, too. And it was behind the inn that there used to be the offices of the commune of Naklo. However this building, in which the commune offices occupied two rooms, is now in a state of delapidation, without a roof. Rabbits, chickens and turkeys have taken over this area. "The Commune of Naklo used to exist under Italian rule, roughly between 1910 and 1925, as far as I know", says Ana Žnideršič.

For some time archaeologists used to visit Matavun, where they found a lot of interesting things. At the place where the Karst drops down from Matavun to Dane, there is a cave 57 metres deep at Prevala,

named Cave No. 1. It was in this cave that damaged human bones, the remains of fireplaces, pots, bronze and iron objects were found. Nearby is another cave, known as Cave No. 2, at Prevala, where other archaeological remains were found. There is another archaeological location in the form of a cavern 30 metres long at Laz, under the steep wall of the canyon of the River Reka below Matavun. Experts are of the opinion that the inscriptions found there date from prehistoric times. However, none of these things can be seen today in Matavun. The whole appearance and layout of the village is, unfortunately, such, that it appears that the fame of the Škocjan Caves has sent Matavun to sleep.

Vipolže

At first I had not intended to include the village of Vipolže, among the Goriška Brda hills, 29 kilometres from Nova Gorica and 6 kilometres from Dobrova, in this survey of the beautiful sights of Slovene villages. Previously I had heard nothing about it. When, by chance, my photoreporter and I stopped there, and the local people mentioned the existence of two big castles, curiosity overcame me. I started to become interested in this little village which has a total of 100 to 120 houses, which are scattered about in all directions. Quickly I found out as much as I could about Vipolže from the "Krajevni leksikon Slovenije" (the Encyclopaedia of Slovene Towns, Villages and Hamlets).

The village got its name from the feudal liegemen of the Wittelsbachs. It is first mentioned in the year 1170, in connection with the Lords of Vipolže, who were vassals of the Counts of Gorica or of the Patriarchs of Aquileia. The old Castle ("Stari grad") dates from the 11th Century. It was the hunting manor of the Counts of Gorica, who used to breed horses. In the year 1311 the Herbertsteins took over this castle. Later the counts Delle Torre owned the castle, then the Attems, and then the Barons Feuffenbach. The local people called them "Tajfelbachi". Before the start of the Second World War they moved into a new castle in the village, which they abandoned in 1947 when they left for Italy.

Now there are flats in that castle. The local agricultural collective now occupies the premises where the

stables used to be, as well as the rooms where grapes were pressed. In the ground-floor of the castle the coat-of-arms can still be seen, whereas the rest of the castle has lost its former glory. After the Second World War American soldiers were garrisoned here for some time. They laid out a dancing-floor in front of the castle, just a little distance from a mighty oak, which is 450 years old. Dances are still held here on Saturdays. About 15 years ago there was an inn in the castle. Now the premises have been taken over by the local office for the preservation of cultural and historical monuments, and turned into storage rooms, and one of the rooms in the castle has been acquired by this office, too. In 1985 the castle roof was repaired, too. However nobody

has got enough money to pay for complete restoration of the castle, i.e. of both castles.

"There are two inns in the village, apart from the two castles", added Franc Strehar. However, it is true that the young people are not leaving the village as they are elsewhere. No, quite the contrary, they are returning to Vipolže. The beautiful surroundings of the Goriška Brda hills, and the good fertile earth, have brought them back home. The land provides a good crop if you farm it well. The houses with their farmyards stand practically in the middle of vineyards and orchards. Excellent Briško wine is made from the grapes which grow here.

Darinka Kladnik

Germanization in Eastern Europe— A Yugoslav View

DR. MATJAŽ KLEMENČIČ

If we compare the official Austrian statistical data of all three of the postwar population censuses with the Nazi census of 1939 and with the data on schoolchildren in the year 1954/55, and attempt to ascertain the changes in the language composition of the population in the three above-mentioned municipalities, if we were not aware of the political background of the censuses, we could conclude that Austrian Carinthia — with its nationality/ethnic composition of the population is a unique demographic phenomenon unparalleled in the world. For we get, according to the logic of these manipulated statistical data on the language structure of the population, the impression that the Slovene ethnic community died-out in this municipality in one decade, only to be re-incarnated in the next decade by a new population census. On the basis of the example of St. Stephan an der Gail we could conclude that the Carinthian Slovenes in 1939 were in the majority, while in the 12-year period up to the first postwar official population census in 1951 they completely vanished, only to be reborn four years later as the children of the Carinthian Slovenes. In the municipality of Egg an der Gail apparently three-quarters of

the population was German in 1951; but only three years later in 1954 three-quarters of the children

were Slovene. In the municipality of Mieger, where in 1951 the majority were Slovene-speaking, in a period of ten years the so-called "Windisch" almost completely disappeared. They had not even existed in the population census of 1951, but in the census of 1961 constituted the majority, only to die out again in 1971.

The statistical data on the language of communication of the population according to the Carinthian municipalities give the impression in the censuses of 1951 and 1961 that in the provincial municipalities of Austrian Carinthia the number of Germans doubled, in some places even tripled, while the number of Slovenes is everywhere lower, and in some places increased. In none of the population censuses from the 19th century up to the present day in Carinthia has there been any intention to determine the actual number of Slovenes in Carinthia. Only of them, that is the Nazi Census of 1939 had the task of determining the settlement cores of the Slovene population in Carinthia with the aim of forcibly transporting the Slovenes with less difficulty; it also determined other demographic characteristics of the population and thus served only as a determinant of the ethnic structure. (To be continued.)

página en español

COLABORACION DE LOS EMIGRANTES EN LA LUCHA POR LA LIBERACION

Entre el 19 y el 21 de noviembre del año próximo pasado tuvo lugar en Sarajevo un interesante simposium intitulado: «Los emigrantes yugoslavos y su contribución en la lucha por la liberación de los pueblos de Yugoslavia». Participaron del mismo un gran número de conocidos historiadores, obreros especializados en sociopolítica, socios y miembros de diferentes institutos, sociólogos, politólogos y periodistas. El simposio fue a su vez ilustrado con una gran cantidad de publicaciones y documentos, los mismos fueron expuestos y preparados por Lucía Barada-Benyosky de Zagreb.

En cuadro al festejo del 40º aniversario del origen de la NUEVA YUGOSLAVIA, este seminario tuvo entre otros el fin de valorar y presentar realmente la contribución y colaboración de nuestros emigrantes que están deseminados por todas partes del mundo. Es decir de todos aquellos que vivían en los distintos continentes cuando la guerra comenzaba o terminaba durante la segunda conflagración mundial.

Antes que nada hubo que aclarar todo aquello que estaba relacionado con las fuerzas patriotas *positivas*, la cuales trabajaron a pesar de las influencias políticas negativas de la emigración tardía, la cual se refugió con los mandatarios del viejo gobierno yugoslavo en el extranjero. Esta última presentó nuestra lucha como negativa y falsificó los datos y hechos para así hacer ver al extranjero que nuestra patria no combatía por la liberación nacional. Es así que gracias a ellos, y por los datos falsos que informaban, haciéndolos aparecer en determinados diarios y periódicos extranjeros, ter-

girar sobre la verdad sobre los combatientes por la liberación de Yugoslavia. Esto hizo que muchas naciones y países de todo el mundo no supiesen sobre esta verdad, es decir muchos no estaban informados de la realidad «yugoslava», no sabían quién era en realidad «la fuerza que combatía contra el fascismo, contra Italia y contra los alemanes». Un gran número de diarios que editaban los kvisling (ustašas; četniki y belogardistas) presentaban la lucha de la liberación como una lucha de pueblos yugoslavos, es decir todo estaba escrito con mentiras, deformado y falsificado. Estas fuerzas que antes habían sido activas en Yugoslavia, llevaron sus métodos al extranjero también después de la liberación.

Miloš Mišović aclaró el rol de los inmigrantes yugoslavos que colaboraron en las misiones aliadas (con los ingleses) y el papel que jugó Gran Bretaña cuando en la primera fase de la guerra todavía reconocía a Draža Mihailović como delegado del NOV, ofreciéndole ayuda material y apoyo político.

El Dr. Mirko Marković habló del movimiento antifascista de los yugoslavos que vivían en el Canadá y EEUU de N. América, como así también de la ayuda y apoyo incondicional de los sindicatos, de los movimientos obreros progresistas y de los partidos comunistas de ambos países. En estos últimos también se incluyeron en parte los obreros yugoslavos que trabajaban en el extranjero, antes y después de la primera guerra, como así también antes y después de la segunda guerra mundial.

Luka Marković presentó una gran cantidad de material informativo y de todo tipo que le facilitaron los patriotas de Australia y de Nueva Zelandia. Todo este material fue coleccionado y guardado durante y después de la guerra por el Comité Central de ayuda a Yugoslavia que fuera fundado en Sydney y en Auckland.

Vojislav Martinović en su exposición aclaró todo lo concerniente al esfuerzo y voluntad, de ayuda y apoyo a los compatriotas yugoslavos que dieran los inmigrantes radicados en la Argentina y Chile, como así también de otras partes de Latinoamérica. Emigración que editó el periódico «Svobodna Yugoslavia» y qué, en el congreso del 25 de abril del 1943 se determinaba trabajar contra la emigración que había comenzado a influir negativamente en los pueblos mencionados.

Cada uno de los disertantes trató de aclarar el rol y parte invertida por cada uno de los pueblos yugoslavos, es decir la inclusión de todos los pueblos, tanto se sacrificaron los serbios como los croatas, eslovenos, montenegrinos, macedonios, bosníacos o hercegovinos... Los asistentes siguieron con gran atención la disertación del mag. Rado Genorio sobre los eslovenos en la Argentina, el mismo despertó interés y respeto por las versiones e informaciones dadas sobre la lucha conjunta de esta colectividad con los yugoslavos en general por el mejor conocimiento de Yugoslavia. Antes de la segunda guerra había en la Argentina 25.000 eslovenos, mejor dicho 80.000 emigrantes yugoslavos, contando sus familiares y descendientes. Los mismos colaboraron y se asociaron en varios clubes y asociaciones donde además publicaron diarios, revistas y periódicos. En su análisis el mag. Rado Genorio trató algunas realidades completamente nuevas para la emigración viviente en la Argentina, ello lo logró al tratar minuciosamente el estudio de varios archivos originales (durante su estada en Buenos Aires) y los motivos y fuerzas que influyeron que esa emigración colaborara en la lucha por la liberación de Yugoslavia. El Dr. Matjaž Klemenčič habló sobre los inmigrantes yugoslavos que viven en los EEUU, aclarando la obra y rol del conocido escritor Louis Adamič en la comisión de la Asociación de americanos sudeslavos (ZOJSA), siendo éste el principal iniciador para la ayuda material al ejército partizano que combatía por la liberación nacional de Yugoslavia.

El huésped de EEUU de América, prof. Henry A. Christian en su informe sobre «Louis Adamič y la posición americana ante Yugoslavia», analizó la posición pública del pueblo americano y la determinación de ayuda a los combatientes de Tito. Justamente la obra escrita por Louis Adamič «Mi patria», ayudó a esclarecer durante años y años la razón de esta lucha. Louis Adamič trató durante mucho tiempo de convencer a los que lo leían o escuchaban.

Un informe bastante relevante lo presentó la prof. Lorraine M. Less de Virginia. La misma llegó hasta los archivos nacionales demostrando así que la FBI se preocupaba mucho por los problemas de los emigrantes (en aquella época estaba al frente del FBI J. Edgar Hoover) como así también la posición del presidente Roosevelt ante los mismos. El gobierno sentía miedo sin

duda de todos los extranjeros, como así también de los centros de fuerza y propaganda que se presentaban a través de la recolección de ayuda para los partizanos. La discusión en vivo, la cual aclaró algunas cuestiones todavía en conflicto y hasta hoy día no aceptadas como hechos históricos, demostró que los historiadores y periodistas, mejor dicho los sociólogos, esperaron mucho tiempo para poder recién ahora valorar esta parte de nuestra historia la qué, tienen que arreglar lo antes posible.

Hemos echado de menos las informaciones del Canadá, Francia y otros pueblos europeos que juntos cierran el círculo de emigrantes los cuales ayudaron al frente de la lucha por la liberación. Aquí no debemon olvidar de mencionar también a un gran número de patriotas que no estaban incluidos en ninguna organización o club pero qué, sin embargo se unieron en la lucha en forma activa pagando ello con lo más caro del mundo: su vida.

Los informes y el simposio de Sarajevo saldrán a la venta en un libro especial que estará al alcance del público en general como un trabajo conjunto.

4

5

Izseljevanje Slovencev po svetu

V času od 1857 do 1971 se je izselilo prek pol milijona Slovencev

Etnično gledano je slovensko izseljenstvo del slovenskega naroda, ki se je v različnih obdobjih njegovega zgodovinskega razvoja (predvsem v obdobju zadnjih sto let) zaradi raznovrstnih vzrokov odvojil od svoje etnične matice in se znašel v drugih etničnih območjih, družbah in državah. Kot posebna družbena, etnično-jezikovna in kulturna skupina, ki je nastala in se razvijala v pogojih avtohtone poselitve, ima med drugim tudi interes (zaradi negovanja prvin narodove istovetnosti), da vzpostavlja odnose s svojo etnično matico oziroma z državo, kateri matični narod pripada. Po Edvardu Kadelju je izseljenstvo sestavni del nacionalnega vprašanja vsakega naroda.

Nastanek slovenskega izseljenstva – kot posebne prostorske in družbene kategorije – je povezan z množičnim izseljevanjem s slovenskega etničnega ozemlja: vse od srede preteklega stoletja do začetka sedemdesetih let tega stoletja. Ta zgodovinski in geografski proces množičnega odhajanja časovno sovпада z začetki razkroja klasične agrarne strukture na Slovenskem. Z njim povezan beg s podeželja oziroma beg v mesta na tujem je trajal vse do začetka prejšnjega desetletja, ko smo se v tem pogledu že izenačili z drugimi evropskimi narodi. Vendar je bilo že tedaj množično odhajanje v tujino omejeno zgolj na robne slovenske pokrajine; predvsem na tiste, ki so v svojem razvoju zaostajale za razmerami v že pretežno ali vsaj delno urbaniziranih slovenskih pokrajinah.

Živko Šifrer je izračunal, da se je v obdobju 1857–1971 izselilo iz Slovenije (v sedanjih mejah) preko pol milijona ljudi (544.328); od tega dobra polovica že pred prvo svetovno vojno. Do tega izračuna je prišel s primerjavo med dejanskim in naravnim prirastom prebivalstva v razdobju med dvema popisoma. Razlika je posledica izseljevanja in jo lahko štejemo kot negativni selitveni saldo. Tako visoke izgube prebivalstva nas zagotovo uvrščajo v sam evropski vrh, to je med narode, ki so zaradi izseljevanja utrpeli največ škode. Začetki tega množičnega pojava namreč segajo v čas, ko je naše prebivalstvo stopalo v prvo fazo demografskega prehoda: ko je ob sorazmerno visoki rodnosti stopnja umrljivosti začela upadati. Kljub povečanemu naravnemu prirastku, ki bi nas lahko tedaj (ob koncu preteklega sto-

letja) številčno močno okrepil, je bil končni učinek zaradi izseljevanja le polovičen. Dolfe Vogelink ob tem pravilno ugotavlja, da smo z demografskega vidika gledano zamudili enkratno zgodovinsko priložnost, ki bi nas številčno okrepila. Ustvarjeno nesorazmerje med moškim in ženskim prebivalstvom ter med mladimi in stariji je bila preslaba osnova za našo nadaljnjo številčno rast.

Izseljevanje s slovenskega etničnega ozemlja ima, kljub nekaterim skupnim potezam evropskega izseljenstva, določene posebnosti ter se po pojavnih oblikah, vzrokih, funkciji in deloma tudi smereh razlikuje od istega pri evropskih narodih. V obdobju pred prvo svetovno vojno, v času takojmenovanega »klasičnega exodusa« Slovencev, se je omenjeno kazalo v naslednjem:

1. Na slovenskem etničnem ozemlju je bila v prevladi klasična agrarna struktura, za tedanje evropske razmere z nadpovprečnim deležem kmečkega prebivalstva. Medtem ko je v večini zahodnoevropskih dežel zaradi industrijske revolucije družbena struktura v spremenjenih produkcijskih pogojih že bistveno spremenjena, je pri nas absolutno število kmečkega prebivalstva naraščalo, relativno število kmečkega prebivalstva pa le rahlo upadalo. Zaradi tega sta bila pritisk na kmetijsko zemljo in agrarna prenaseljenost vse očitnejša.

2. Slovensko etnično ozemlje je kljub geografsko in zlasti mednarodno-tranzitni pomembni legi ostalo zunaj procesa tedanje evropske industrializacije. Preko našega ozemlja so vodile važne prometnice, ki so povezovala razvitejša predele Avstro-Ogrske s pristaniškim mestom Trst. Gradnja železniške proge Dunaj–Trst je sicer pritegnila nekvalificirano delovno silo, vendar je ta po izgradnji železnice ostala brez dela.

3. Slovensko etnično ozemlje je bilo podvrženo teritorialnim pritiskom neslovenskih narodov, predvsem Nemcev, in se je zaradi tega prostorsko krčilo.

Tedanje izseljevanje Slovencev je bilo v prvi vrsti ekonomsko pogojeno. Povečano število kmečkega prebivalstva je povzročalo vse večji pritisk na skromna kmečka gospodarstva. Ker ni bilo možnosti zaposlovanja izven kmetijstva, si je moral del družinskih čla-

nov iskati zaslužek v tujini; odhajali so »s trebuhom za kruhom« v svet ali pa si iskali zaslužek z občasnimi sezonskimi deli. Vendar je bilo tudi tako sila težko reševati položaj skromnih kmetij, ki so se vse bolj pogrezale v dolgovih. Slednjim ter predvsem odušnim obrestim zaostalo kmetijstvo z nizko produktivnostjo ni moglo biti kos. S prodajo posesti na »boben« se je tudi na Slovenskem pojavljala prvobitna akumulacija kapitala, ki je krepila moč posameznikov.

Neugodne gospodarske razmere so še zlasti prihajale do izraza po izgradnji železnice Dunaj–Trst. Delavci so izgubili zaposlitev, prizadeti pa so bili tudi številni »furmani« in drobni obrtniki, saj niso mogli konkurirati cenejšemu prevozu in cenejšim industrijskim izdelkom. Izhod iz nastalega kriznega položaja je bil beg s podeželja oziroma beg v mesta razvitejšega sveta. Navedenim in drugim gospodarskim razlogom tako množičnega izseljevanja se je pridružilo še socialno in politično zapostavljanje Slovencev v okviru Habsburške monarhije. Protislovno vlogo je odigrala predvsem novozgrajena železniška proga, ki je Slovincem omogočila le lažje in hitrejšo izseljevanje po svetu. V tem času predvsem v Združene države Amerike in Westfalijo; manjše skupine pa so se izselile tudi v dežele Južne Amerike. Leta 1910 je bilo v ZDA – po podatkih popisa – 183.431 Slovencev (glede na materni jezik); od tega je bilo rojenih izven države 123.631. Naslednji popis leta 1920 je našel v okviru omenjene kategorije že nad 220.000 Slovencev: ob tem se Cleveland omenja kot tretje največje »slovensko« mesto. Organizirani v različnih institucijah, med katerimi so prevladovala podporne (zavarovalniške), ki so hkrati opravljale tudi pomembno kulturno in politično funkcijo, so prispevali ogromen delež v zakladnico slovenske kulture. Vsekakor ni zanemarljiva, tudi kot posledica protiaustrijskega razpoloženja, njihova vloga pri razvoju socialističnega gibanja; med prvo svetovno vojno pa v okviru »Jugoslovanskega republiškega združenja.« In to kljub dejstvu, da so avstroogrske diplomate tako ravnanje (zlasti pa udeležbo v stavkovnem gibanju) obsojali, češ da »to ni všeč ne bogu ne cesarju.«

Izseljevanje Slovencev po svetu se je v nezmanjšanem obsegu nadaljevalo

tudi med obema vojnama. Nova Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, teritorialno okrnjena z rapalsko pogodbo in po neuspelem plebiscitu na Koroskem, ni odpravila vzrokov, ki bi vsaj nekoliko zaustavili razseljevanje Slovencev s svojega ozemlja. Namesto v ZDA, ki so po letu 1924 s sistemom kvot omejele priseljevanje, so se Slovenci izseljevali predvsem v Kanado in nato vse bolj tudi v dežele zahodne Evrope (Francija, Belgija, Nizozemska in Nemčija). Še slabše se je godilo Slovincem pod Italijo; te je krivična mejna črta ločila od etnične matice. Po pohodu »črnosrajčnikov« na Rim je bilo primorsko prebivalstvo oropano vseh pravic in obojeno na gospodarski in kulturni propad. Fašističnemu zatiranju je sledil pravi »exodus« Primorcev v dežele Južne Amerike, predvsem v Argentino. Izseljevanje je bilo v skladu z raznarodovalnimi težnjami novih oblastnikov, ki so ga na vse načine tudi spodbujali. Tako so zopet odhajali predvsem mladi, ki so v sebi nosili tudi veliko mržnje do fašizma. Mnogi so bili že doma preganjani zaradi sodelovanja v naprednem delavskem gibanju ali pa zaradi aktivnosti v kulturno-prosvetnih društvi. Prenekateri je bil deležen udarcev »skvadrstov«, požiganja in uničevanja osebne lastnine, knjižnic in inventarja društev, ki so ponavadi pripadala »Ljudskim odrom« in »Prosveti«. V zgodovini slovenskega izseljenstva je to v nekem smislu najštevilčnejša politična emigracija.

Sam vzrok tega množičnega »begunstva« iz Primorske je kasneje v izseljenstvu opredelil medsebojno povezovanje rojakov ter delovanje na kulturnem in političnem področju. Pretežno delavska naselbina je sebe smatrala za sestavni del, dasiravno majhen, jugoslovanskega delavskega razreda, ki je doma trpel, a vseeno z upanjem gledal v boljšo prihodnost. V izseljenjskih vrstah se je krepilo protifašistično gibanje, ki je kasneje – med drugo svetovno vojno – združilo naše izseljenstvo v enotno fronto za moralno-politično in materialno podporo NOB, socialistični revoluciji in novi Jugoslaviji.

Prav tako je bila v okviru te enotne fronte, ki je v prekomorskih deželah združila večino izseljencev, podprta zahteva po Zedinjeni Sloveniji. O tem nam priča tudi resolucija glede Zedinjene Slovenije in jugoslovanskega vprašanja, sprejeta na Slovenskem narodnem kongresu v Clevelandu 5. decembra 1942. Izseljenci so podprli idejo o združitvi vseh krajev, ki so slovenskega značaja, ter hkrati odklonili politične špekulacije, po katerih bi se, četudi pod kakšnim drugačnim imenom, obnovila nekdanja habsburška

monarhija. Podprta je bila zveza z jugoslovanskimi narodi v novi Jugoslaviji, preurejeni na federativni in demokratični podlagi z enakimi pravicami za vse njene dele.

V prvih letih po drugi svetovni vojni so se Slovenci izseljevali po svetu v pretežni meri iz političnih vzrokov; izseljevanje je posredno, preko taborišč za politične begunce v sosednji Italiji in Avstriji. Osebe, ki so se med drugo svetovno vojno in takoj po njej znašle zunaj meja SR Slovenije, so se izseljevale po svetu šele konec štiridesetih in v začetku petdesetih let. Med takimi imenovanimi »razseljenimi osebami« je prevladovala skupina, ki je zapustila Slovenijo v začetku maja 1945. V njej so prevladovali pripadniki in sodelavci okupacijskih sil ter osebe, ki so bile na različne načine povezane z njihovo izdajalsko in protirevolucionarno dejavnostjo med NOB, ter tudi osebe, ki so nasledle močni protikomunistični propagandi in se pridružile množici političnih beguncev in vojaških formacij na poti proti Avstriji in Italiji. V drugi skupini so bili pripadniki meščanskih strank, reakcionarni del klera, vojni ujetniki, osebe na prisilnem delu v Avstriji in Nemčiji, konfiniranci in drugi, ki so se znašli zunaj meja Slovenije med vojno in se pozneje niso vračali. Po približnih cenitvah je bilo v Avstriji v začetku pomladi leta 1947 v raznih taboriščih 7000 do 10.000 političnih beguncev, v Italiji pa 2000 do 3000. Od teh v Avstriji jih je bilo 4300 v taboriščih v Splittalu in Judenburgu. Skoraj polovica slovenskih političnih beguncev se je do konca štiridesetih let izselila v Argentino in druge države Južne Amerike. Po številu sledijo ZDA, Kanada, Avstralija in dežele zahodne Evrope.

O številu izseljenih v Argentino obstajajo dokaj natančni podatki, saj je izseljevanje politične (ideološke, kot se sama često imenuje) emigracije potekalo dokaj organizirano. Pri tem so imeli pomembno vlogo duhovniki, meščanski politiki in nekaj članov begunske vlade. S statusom »razseljenih oseb« (displaced persons–DP'S) in s finančno podporo Mednarodne organizacije za begunce (IRO) se je po evidenci Društva Slovencev (ustanovljeno 25. 1. 1948 in velja za predhodnika Zedinjene Slovenije – krovnice organizacije slovenske politične emigracije) v obdobju od 25. januarja do 30. novembra 1948 izselilo v Argentino 4123 oseb. Ker so se nekateri izseljevali mimo te institucije, je verjetno, da je bilo njihovo število nekoliko višje. Po dokaj natančnih cenitvah se je sredi petdesetih let, ko so se političnim beguncem pridružili tudi najožji družinski člani, znašlo v Argentini okrog 7000 oseb iz vrst slovenske politične

emigracije. Nekaj sto pa jih je bilo tudi v drugih deželah »zelenega kontinenta«. Središče njihovega društvenega delovanja postane velemesto Buenos Aires, v katerem so si organizirali vrsto socialno-solidarnostnih, kulturno-prosvetnih, cerkvenih, političnih in drugih ustanov.

Podedovane ekonomske razmere iz preteklosti, posledice vojne in drugi dejavniki so že proti koncu štiridesetih let, zlasti pa v petdesetih letih povzročale novo izseljevanje v tujino. Bilo je povezano z nelegalnim prehajanjem tedaj zaprte meje. Vendar je bilo skoraj v celoti ekonomsko pogojeno. V teh selitvah so prednjačila sprva predvsem območja ob zahodni meji ter v severovzhodni Sloveniji (Prekmurje); kasneje se jim pridružijo tudi manj razvita območja Dolenjske in Bele krajine – torej območja tradicionalnega izseljevanja v tujino. Po ocenah matičnih uradov se je v obdobju 1955–1963 izselilo v zahodnoevropske dežele več kot 11.000 prebivalcev iz SR Slovenije. Omenjena skupnost izseljencev se je v pretežni meri naselila v Kanadi in Avstraliji, v znatno manjšem številu pa v deželah zahodne Evrope. V slednjih se je ustalil zadnji val izseljencev iz obdobja šestdesetih let. V njem je zastopano prebivalstvo slovenskih robnih pokrajin – tistih, ki jih povojna industrializacija in urbanizacija nista dosegli v zadostni meri. Seveda je to izseljevanje tudi v pogledu kvalitete bistveno drugačno od klasičnih tokov izseljevanja s slovenskega etničnega ozemlja. Izseljevanje je izgubilo množičnost, slabše kvalificirane kadre so zamenjali višje kvalificirani, ki odhajajo na tuje v želji po doseganju višjega standarda in ne iz ekonomske nuje kot nekoč. Žal je v teh tokovih preveč visoko šolanega kadra, ki pomeni za matični narod in družbi neprecenljivo izgubo.

Zaradi več kot stoletnega izseljevanja Slovencev po svetu so se znotraj slovenskega etničnega prostora pojavila širša depopulacijska območja, kar se še danes kaže v demografskem, ekonomskem in prostorskem razvoju teh območij. Omenjeni proces se še vedno negativno kaže v razvoju nekaterih obrobniških območij SR Slovenije, medtem ko so izgubo prebivalstva v osrednji Sloveniji, ob visoki stopnji industrializacije in urbanizacije, nadomestile kasnejše notranje selitve. Slovenija je postala iz tradicionalne dežele izseljevanja po letu 1960 predvsem dežela priseljevanja. Desetletje 1961–1971 kaže prvič v naši zgodovini pozitivni selitveni saldo, vendar na račun priseljevanja iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin, medtem ko je selitvena bilanca s tujino še naprej ostala negativna.

Sedem desetletij »Prosvete« (1916–1986)

Skoraj vzporedno z naseljevanjem Slovencev v Novem svetu, v Ameriki so začeli izhajati tudi časniki v slovenskem jeziku. Ob zatonu 19. stoletja je že izhajal »Amerikanski Slovenec«, ustanovljen je bil leta 1891 (zdaj izhaja kot glasilo Amerikoslovenske katoliške jednote, KSKJ, toda v močno zmanjšanem obsegu). Dve leti pozneje je v New Yorku začel izhajati list »Glas naroda«, ki je izhajal polnih sedem desetletij (1893–1963). Ob začetku 20. stoletja je v Pueblu, Colorado, že izhajal »Glas svobode«, pozneje pa se je list preselil v Chicago in izhajal od leta 1902 do 1928.

Številnim listom je bilo usojeno krajše življenje, skoraj bi jih lahko imenovali muhe enodnevnice. Tu bi našla le nekaj primerov: v Clevelandu je od 1899 do 1908 izhajal list »Narodna beseda«, od 1901 do 1916 so naši rojaki, ki so jih privabila velika nahajališča bakra na severu, prebirali »Glasnik od Gornjega jezera« (Calumet, Michigan). V Pueblu, Colorado, pa je v letih 1901–1904 izhajal časnik »Mir«, prav tako tam pa so krajši čas izhajale »Coloradske novice«, leto dni je v Pittsburghu, PA, izhajal »Delavski prijatelj«.

ob vključitvi v Slovensko narodno podporno jednoto, ki je bila ustanovljena v Chicagu v prvih aprilskih dneh leta 1904, pa je to društvo prejelo številko 1.

Novice o delu nove organizacije je še vedno objavljala »Glas svobode«. V januarju 1908 je začelo izhajati »Glasilo Slovenske narodne podporne jednote«, list je izhajal enkrat na mesec.

Na 4. redni konvenciji SNPJ, leta 1909 v Clevelandu, so sprejeli sklep, da bo odslej list izhajal kot tednik. Delokrog je bil dokaj nejasen, kot je še dandanes. Pravila navajajo, naj bi list prinašal strokovne, poučne, vzgojne in zabavne članke, ne navajajo pa, v kakšnem duhu naj bi bili pisani članki. Ker pa je »Glasilo« botrovala SNPJ, je bil pač logičen sklep, da bi bili članki napisani v naprednem duhu.

V prvi vrsti naj bi list seveda objavljala društvene in članske novice, pa tudi to je obsežen delokrog in ga lahko vsakdo pojmuje po svoje. Nekdo se bo dobesedno držal teh navodil in bo objavljala le, kar je v tesni zvezi z delovanjem društva, odbora in članov; torej naj bi list bil nekakšen »uradni list« organizacije.

Nekdo drug pa bo vključil v društvene v rudnikih, so živeli v slovenski »soski«.

»Glasilo« je izhajalo kot tednik, leta 1914, ob desetletnici ustanovitve SNPJ, je izšla slavnostna številka. Objavljen je bil zgodovinski oris delovanja SNPJ.

Na 6. redni konvenciji SNPJ, ki je bila leta 1915 v Pittsburghu, PA., so sprejeli resolucijo, po kateri naj bi Jednota ustanovila lastno tiskarno, kjer naj bi tiskali dnevnik, če jim bo uspelo pritegniti najmanj 5000 naročnikov.

Naši rojaki so krepko zavihali roke, toda številke, ki naj bi bila pogoj za tiskanje dnevnika, niso dosegli. Kljub vsemu pa je 1. julija 1916 izšla prva številka dnevnika »Prosveta«. Ime je listu izbral Ivan Molek.

Jednota je dobila novo poslopje s tiskarno in seveda – dnevnik. Vse do leta 1975 je bilo poslopje na križišču 27. ceste in Lawndale v Chicagu pojem za žarišče razgibanega društvenega in družabnega življenja.

Tudi funkcija glavnega in odgovornega urednika, njegovih pomočnikov in pomočnic ni bila jasno opredeljena. V tistih pionirskih časih, pa tudi poz-

Our 82nd Year
1904-1986

YEAR - LXXVIII

PROSVETA

--ENLIGHTENMENT--

THE PUBLICATION OF SLOVENE NATIONAL BENEFIT SOCIETY

Number 3

HINSDALE, ILL. WEDNESDAY, JANUARY 15, 1986

Omenila sem le nekaj posameznih primerov slovenskih izseljenskih časnikov. Moj namen je namreč, da napišem nekaj odstavkov o chikaški »Prosveti«.

Omenila sem, da se je list »Glas svobode« preselili iz Puebla, Colorado, v Chicago. Kmalu po preselitvi je list objavil poziv za ustanovitev nove podporne organizacije, ki naj bi bila ustanovljena in naj bi delovala na svobodomiselnih podlagi.

Društvo »Slavija« je bilo ustanovljeno kot samostojno društvo leta 1903,

ne novice imenik članov oziroma članic, ki so se najbolj odrezali pri neki prireditvi in peki potic, tretji pa bo ostalim posredoval recepte za najboljše potice ali klobase, pohvalil najboljše plesalce polk itd. In tako je še danes. Ni treba posebej poudarjati, da je bil list pisan in tiskan izključno v slovenskem jeziku, saj prva generacija izseljencev ni tekoče obvladala angleškega jezika. Slovenski naseljenci so bili več ali manj strnjeno naseljeni v večih mestih, kjer so pač našli delo v tovarnah, in tudi tisti, ki so se zaposlili

na organizacija, je bilo seveda jasno, da mora biti urednik naprednega duha, obenem pa naj bi si prizadeval, da poveča število članov in naročnikov lista, naj bi bil torej hkrati aktivist. To pa je vsekakor preobsežna naloga za enega samega človeka.

Etnični listi se seveda močno razlikujejo od listov, ki izhajajo v matični deželi. Velik del gradiva, ki je tiskan v etničnih listih, priskrbijo člani oziroma dopisovalci.

»Prosveta« je dolga leta izhajala ob delavnikih, to je šestkrat tedensko,

neje, ni bila potrebna posebna kvalifikacija. Ker pa je list podpirala napredna sredina izdaje pa je bila »uradna izdaja«; objavljala je društvene in družabne novice, sprva izključno v slovenščini. Ko pa je začel odrasčati drugi rod, ki se je že šolal v angleščini in je ta jezik bolje obvladal, pa je angleščina polagoma začela izpodrivati slovenščino v sredini izdaje.

Prvo društvo, ki je začelo poslovati v angleščini, je bilo društvo št. 559 SNPJ (Pioneer v Chicagu, ustanovljeno 1925), temu pa so naglo sledila še druga društva širom po ZDA. S tem so se množili tudi dopisi v angleščini in sicer najprej v sredini izdaje, ki pa je seveda imela tudi slovenske strani. To izdajo so in jo še prejemajo vsi člani in članice SNPJ, mladi rod, mlajši od 18 let, je prejemal »Mladinski list«, enkrat mesečno, urejeval pa ga je uredniški štab »Prosvete«. Pozneje se je list preimenoval v »The Voice of Youth«. To glasilo izhaja že več kot 60 let, zdaj ima še vendo »Slovenski kotichek«.

Dnevnik »Prosveta« je vedno imel široko odprta vrata za vse, ki so ljubili slovensko besedo in bolj ali manj spretno sukali pero ter posredovali listu to, kar so doživljali ali čutili. List je objavljala domače in tuje novice, novice iz Kanade in Rodne grude, podlistke itd. Pri tem bi rada poudarila, da je bila »Prosveta« prva, ki je v svoj krog privabila tudi Louisa Adamiča.

Ni treba posebej poudarjati, da je urednik (in seveda tudi njegovi pomočniki in pomočnice) moral pogosto opravljati težaško delo, da je razvozljal to, kar je napisala neuka roka, ki jo je vodila zgolj ljubezen do slovenske besede.

Zamislimo se v pionirske čase, ko so pristajale ladje, ki so pripeljale številne izseljence iz raznih evropskih držav in jih odložile na »Otoku solza« (Ellis Island). Takoj ko so našli zaposlitev, si ustvarili domače ognjišče, že so začeli ustanavljati društva, peli so v pevskih zborih, ali celo igrali v godbi, ali sodelovali v dramskih krožkih, in moramo priznati, da so bili narodno zavedni, pa čeprav so preživeli otroška in mlada leta v »ječi narodov« (Avstro-ogrske monarhiji).

O tej zavednosti pričajo številni narodni domovi po mnogih naselbinah. Še vedno odmeva slovenska pesem z odrov, čeprav morda pripadniki tretje ali četrte generacije ne govore več slovensko in se besedila nauče na pamet.

Drugi, tretji rod je odrasčal v »novem svetu«, se šolal v tukajšnjih šolah in se polagoma stapljal v »topilnem loncu«. Nov način življenja, novic, tehnologija (radio in televizija) so terjali nov davek. Mnogi etnični listi so prenehali izhajati, tudi »Prosveta« je krepko občutila na svojih ramenih

udarec nove dobe. Polagoma so se krčile izdaje dnevnika, nato strani slovenskega dela in tako zdaj list izhaja le še enkrat na teden na šestih oziroma osmih straneh, ostala pa je tudi samo še ena stran, ki prinaša novice »iz naših krajev« – v slovenščini.

Marsikatero pero, ki je zvesto polnilo slovenske strani skozi dolgo vrsto let, je omahnilo, vedno glasneje tulijo grobovi. Le redko še primejo za pero in venomer se sprašujemo: Kako dolgo še? Na pomoč je treba priklicati zanimive članke, ki so izšli v Rodni grudi, toda to so zgolj Potemkinove vasi.

Poskušali smo (uporabila sem 1. osebo množine, ker sem 17 let sodelovala pri Prosveti kot pomočnica urednika in občutila visoke in nevarne valove, ki so butali ob breg Prosvete) z uvajanjem zanimivih člankov v angleščini, ki smo jih tiskali v dnevni Prosveti, da bi v krog naročnikov pritegnili mladi rod. To pa je bilo več ali manj Siziſovo delo. Tudi številne kampanje niso dale zaželenih uspehov, delovale so le kot začasna injekcija.

Dolga je vrsta urednikov lista, ki bo slavil 70. rojstni dan. List, ki ima tako zveneče ime, bi vsekakor zaslužil lepšo bodočnost. V tej dolgi vrsti tistih, ki so vodili list skozi viharje, bi omenila le nestorja slovenskih novinarjev – Louisa Benigerja. Pol stoletja je bil zvest listu in še po upokojitvi pomagal z dragocenimi nasveti in izkušnjami. Še daljši bi bil seznam pomočnikov oziroma pomočnic urednika.

Mnogi uredniki in njihovi pomočniki so se uveljavljali, bolj ali manj uspešno, tudi kot pesniki in pisatelji, svoje dela so objavljali v raznih slovenskih revijah in koledarjih, ki so izhajali na tujih tleh. O kvaliteti teh naj odločajo literarni zgodovinarji.

Po II. svetovni vojni je bil val izseljevanja ponovno večji. Pred I. svetov-

no vojno in po njej so prihajali izseljenci predvsem s podeželja, s seboj so prinesli kot dragoceno dediščino jezik oziroma narečje domačega okolja. Povojni izseljenci pa so prinesli s seboj bolj solidno znanje in poznavanje jezika, mnogi so bili tudi diplomanti univerz. Verjetno je bilo v tem primeru prilagajanje novemu načinu življenja hitrejši; toda to je posebno poglavje, ki ga naj obdela zgodovinar ali sociolog. Prosveta je glasilo SNPJ. Tudi dopisniki v angleščini radi »zabelijo« svoje dopise s slovenskimi »ocvirki«, bolj ali manj posrečeno.

Med temi cvetkami bi rada omenila le nekaj biserov. Bratje Avseniki so zapeli o kraju, kjer murke cveto, ki jih je pevec ameriške dežele spremenil v »kumare« (murka – v pogovornem jeziku cucumba oz. kumara); pesem pa ima tako tudi en zlog preveč, da bi jo lahko blagoglasno zapeli – in vendar se beseda »kumara« baha tudi z ovitka gramofonske plošče.

Slovenske slaščice so povsod dobrodošle, ponekod so celo na prodaj »krofas« in »poticas« – slovenski samostalniki z angleškim obrazilom.

Žolčna debata se je razvila o razliki med »putrom« in »maslom«. Rada bi pripomnila še to, da mnoge moti celo Prešernova Zdravljica v izvirniku. O tempora, o mores!

Smo na pragu 21. stoletja. Ne moremo več živeti tako, kot so živeli naši predniki: novi čas terja nove ljudi. Mnogim je omogočeno, da si s štipendijami bratske organizacije SNPJ ali Slovenske izseljenske matice širijo obzorje. Ali ne bi bilo dobro in prav, da bi le-ti prevzeli v svoje roke vodstvo bratske organizacije in lista, saj iz roda v rod krvi gre tok in iz roda v rod duha išče pot. V deželi, kjer si »prosto volimo postave«, je vse mogoče, zavedati se moramo, da bo to, kar storimo danes, že jutri koristilo zanamcem.

Milena Batič

Šopek za praznične dni

Šopek rdeč na mizi žari,
šopek rdeč za praznične dni.
V cvetje vse dobre želje so vtikane,
želje za žene, za babice, mame.

Naj se jim stroji veselo vrtijo,
rože rdeče ženam želijo,
naj se ponosne vračajo z dela,
da jim v očeh bo sreča žarela.

Babicam rože rdeče želijo,
da z nami na travnik brž pohitijo,
da vedno ostale dobre bi volje,
to bo za vnuke in zanje najbolje.
Babice so najboljše takrat,
ko nočejo iti pred vnuki spat.
Z njimi bedijo, ko drugi že spijo.

Mamicam rože v naročje hitijo,
mamicam rože rdeče žarijo:
da bi nam vedno mlade ostale,
da bi se rade z nami igrale,
da bi vsak dan natrosil vam sonca,
vam spletel ogrlico sončno brez konca.

Milena Batič

Za dan žena

Ko marec potihno odpre svoje duri,
ko zvonček ob vodi oči si pomane,
ko sonca toplina gozdove objame,
takrat bom trobentic rumenih nabral.
za osmi jih marec nekemu bom dal.

Trobentice tri bo mama dobila,
trobentice tri bom babici dal
in sestrici tri, čeprav je še mala,
nekoč tudi ona bo mama postala.

Če sonček se skril bo, ne bo več sijal,
za žene vse novih bom sončkov nabral.

Pogled v daljno zgodovino

Na svetu, starem okoli 4,6 milijard let, živi razumni človek samo okoli 40.000 let in od teh samo tisoč let v dokaj dobri pisмени zavesti. Toliko so stari tudi Brižinski spomeniki iz Brižina (Freisinga, severno od Münchna), ki je prvo slovensko pisмено izročilo. Pred tem je bilo sporazumevanje ljudi med seboj le ustno in še to težavno, skrajno težavno. Zaradi tega je bila pismenost ljudi in narodov zelo velik izum, ki se je tekom stoletij izpopolnjeval z raznovrstnimi vedami, saj danes vemo, koliko različnih snovi lahko obravnavajo knjige s tiskano besedo.

Boj človeka za obstanek je bil v zgodovini vedno izredno trd in namesto bivanja na enem kraju je bilo nomadstvo tako s čredo ali brez nje skoraj na dnevnem redu. Tistih malo je bilo lahko srečnih, ki so se lahko oddahnili od tega v kakem kraljestvu. Zgodnji primer takšnih kraljestev v območju Sredozemskega morja je bilo asirsko, egipčansko, nato še grško, rimsko in bizantinsko, ki je bilo neko nadaljevanje rimskega. Po razsulu rimskega cesarstva se je namreč njegovo središče preselilo iz Rima v Bizanc, ki je postal tako tudi središče tedanje civilizirane Evrope. Vsa ljudstva izven cesarstva so zaničljivo imenovali barbari. Bizanc je dal zgraditi Konstantin I. 330; zgrajen je bil v šestih letih in je postal takoj veličastna protiutež Rimu. Vzhodna polovica tedanjega cesarstva pa je definitivno nastala s smrtjo Teodozija I. 395. Grki so vedno imenovali Bizanc Konstantinopolis, Slovani Carigrad, Turki po zavzetju I. 1453 pa Istanbul. Cilj raznih ljudstev v zgodnjem srednjem veku je bilo bolj toplo podnebje in rodovitna zemlja Male Azije, Perzije in Indije. Ni čudno torej, da še zdaj pri nas v ustnem izročilu smatramo Indijo kot Koromandijo ali deželo sanj.

Kaj se je pravzaprav dogajalo na ozemlju, ki ga sedaj naseljujejo Slovenci, pred tisoč štiristo leti? Vemo le to, da je takratna zgodovina ovita v skrivnostno tenčico. Prepričan sem, da bo tudi ta zgodovina, za katero se sicer živo zanimamo, v bodočnosti, našim znanjem bolj razumljiva tako iz arheoloških izkopanin, še bolj pa z bolj logičnim preverjanjem dejstev iz preteklosti. Ni namreč nespornih dokazov, da smo se v resnici okoli I. 600 preselili od nekod – naj bi bilo izza Karpatov – na ozemlje, kjer smo sedaj.

Jozko Šavli se upravičeno sprašuje v svoji knjigi »Veneti naši davni predniki« za vzrok obstoja mnogih slovanskih imen na Tirolskem, Bavarskem in tja do srede Švice. Res je nekaj: življenje takrat je bilo popolnoma nekaj drugega, kot je danes. Vprašanje je pa vseeno zelo veliko, potrebnih pa bo več argumentov, kot jih navaja knjiga. Naša selitev naj bi se dogajala kakih tisoč let pred tako imenovanim preseljevanjem narodov. Takrat naj bi se sužnji na veliko uprli svojim gospodarjem in začeli upeljevati svoje ranjke, namesto da bi jih pokopavali v velikih gomilah kot prej, češ, da bi bilo to bolj v skladu z dozdavnim posmrtnim življenjem.

Mostiščarji na Ljubljanskem barju ostajajo vedno znanilci zgodovine za našo Slovenijo. Bilo je to v bronasti dobi I. 1800 do 1000 pr. n. š. Le kakšni ljudje so to bili? Najdbe iz tistih časov so iz Kamnika pod Krimom, Notranjih gor in Blatne Brezovice. Tedaj je bilo Barje eno samo veliko jezero, ki je segalo prav do Vrhnike, medtem ko je bila Ljubljanska plovna reka. Prehrana barjanom je bila: jelen, los, medved, srna, bobber, divji prašič, jazbec, koza, domače govedo, ptice, ribe, lešniki in jabolka, mogoče proso. Odevali so se v kožuhe živali in platnene obleke iz lanu. Barjani so uporabljali čolne, narejene iz enega

Rimske izkopanine v Šempetru v Savinjski dolini, detajl z vazo, ptico in rastlinskim ornamentom

samega debela velikih bukovih dreves, ulivali so baker za razna orodja in orožja, kot so sekire in bodala pa motike in igle. Uporabljali so tudi kosti in rogovja za iste namene. Poleg mostiščarskih naselij slovi med arheološkimi izkopaninami na Slovenskem tudi Halštatsko obdobje od I. 1000 do 400 pr. n.š. Iz tistega obdobja so našli v Vačah pri Litiji veliko fužinarsko naselje, kjer je med najdenimi predmeti znamenita vaška situla. Dolenjska je bila takrat kar dosti naseljena, kar pričajo mnoga izkopavanja zadnjih desetletij.

Za tiste čase ne poznamo imen raznih ljudstev, ki so živela na sedanjem slovenskem ozemlju ali migrirala preko njega. Med znanimi so bili Iliri, Kelti, Goti, Obri, Langobardi in seveda Slovani, ki so se v daljni zgodovini delili v Slovene, Ante in Venete.

ILIRI so se pojavili okoli I. 1000 pr. n. š. Rimski pisci so jih označevali kot ljudi visoke rasti in dobre delavce, ki so si vsakih osem let znova razporedili zemel-

ske parcele. Sestavljali so patriarhalno družbo. V Dalmaciji so imeli Delmati lastno državo s kraljem Agronom, ki je v 3. stol. pr. n. š. segala od Krke pri Šibeniku do Albanije. Kasneje so imeli še kraljico Tevto in kralja Gencija. Med Ilire štejejo tudi Latobe na Dolenjskem in Histre iz Istre. Ohranjene so utrdbe ilirskih gradov v Hercegovini, Črni gori in Albaniji. Arheologi so našli nakit iz brona in jantarja, razna orodja in orožja, situle in kamnite žare, ki se pripisujejo Ilirrom. Bizantinci so nazivali Slovane po prihodu na Balkanski polotok kot Ilire.

KELTI, nosilci Latenske kulture v mlajši železni dobi po I. 400 pr. n. š. so se naselili v začetku prvega tisočletja pred našim štetjem severno od Marne v Franciji. Od tam so se sredi tisočletja pred Kristusom razselili po Evropi, tako v Veliko Britanijo in celo do Črnega morja. Njihova mesta, imenovana oppidum, so bila tudi na ozemlju Jugoslavije kot npr. Židovar. Imeli so razvito lončarstvo, saj so izumili lončarsko kolo, tkalsko in kovaško obrt. V religiji Keltoev je bil kult mrtvih nad vse pomemben.

VENETI naj bi bili nekoč v vzhodni Franciji, pa v severni Bolgariji, severni Turčiji, okoli Gdanska, v okolici Rima ter seveda okoli Benetk, kjer se še danes imenuje pokrajina Veneto, mesto Venetia (Benetke) in prebivalci Veneti s svojim značilnim italijanskim dialektom. Veneti je nekdanji nemški naziv za Slovane.

GOTI so najprej živeli na obalah Baltika, nato so pa krenili proti Črnemu morju, od tam pa proti zahodu. Delimo jih v vzhodne Ostrogote in zahodne Vizigote. Ostrogoti so ustanovili državo s središčem v Toulousu, medtem ko je Alarik na čelu Ostrogotov ustanovil državo s središčem v Ravenni I. 493.

OBRI ali Avari so bili tesno povezani s Slovani med naseljevanjem Balkanskega polotoka. Zdi se, da so se skupaj borili proti Bavarcem, Langobardom in Bizantinom. Pozneje je bila ta zveza pretrgana in I. 802 so bili docela poraženi po dvanajstletnih borbah od Frankov.

LANGOBARDI so živeli v Polabju, narkar so se naselili v zahodni Panoniji. I. 567 je njihov kralj Alboin poklical na pomoč Obre in Slovane, da bi uničili Gepide, ki so naselili Vojvodino, a že naslednje leto gredo v Italijo prek današnjega slovenskega ozemlja.

ANTI so bili v šestem stoletju naseljeni vzhodno od Dnjestra in severno od Azovskega morja. Med preseljevanjem narodov ni mogoče najti razlik med Slovani in Anti, saj so govorili isti jezik itd. Zgleda, da so jih Obri povsem razbili potem, ko so se Anti navezali z Bizancem.

Naši kraji so bili pod rimsko zasedbo od I. 177 pr. K., ko so Rimljani prodrli do Soče in si utrdili močno vojaško postojanko v Ogleju (Aquileii). Okoli I. 100 pr. K. so zasedli še Istro in vso Primorsko. Iz svoje oglejske postojanke so I. 129 pr. K. premagali Tauriske in I. 35 pr. K. še Karne.

Tauriski naj bi bili Kelti, medtem ko naj bi bili Karni mešanica Ilirov in Kelto v so naseljevali takrat območje med Alpami in Tržaškim zalivom. Po Karnih so poimenovani kraj Carnia med Vidmom in Trbižem, Krnske Alpe in pokrajina Carnia, naša Krnjska. Rimljani so prodirali tudi proti severu v deželo Norik in je bilo takrat celo nekako kraljestvo, kar pa je danes Koroška. Arheologi odkrivajo že 40 let antično naselje na pobočju Štalenske gore severno od Celovca, a mu še zdaj ne vedo imena. V Noriku so rimsko vojsko l. 113 pr. K. premagali Cimbri, ki pa so bili sami premagani 12 let kasneje pri Vecellae. Med večje naselbine iz rimskih časov sodijo: Emona (Ljubljana) in Poetovium (Ptuj) z močnima vojaškima postojankama, Celeia (Celje) kot pomembno regionalno središče in Nevidunum (Drnovo pri Krškem), kjer je bilo upravno središče za Dolenjsko. V Sempetru v Savinjski dolini so imeli Rimljani svojo nekropolo, ki je bila pred nedavnim odkrita pod štirimetrsko plastjo.

Poganska božanstva Praslovanov zbujajo pozornost pri študiju njihove zgodovine. Zanimivo pri vsem tem je, da je tudi naša najvišja in najbolj obiskana gora vpletena s starim poganskim božanstvom. Medtem ko pri nas velja Triglav za simbol in zavest slovenstva, pa je bilo oboževanje Triglava najbolj znano v baltskem Pomorju. Svetišče Triglava v Szczecinu je razrušil na svojem pohodu kristianizacije Otto Bamberški l. 1124. V tem svetišču je bil kip Triglava s tremi glavami, kar naj bi pomenilo, da je bil Triglav bog neba, zemlje in podzemlja. Kult večglavih božanstev je zaslediti tudi pri drugih Slovanih, npr. pri Slovaki. Nekateri zgodovinarji opozarjajo na sličnost Triglava in Troje, ki naj bi bila po mnenju mehiškega arheologa v Jugoslaviji in ne v Mali Aziji, kot se je do sedaj mislilo. Ta troglava legendarna mitska bitja se izražajo tudi v ljudskih pesmih.

V mitologiji starih Slovanov slovi tudi Svarožič, bog ognja, skupnega ognjišča in svetlobe. Ta bog, sin Svaroga naj bi imel svetišče v Rethri, nekje v severni Nemčiji. Slavili so ga po zimskem solsticiju, torej

naj bi bil predhodnik krščanskega božiča. Na sliki je upodobljen kot mlad vojščak s konjem na paši v njegovi bližini.

Svarun ali Svarog spominja na sanskrtski Svarga in Voruna, od koder izvira tudi grški Uran. V kasnejši slovanski mitologiji je Svarog oče vseh bogov, njegovi potomci pa naj bi bili Svantovit, Perun, Zora itd. Svantovit je poznan kot bog svetlobe, plodnosti in zmage v vojni. Največje svetišče je bilo na rtu Arkoni na otoku Rujane (Rügen), ki je največji in najlepši otok v Pomeranju, ki je zdaj ločen od kopnega z nasipom. Tam naj bi stal nekoč lesen kip z dvema prsmi in štirimi glavami ter držal v levi roki lok, v desni pa rog s sadeži. Svetišče so razdejali Danci in kip sežgali l. 1136 in nato še l. 1168, potem ko je bil še enkrat prenovljen po prvem razdejanju. Na Runi pa naj bi stali še drugi bogovi in sicer Porevit s petimi glavami, Poremut s petimi obrazi in Rugievit s sedmimi obrazi. Santovit naj bi bil predhodnik krščanskega svetega Vida. Dandanes še moremo videti v mestu Altenkirchen kameniti kip, ki spominja na one stare čase, ko so stari Slovani naseljevali otok Rujano. Na Poljskem pa so arheologi našli v reki Zbrucz idol, ki je visok 2,7 m, ima štiri obraze in je okrašen z reliefi iz slovanske folklorne.

V rimskem cesarstvu je krščanska religija dobivala vedno več privržencev na škodo onih, ki so oboževali le cesarja.

Ta je učila enakost ljudi ne glede na narodnost in bogastvo oziroma siromaštvo ljudi. Tlačene mase so hitro spoznale vrednost nove vere in se je oprijeli. Po Milanskem ediktu l. 313 so cesarji izenačili krščansko vero s cesarskim kultom. To jim je dobro služilo v vojnah, saj so šli v bitke s križem kot simbolom za zmago: In hoc signo vinces – V tem znamenju boš zmagal.

Meja vzhodnega rimskega cesarstva je bila na zahodu pri Sirmiju (Sremski Mitrovici). Tu je bila mogočna utrdba, ki je klonila pred pritiskom l. 582. V zagrebškem muzeju hranijo izklesan napis v grščini, katerega je napisal eden od obleganih v Sirmiju, ki pravi: »Gospod Kristus, poma-

gaj mestu in zaustavi Obre, zaščiti rimsko cesarstvo in onega, ki je to napisal.« Od tedaj naprej so se Obri, Slovani in Bolgari naseljevali po Balkanskem polotoku. L. 596 so že napadli Singidunum (Beograd) in Dalmacijo, ki je takrat segala prav do Save. L. 622 naj bi Slovani izvedli celo napad na Kreto.

Kako smo se naselili na Balkan okoli l. 600 še ni povsem jasno. To je tudi razumljivo, saj je bilo spoznavanje v pismenem jeziku šele v povojih. Jezik se je pač moral razviti v popolnosti najprej v svoji ustni obliki in to še prej, preden je dal posameznim glasovom (fonetika) in pozneje besedam svoj lasten pomen (semantika). Pismenost je nastala šele kasneje v dobro organiziranih državah, kot je bilo npr. rimsko in kasneje bizantinsko cesarstvo. Ni čudno torej, da nimamo od takrat nič zapisanega v kakem praslovanskem jeziku, čeprav bi to nadvse želeli. Izvoru besed (etimologiji) pa tudi še ni dana prava teža in imamo le malo strokovnjakov na tem področju. Z izvorom besed iz različnih jezikov bi mogli več zvedeti, kako je v resnici potekala naša prazgodovina.

Poleg jezika posvečajo zgodovinarji premalo pozornosti preučevanju načina življenja; ki je bil nomadski, kar pomeni, da so ljudje le redkoma umrli na območjih, kjer so se rodili. Tedaj si je najlažje zagotoviti obstoj z migracijami. To vidimo še dandanes pri Indijancih v brazilskih džunglah, kjer plemena v skupinah do sto ljudi stalno menjajo prebivališča. Tako je obdobje tako imenovanega preseljevanja narodov pod vprašajem, ali je res bil takrat ta pojav edinstveni in mogoče ne zadnji v zgodovini človeštva. Nomadske selitve so vsekakor zajemale mnogo ljudi, ki bi jim dandanes rekli masovne. Ptolemej, rimski zgodovinar iz 2. stoletja, je naštel okoli 1.350.000 Slovanov. Koliko od teh jih je prišlo na Balkan, seveda ni znano, a moralno jih je biti kar precejšnje število. Ob preseljevanju narodov – naj bo tudi omejeno – so se tudi Angli in Saksi naselili v Veliko Britanijo, pa se nič več ne sprašujemo, kako so tja prišli.

Ivanova vrnitev

Tistega septembrskega dne je Korenova Štefka dobila pismo iz Amerike. Vznemirjena od pričakovanja ga je odprla, toda veselje je zbledelo, ko je prebrala prve vrstice. Zelo jo je preseñetilo, ko je prebrala, da se bo sin v kratkem vrnil domov. Te novice bi se sicer morala razveseliti in se je tudi je, vendar je črv dvoma še globlje vrtal. Sin ji je običajno pisaril, kako da mu je lepo v tujini, da mu ničesar ne manjka. Zakaj zdaj naenkrat domov, na tako dolgo in tudi drago pot?

»Moram obvestiti sinove in hčere,« si je rekla. Samo še teden dni je časa.

Napisala je pisma vsem svojim otrokom in jih že naslednji dan oddala. Čez nekaj dni so ji vsi odgovorili, da bodo prišli domov in se skupaj povese-lili ob bratovem prihodu iz Amerike.

O vsem so bili na tekočem tudi vaščani, ki so videli, kako Štefka hiti pospravljati po hiši in okoli nje. Iz kuhinje je zadnje dni lepo dišalo po dobrotah, ki jih je Štefka pekla v počastitev veselega dogodka.

Proti poldnevu je nekdo potrkal na vrata. Vsi so potihnili, Štefka pa je rekla: »Naprej!«

Vstopil je mož v črni obleki, za roko pa je držal otroka. Štefka se mu je vrgla v objem, ostali pa so samo molče gledali. Pričakovali so moderno oblečenega človeka, strica z mercedesom in z nabito denarnico, videli pa so vsakdanje oblečenega, utrujenega moža.

Mati je takoj zaslutila, da nekaj ni v redu: »Ivan, kaj se je zgodilo? Sedi za mizo in povej nam, kaj je s teboj.«

Sedaj je Ivan vsem voščil dober dan. Podali so si roke, se objeli, potem pa je Ivan začel pripovedovati: »Pravzaprav vam nimam kaj povedati . . . To je Ana, moja hči. Žena pa je . . .« Umolknil je za nekaj hipov, nato pa nadaljeval: »Moral sem se vrniti. Tu bi z Ano živel, mama, če ti je prav.«

Štefka se je sklonila k otroku in ga pobožala po laseh. »Oh, ubogi otrok,« je rekla, »najbrž me nič ne razumeš, a se boš že naučila našega jezika. Dobro se bova razumeli in radi se bova imeli, kajne, Ana.«

Ana je uprla modre oči v staro mamo, ji ovila ročice okoli vratu in rekla s čudno bolečino v glasu: »Mama!«

Vsem so stopile solze v oči. Vsi so zaslutili, da je imel Ivan v Ameriki žalostno izkušnjo in da se v domovino vrača kot strt človek.

SAVIA

Dolenjski list, Novo mesto

Šarevčeva sliva

Ivan Tavčar je eden največjih slovenskih klasičnih pripovednikov, ki vedno znova ponatiskujejo njegova dela. Izbor iz njegovih črtic je pod naslovom Med gorami – Slike iz Loškega pogorja pred kratkim izdala založba Mladinska knjiga v zbirki Moja knjižnica. »Šarevčeva sliva« je bila prvič objavljena leta 1887, pred skoraj stotimi leti.

Kaj je revno življenje? Bogataš in berač, oba odgovarjata drugače na to vprašanje, ali oba sta preverjena, da jima je živeti revno življenje! Toliko pa je gotovo, da bolj siromašnega življenja ni bilo, nego ga je imela Šarevčeva Meta! Bog ji daj dobro! –

Bili so pridni ljudje. Delali so od zore do mraka in slabo in malo jedli pri tem. Dolga niso imeli in nikdo jih ni preganjal s tožbami in biraškimi spisi. Bilo je dosti otrok. In ko je stari Šarevec ležal na smrtni postelji, dejal je možem, ko jih je bil poklical k svoji poslednji volji: »Imetje se bo razbilo, dosti je otrok; če bi dal vse enemu, shajal bi za silo, prav za silo! Če pa dam vsakemu nekaj, imel bo vsak malo, prav malo! Dekle je grdo in snubača ne bo! Naj ima sto goldinarjev, in tista sliva na voglu hiše je tudi njena! Ta sliva je njena! O moj preljubi Jezus Krišč, da le ne bi beračili! Težko sem živel, ali pošteno!«

In ko so mu prižgali rdečo svečo od Božje gospe matere s svetih Višarij ter so otroci in žena krog ravnega ležišča točili solze, ko mu je že smrtni pot rosil čelo ter mu je motni pogled zibal se čez visoko gorovje življenja v tisto široširno ravan, kjer kraljujeta večnost in preljubi Bog, kjer ne cvetó tožne cvetlice bridkosti, težav in stradanja, kakor jih je stari bolnik v življenju s polno pestjo trgal – zdramil se je še zadnji hip, pogledal po otrocih in vzdihnil: »Toliko glejte, da beračili ne bodete! Meta, sliva je tvoja, za pobiljšek jo imej! Pa nikar beračiti, ker ste imeli poštenega očeta!«

To reki, obrnil se je k steni ter se lahko zazibal na perutih smrti v brezkončno morje brezkončne večnosti.

*

Šarevčevo slivo poznala je cela vas. In posebno dobro smo jo poznali mi vaški otročaji, ki smo skrivoma prihajali, da bi jo malo oklatili, kadar je bila polna sladkega sadeža. Ali nič nismo opravili! Kadar so dozorevale slive na voglu domače hiše, takrat si Meta v noči niti spati ni upala. Kot jastreb je čuvala drevo, da ni prišel kak sladkosneden tat, ki bi bil veje v temi obral.

Pričetkoma se je časih priplazil ta ali oni otročaj, da bi se sliv kradoma do sitega napasel. A če je najbolje menil, da ga ne vidi drugo nego božje oko, prižvižgal je dolgi brezovec nanj, da je tuleč splazil se z drevesa ter oddirjal, kot bi ga bilo opikalo celo sršenovo gnezdo: Nikdar ni več prišel!

Še dobro se je spominjam, kako je lazila Šarevčeva Meta okrog. Obraza je bila prav grdega in v resnici se ni oglasil snubač, ki bi jo bil hotel v zakon vzeti. Od soseda do soseda so se hčere možile, a Šarevčeva ostala je samica. Pa saj se tudi ni menila za snubača: njena edina skrb je bila, da bi kaj dela dobila. Kadar ni bilo snega, zahajala je k bogatinom na delo ter se tako v potu svojega lica težko preživela. Pozimi pa se je preredita skoraj s samo vodo in kruhom, ki si ga je bila v poletju nasušila:

Lahko se reče, da so jo očetove besede, naj v starosti ne berači, spremljevale povsod in po vseh potih. Še celo v sanjah se je gledala, kako je stara in bolna prosjačila od hiše do hiše in kako so jo ljudje zasramovali, češ Šarevčeva si, in vendar si upaš beračiti! Prebudila se je in kakor plaha srna je planila k strešnemu tramu, kjer je bila v ostrešno slamo skrila svojo doto, katero ji je bil brat v dobrem denarju izplačal. Radi tega denarja živel je v večnem strahu! In nekdaj se je domislila, da je vse izgubljeno, če bi bratova koč pogorela in bi ona ne mogla svojega denarja rešiti. Za hišo raztezal je goli Kucelj široka svoja pleča proti nebu. Leskovo grmičevje in brinje krilo mu je skalnato orjaško telo, in prav malokdaj je zašel človek na njegove puste strmine. Tu sém je prišla Meta nekdaj v tihi noči in pod brinjem je zakopala svoj zaklad v hladno zemljo in z mahom ga je založila in mesto si prav dobro v spomin vtisnila. In ko je drugi dan suhljad pobiraje prišla na tisto mesto, dobila je takoj svoje brinje in zeleni mah, pod katerim je počivala sreča njene starosti! Tako je bilo vse v najlepšem redu, in Meta se je nekoliko oddahnila od svoje skrbi.

Potem pa so jo pričele druge skrbi moriti. Nekega dne ji je rekla prijateljica Kašpurjeva Mina: »Ali že veš, da te Videmski ne bodo več prosili na delo.«

Meti se je stemnilo pred očmi. Pri Videmskih dobivala je največ dela, in če je to hišo izgubila, potem izgubila je vse.

»Moj Bog, zakaj ne?« zaječala je.

»Pravijo, da preveč sneš, da druge izpodjedaš!« smejala se je Mina.

Preprosila jih je, da je še smela prihajati na delo. Ali vi bi jo bili morali gledati, s kakim strahom je sedela od tedaj za mizo. Vsako žlico je pretehtala, če ni preveč zajela, in kakor opazuje boječ zajec izpod brinja po sledu prihajajočega psa, tako opazovala je druge pri mizi, če se ji ne posmehujejo, če se jim ne zdi, da preveč je. Nikdar si ni upala več do sitega najesti se, in ker jo je bil Bog kaznoval z želodcem, ki ni hotel nikdar molčati, oznanjevali so njeni pogledi večno lakot, in bila je tanka kot šiba dobrovita, ki se tudi v najboljši zemlji ne more razviti, da bi bila debelejša od človeškega prsta. Pa je rajši stradala, nego da ji je bilo beračiti na stare dni! –

Imela je samo eno veselje v letu, in to tedaj, če je njena sliva dobro obrodila. Od hiše do hiše je ponujala sočni sad in vse je spravila v denar in z njim je potem pomnožila svoj zaklad na Kuclja zeleni strmini!

Jug je oznanjeval svoj prihod in njegovo bučanje je vihralo okrog gorskih vrhov. Pozdravljali so ga gozdovi in klanjale so se mu skoraj do tal šibke breze, ki venčajo rjave senožeti rjave Pasje ravni. Ali mogočni jug hitel je vedno dalje proti severu in pred sabo je podil celo krdelo sivih oblakov, ki so sedaj zakrivali prijazni luni prijazni obraz, sedaj zopet se stiskali v kot tik Gabrške gore, da je bilo vse jasno drugo nebo. Pod vročim poljubom južnega piša pa so se tajale ruše na materi zemlji, in povsod so hiteli hudourniki po jarkih v globoko nižino.

Ravno nad Šarevčevo hišo utrgal se je plaz in z votlim donenjem usul se je po rebru navzdol, da se je majal mo-

gočni Kucelj in da so se zazibale koče in kočice v znožju njegovem. Iz lahne- ga spanja prebudila se je Meta ter zaklicala proti Kašpurjevi Mini, ki je spala tisto noč z njo pod Šarevčevo streho.

»Mina,« poklicala je s tesnim srcem, »Mina, a spiš?«

»Kaj bom spala, ko Bog zemljo po- dira to noč,« odgovorila je Mina za- spano.

»Zdelo se mi je,« vzdihnila je ona, »kakor bi mi bil kdo denar ukradel izpod brinja na Kuclju!«

»Kaj, na Kuclju imaš denar?« – tu ni bila Mina nič več zaspana – »kje pa, kje pa? Povej vendar, kje pa?«

Meta pa je bila že davno polobleče- na izginila s podstrešja in v mračni noči je hitela po Kuclju navzgor, da bi se uverila, je li njene starosti sreča še vedno varno spravljena pod mehkim mahovjem. V dolu šumela je reka, kakor bi se togotila od najbesnejšega srda, in proti zapadu nakopičile so se bile tolpe črnih oblakov nad staro gla- vo staremu Blegašu. S teh oblakov je švignila sedaj in sedaj dolga strela, da se je zavlekla od Gorske cerkve tja do samotne Četene ravni. Takrat pa se je videlo vse pogorje v bleščečem po- žaru!

Meta je hitela dalje in dalje. Sapa lovila se ji je v tanko obleko in mraz ji je pretresal vsako koščico v revnem telesu. Vedno je hitela navpik in pred očmi ji je venomer stalo brinje in mah pod njim. Zavrteli so se ji možgani v zbegani glavi, ker se v krajini ni mogla več spoznati: dolga rjava črta vlekla se je od najvišjega vrha dol do belega proda, kjer se je penila razljučena So- ra. Prst in kamenje bilo je zasulo grmi- čevje daleč neokrog ali ga pa s koreni- nami odneslo v globočino.

»Tu je moja brinja!« jeknila je Meta radostno in sklonila se je, da bi razme- tala mehko prst; v smrtni grozi je za- kričala: »Tat, tat!«

Izpod brinja smuknil je v resnici dol- gouhi zajec in kakor blisk jo je odpihal po melini. Meta pa je zaječala: »To ni moja brinja! Bil je samo zajec!«

Od grmiča do grmiča je hitela in z rokami je brodila po razmočeni ruši, da ji je končno kri kapala od prstov. Strnadi in podgrivke zapuščale so svo- je ležišča in z dolgozavlečenim čivkom odbegale v jutranji mrak. Vse je ostalo brezuspešno! Pred bornim človeškim bitjem, ki je tu klicalo Boga in vse svetnike na pomoč, zaplesala je kraji- na, kakor bi se bila napila najmočnej- šega vina. Pred njenim pogledom ple- sala je reka in plesale so še celo ognje- ne strele, ki so se spuščale temnemu Blegašu s temne brade. Ena misel se ji je polastila cele duše: denar ti je vzet,

in sedaj boš morala beračiti, stradati in ljudi usmiljenja prositi na stare dni!

Onemogle so ji duha moči in noč naokrog vselila se ji je tudi v trpečo dušo. Vihteč roke hitela je proti dolu in vzdihovala: »Sedaj ti ostane še sama sliva; če ti še to vzamejo, potem nimaš nič, prav nič za stare dni! Oj ti preljubi sveti Valentin z Jarčjega brda, ohrani mi vsaj slivo!«

Temo tiste noči je hotel Kočarjev Blaž za svoje namene uporabiti: pri- šel je s koškom in ostrobrušeno kosó na Fortunovo deteljišče. Nakosil si je bil že zelene detelje in že si je hotel košek napolniti z njo, kar je ugledal belo žensko, ki je po Kuclju navzdol prihajala ter njemu – ponočnemu tatu – grozila z roko. Polastila se ga je silna stiska, popustil je košek in koso na deteljišču ter pobegnil domov – pod odejo. Košek in kosa pa sta ga potem spravila na Loški grad, kjer je nekaj dni premišljeval o strahovih. Od tedaj je strašilo po Kuclju! Če je le šel pijan- ček v noči mimo – videl je belo žen- sko, plavajočo po skalinah. Treznim ljudem pa se ni več prikazovala, in Kočarjev Blaž bil je prvi in zadnji, ki jo je videl.

*

Jug je še neprestano bučal in vsakdo je bil vesel, če je ležal v gorki postelji.

»Mina!« zaklicala je Meta, dospevši zopet pod streho, »Mina, denar so mi

vzeli. In tako lepo sem ga bila skrila pod brinje!«

Tu se je čudno smejala.

»Sedaj mi hočejo še slivo vzeti, ali te mi ne bodo, ho, ho! Sama jo bom spravila.«

Lahno se je smejala in poiskala si sekira v kotu. Potem pa je odšla godr- njaje po temnih stopnicah. Mino je bilo strah in stisnila je glavo pod ode- jo: ni mogla zaspati in ves čas je mislila samo na brinje po Kuclju.

Šarevec se je ravno v tistem hipu prebudil, in zdelo se mu je, da poje sekira na tnalu. Vstal je in pomolil glavo skozi tesno okno: »Meta, si ti?«

»Ne bodete mi je vzeli ne, ho ho!«

In zopet je pela sekira.

»Meta je!« dejal je Šarevec svoji ženi, »drva cepi. Ta žival se bo tudi ugnala od samega dela!«

Zunaj je pela sekira neprestano. Končno se je nekaj z velikim hruščem podrlo.

»Skladovnica se ji je podrli!« govo- ril je Šarevec sam pri sebi. »Ne vem, čemu ne spi, ko vendar še vse spi.«

Zaspal je.

Drugo jutro pa je ležala na tnalu posekana sliva in izpod njenega vejev- ja izvlekli so mrtvo človeško truplo. Bila je Meta z razbito glavo. Posekano deblo padlo je bilo nad njo ter ji tako v resnici postalo »poboljšek«, da ji ni treba bilo beračiti v starosti!

To je bilo gotovo revno življenje!

Na vaškem pokopališču (foto: Vlastja Simončič)

Bogdan Grom – odsev rodne Krasa

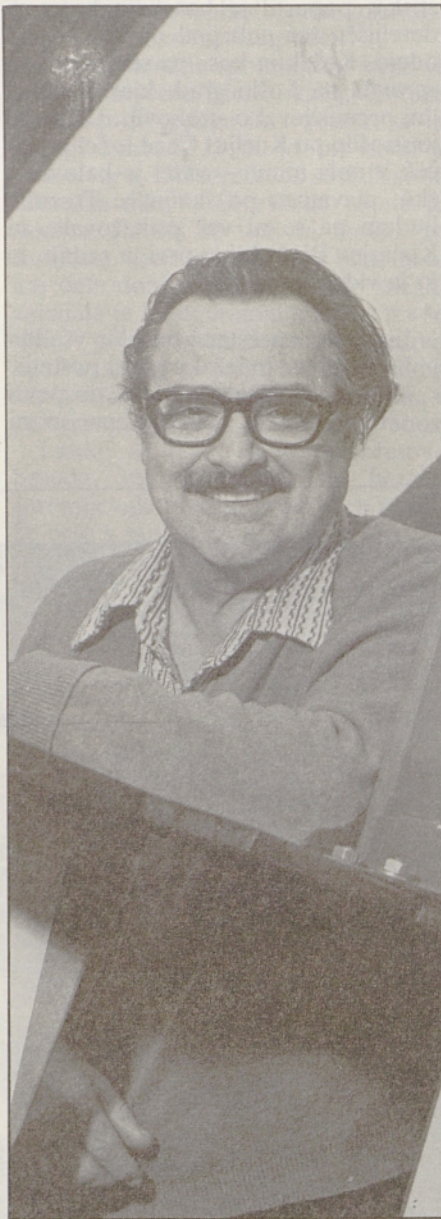
Naš ameriški umetnik tržaško-proseškega rodu in občutij, Bogdan Grom, je kot ptica selivka brez rednih cikličnih preletavanj »morja široke ceste«. V staro domovino se vrača kakor nanes, zadnja leta kar nekam pogostejše kot prejšnja. Domotožje, sla po kamnitem Krasu? Otroški spomini na Devinščino? Prav gotovo, a ne le to. Od kar je prek kulturno razgledanega in angažiranega bivšega jugoslovanskega konzula v New Yorku, Negoslava Pantelića, navezal poleg že prejšnjih s Slovensko izseljensko matico še stike z izseljenskima maticama Srbije in Bosne in Hercegovine, so se mu širje kot prej odprla galerijska vrata tudi v teh dveh jugoslovanskih republikah. In tako mu je zdaj preletavanje Atlantika postala skorajda rutina, vsakokratna obvezna postojanka ob njegovem prihajanju in odhajanju pa seveda Trst, Devinščina in Gabrovec.

Tako je bilo tudi zdaj, ko sta se v decembru začeli oziroma iztekli njegovi razstavi v Beogradu in Sarajevu. Kje bi ga srečali drugje kot pri Dolencu v Devinščini, vedno nekam nemirno begajočega, zaposlenega z lovom časa med enim opravilom in drugim, saj take umetniške turneje zahtevajo nič koliko formalnih obveznosti. Pa sva le našla čas za pomenek v duhu starega prijateljstva in sodelovanja v prvih petdesetih letih še iz časov, ko je za takratni Ljudski tehnik risal ilustracije slikanice po Steinbeckovem romanu »Tortilla Flat«.

Bogdan Grom je z uspehom in odzivnostjo obeh razstav v Beogradu in Sarajevu izredno zadovoljen, celo navdušen. Bili sta – kot tudi sam ocenjuje – pomemben umetniški dogodek, bili pa sta obenem tudi manifestacija povezanosti jugoslovanskega zdomstva v ZDA z matico in dokaz pozornosti, ki jo matica izkazuje rojakom, ki so si onstran Atlantika skozi rodove ustvarili novo domovino, v njej pa s svojo ustvarjalnostjo na različnih področjih od znanosti, kulture do gospodarstva visoko dvignili ugled stare domovine.

Odprtja razstav v Beogradu in Sarajevu so se udeležili najuglednejši predstavniki likovnega življenja obeh središč. V veliki galeriji Kulturnega centra Beograda na središčnem Trgu revolucije, je predsednik Združenja likovnih umetnikov Srbije, kipar Vasa Stanković, v svojem nagovoru, ko je poudarjal prav ta aspekt povezanosti

zdomstva z matico dejal, da se je »Bogdan Grom pridružil veliki četi umetnikov in ustvarjalcev našega porekla, ki so postali pomembni posredovalci medsebojnega spoznavanja in zблиževanja med narodi« in nadaljeval, da ima v »zadnjih letih tudi naša javnost priložnost soočiti se z raznovrstno ustvarjalnostjo, ki se poraja v novih domovinah rojakov z ustvarjalnostjo, ki nosi vse značilnosti nerazdružljivih vezi z rodno zemljo, kar je tako očitno prisotno tudi v Gromovi umetnosti.«

Bogdan Grom že 30 let ustvarja v New Yorku, vendar pa so v njegovem delu še vedno sledi rodne Krasa.

Ugledni slovenski umetnostni kritik Zoran Kržišnik pa je v priložnostni zgibanki za obe razstavi v svojem razčlenjevanju Gromove ustvarjalnosti in razstavljenih eksponatov takole sintetiziral Gromov opus: »Grom je od leta 1945, ko so bila njegova dela prvič vključena v kolektivno razstavo, preizkusil praktično vse možnosti likovnega ustvarjanja in vsaka je zapustila v zdajšnjem prazniku oblik in barv svojo sled. Začel je z risbami in akvareli in se preizkušal v raznih grafičnih tehnikah, lesorezu, linorezu, monotipiji, se nato predstavil z istrskimi in kraškimi pokrajinskimi motivi, s portreti in tihožitji v olju in temperi. Ustvarjal tapiserije, vitraže, mozaike in orjaške »environmentalne« skulpture, se ukvarjal s knjižno ilustracijo in dizajnom. Zanimiva posebnost so njegove »tkane grafike«, povečave zloženek do velikosti zidu namenjene tapiseriji, katere oblikovni elementi v mehki izvedbi tkanja zazvene zatišano, ublaženo in spravljivo.

V seriji zloženek, izrezank, kot bi umetnikov nemirno iščoč duh, ki si je moral pokoriti tako različna sredstva ustvarjanja, našel področje, ki ga je za trenutek umirilo. Papir je v njegovih rokah pokazal, kako različno ga je mogoče oblikovati in kako z lastno govorico v sožitju s sitotiskom lahko izpove celo veselje vtisov, razmišljanj in podob«.

Po vsem rečenem je očitno, da je Bogdan Grom s svojimi tokratnimi eksponati (vseh je bilo s štirimi tapiserijami vred 30) srednjega in srednjevelikega formata, zloženkami, izrezankami, sestavljenkami, lepljenkami, barvnimi sitotiski in raznimi kombinacijami, vzbudil izjemno zanimanje umetniških krogov Beograda in Sarajeva, kakršnega so deležni redki umetniki. Gromova dela so namreč tako svojska po idejah in tehniki izkoriščanja materialov, da morajo pritegniti pozornost, po drugi strani pa, čeprav nastala v objemu tujega sveta, elementarno zvešta rodni deželi, ki mu je tudi v prostranosti in kozmopolitstvu newyorškega mesta vir vseh navdihov in čustvovanj.

In zdaj, kam ga bo vodila pot? Fizično že čez nekaj dni nazaj čez lužo, kamor ga kličejo že prevzete obveznosti za izdelavo nekaj kiparskih del in tapiserij za novo monumentalno zgradbo. Toda slike z razstav v Beo-

gradu in Sarajevu ostanejo zaenkrat v Evropi za še nekaj razstav, med katerimi je predvidena v zgodnji spomladi tudi razstava v galeriji Tržaške knjigarne, saj smo Gromove umetnine zadnjikrat videli v Trstu leta 1979 v Občinski galeriji in v galeriji Kraške hiše v Repnu, od takrat pa nam ima pokazati marsikaj novega.

Sicer pa mu dela v New Yorku, kjer

živi zadnjih 30 let, ne manjka. Odkar je zaslovel tudi kot izdelovalec megaskulptur za razne poslovne prostore (spomnimo naj le na njegovo Slovansko drevo) je kot mojster dizajna in poslikanih vitraž postal tudi iskan partner arhitekturnih snovalcev. Med zadnjimi pomembnimi deli so njegove vitraže in notranja oprema manjše židovske kapele sredi gozda, ki jih je

poslikal tako, da tudi v zimskem času odsevajo zelenje golih, razlistanih dreves. Za te vitraže je dobil celo posebno nagrado za dizajn, ki jo podeljuje American Institute of Architecture (A. I. A.).

Po Primorskem dnevniku, Trst

Toni Kosuta – eden zadnjih iskalcev zlata visoko na kanadskem severu

Ko človek takole ob prostem času prebira razne revije, ki mu pridejo v roke tudi po naključju, zve za marsikatero zanimivost, ki jo je vredno posredovati naprej. Tako nam je prišla po prijateljski poti v roke mesečna decembrska številka turistične revije »Gente Viaggi« (Rusconi Editore), ki prinaša sestavek Massima Todisca o Kanadi. Morda ne bi pritegnil naše pozornosti, če ne bi pod eno od objavljenih slik prebrali podnapisa: »Dawson City (Canada) – Toni Kosuta, eden zadnjih iskalcev zlata v Klondike na delu ob toku reke Bonanza Creek«. Avtor sestavka pripoveduje o tem Toniju Kosuti (pisano po slovensko le brez strešice) kot o enem zadnjih iskalcev zlata visoko na severozahodu Kanade skoraj na meji z Aljasko, o začetkih »zlate mrzlice« in priseljevanju prvih iskalcev v tamkajšnje zlatokope, o nastajanju in propadanju raznih rudarskih družb za pridobivanje zlata v rečnemrodu, kakor so se pač izčrpavale donosnosti in kakor so se skozi čas gibale cene zlata, pa o današnjih razmerah v dolini Bonanza Creek v bližini mesteca Dawson City v razsežni kanadski pokrajini Yukon ob reki Yukon River.

Seveda je že samo po sebi zanimivo kaj prebrati o današnjih iskalcih zlata, še toliko bolj, ko je zelo verjetno, da gre v primeru Tonija Kosute za Slovenca, če ne po zavesti, vsaj po izvoru.

Iz članka zvemo, da je Toni Kosuta prišel v Kanado pozno, šele po tej vojni leta 1951 in da je prišel iz Gorice, da bi delal kot zidar. V goriškem mestu smo se, res bolj na hitro, pozanimali na pristojnem uradu in pri ljudeh starejše in manj stare generacije, če kdo kaj ve o »našem« Toniju, pa so

bila vsa poizvedovanja brez uspeha. Na anagrafskem uradu imajo sicer zapisanih nekaj Antonijev Kosuta, toda njihove rojstne letnice kažejo, da ne more biti med njimi »našega« Tonija. Morda je že podatek v članku napačen, ali pa je Toni Kosuta prišel iz kakšne druge občine goriške pokrajine, če ne celo z današnje jugoslovanske goriške strani in v stari Gorici niti ni bil registriran. Morda bomo lahko to neznanko razčistili ob kakšni drugi priložnosti, za zdaj lahko zvemo iz članka poleg imena in leta prihoda Tonija v Kanado o njegovi družini le še to, da je prišel v Kanado skupaj z

ženo Vittorio, »friulana anche lei« pravi avtor članka, ter s sinovoma Davidom in Vincenzom.

Sprva se je zaposlil na železnici v Jasperu, ko pa so mu začeli pripovedovati o zlato, o Bonanzi in Dawsonu, se je – očitno nekoliko avanturističnega duha, napotil tja in že leta 1954 delal v rudniku zlata Yukon Gold Corporation Company. Leta 1966 je cena zlata nenadoma padla na 35 dolarjev za unčo. Mnoge družbe so prenehale z dejavnostjo Toni pa je le ostal in začel na »svojo roko«. V najem je vzel 20 clains terena po 10 dolarjev za clain. (Clains pomeni teren, ki se od rečnega brega razteza 500 čevljev – (en čevljev meri 30,5 cm) v globino in po 1000 m v širino na obeh straneh). Tu si je vztrajni Toni z družino zgradil leseno bivališče in razmeroma primitivne naprave za izpiranje rečnega proda in začel pridobivati zlato. Takih zasebnih terenov-clainsov ima danes okrog 80 družin. Toniju Kosuti je posel očitno uspeval. Leta 1978 je cena zlata poskočila že na 800 dolarjev za unčo. Pojavila se je tudi mala nova družba s kakimi 75 zaposlenimi, ki »pridelajo« letno do 10.000 unč zlata.

Avtorju članka v reviji »Gente Viaggi« je Toni Kosuta povedal, da dela na svojem clainsu z družino dobrih 5 mesecev na leto, od prvih dni maja do 15. oktobra. Potem pokrijeta pokrajino sneg in led. Dolgo zimo prebije v Dawson Cityju, mestu z manj kot 1000 prebivalci (včasih jih je bilo 40.000), kjer si je zgradil hišo. V dobrih petih mesecih zasluži s pridobljenim zlatom okrog 100.000 dolarjev (trenutno je cena unče 340 dolarjev).

Gospodarstvo, Trst

Toni Kosuta pri izpiranju zlatonosnega proda ob reki Bonanza Creek.

Sem in tja po kontinentih

Avstralija je v letu 1985 postala pravo odkritje za množico jugoslovanskih estradnih umetnikov in ansamblov. Dopisnik jugoslovanskega tednika Nova doba iz Perth v Zahodni Avstraliji je ob koncu leta 1985 ugotovil, da je lani v Avstraliji gostovalo več kot dvajset znanih jugoslovanskih pevcev zabavne in narodnozabavne glasbe in z njimi vrsta znanih ansamblov. Med znanimi ansambli, ki so gostovali v Avstraliji, naj omenimo Srebrna krila, Nove fosile, med znanimi pevci pa so dosegli največje uspehe brez dvoma Lepa Brena, Neda Ukraden, Oliver Dragojević in drugi. Večina gostovanj je bila dobro organizirana in tudi pri publiku lepo sprejeta, dopisnik Nove dobe pa ob koncu z grenkobo ugotavlja, da se naključni opazovalec ne more znebiti vtisa, da je bila večina teh gostovanj neusklajena, pripravljena izključno na osnovi komercialnih pobud, ko so posamezni pevci s pomočjo vzbujanja domotožja poskušali od izseljencev izvabiti tudi več denarja. Tako so se nekatera gostovanja izrodila v navadne kavarniške zabave z lepljenjem bankovcev na čelo in podobno. Nekateri poklicni pevci, ki se doma vozijo v mercedesih, so se na gostovanjih v Avstraliji obnašali kot dvoriščni pevci, ki komaj zberejo denar za preživetje.

Ob vsem tem pa avstralski dopisnik ugotavlja, da so šla številna kvalitetna gostovanja iz Jugoslavije skoraj neopazno mimo večine rojakov zlasti zaradi slabe organizacije in neusklajenosti gostovanj. Na splošno pa ugotavlja, da pri večini gostovanj le ni bil na prvem mestu komercialni interes in da so prav kulturnozabavne skupine iz domovine veliko pomagale pri ohranjanju jezika in kulturnih tradicij med našim izseljenstvom.

* * *

Slovenska zveza Ivan Cankar v Geelongu v avstralski zvezni državi Viktorija je v novembru lani proslavila 30-letnico obstoja. Ob jubileju so pripravili lepo proslavo z bogatim kulturnim sporedom, ki so ga v glavnem naštudirali najmlajši člani društva. Spored so sestavljale številne recitacije, učenci društvene slovenske šole pa so zapeli vrsto slovenskih narodnih pesmi. Zboru je sledila še mladinska folklorna skupina, ki je zaplesala nekaj gorenjskih plesov, nato pa je ob spremljavi otroškega zbora zapel še baritonist Frank Ivančič.

Slavje Slovenske zveze Ivan Cankar v Geelongu je potekalo v povečanih prostorih lastnega društvenega doma, ki ga krasi tudi doprsni kip Ivana Cankarja, delo akademskega kiparja Zdenka Kalina.

* * *

Ob koncu minulega leta je bilo tudi več rednih letnih občinskih zborov slovenskih društev v Avstraliji. Tako so izvolili novo vodstvo pri Slovensko-avstralskem društvu v Canberri, kjer je bil za predsednika izvoljen Erik Fras, podpredsednik je Janez Černe, tajnik pa Ciril Setničar.

Nov odbor pa so dobili tudi pri slovenskem društvu Snežnik v Albury-Wodonga. Tam je bil za predsednika izvoljen Rudi Kavc, za tajnico pa Marija Kromar.

* * *

Člani Slovenske narodne podporne jednote so lani v štipendijski sklad te organizacije prispevali skupno 21 tisoč dolarjev, kar v odboru ocenjujejo kot velik uspeh. Največji del tega denarja predstavljajo osebna darila, zlasti v spomin pokojnikov, posamezna darila pa so znašala od 750 dolarjev, ki jih je podarila Mary Ermenc iz Milwaukee, Wis. v spomin na svojega brata Franka Ermenca, pa do vrste daril v zneskih po sto dolarjev in manj. Samo v decembru lani je SNPJ prejela v štipendijski sklad 6370 dolarjev.

* * *

Zveza slovenskih organizacij za Novi Južni Wales v Avstraliji, v katero je včlanjena večina slovenskih društev iz sidnejskega okoliša, iz Wollongonga in Canberre, je imela sredi decembra prvi redni letni občni zbor v prostorih Slovenskega društva v Sydneyu. Po pregledu dela v zadnjem letu so ponovno izvolili stari odbor s predsednikom Ivanom Koželjem in tajnico Eriko Pelcar. Sklenili so tudi, da bo naslednji občni zbor v Canberri. Iz delovnega programa za letos naj omenimo, da namerava zveza ponovno prevzeti pokroviteljstvo nad letošnjim Jatovim junijskim neposrednim poletom v Slovenijo, jeseni – v avstralski pomladi v septembru – pa nameravajo organizirati gostovanje ansambla domače zabavne glasbe iz Slovenije.

* * *

Večkrat smo že poročali o takih ali drugačnih humanitarnih akcijah v korist stare domovine in njenih prebivalcev, za katere dajejo pobude naši rojaki na vseh straneh sveta. Črnogorski izseljenec, ki živi v Torontu v Kanadi, dr. Svetislav Rajović, pa se je odločil, da bo kot zdravnik brezplačno delal v eni izmed črnogorskih bolnišnic mesec dni. Ta zdravnik, ki živi v Kanadi nekaj več kot dve desetletji, je že doslej sodeloval v vrsti humanitarnih akcij, stalno pa je v stikih tudi s črnogorskimi medicinskimi inštituti, ki jim pomaga pri znanstveno-raziskovalnem delu.

* * *

Iz mesta Yukon v Pennsilvaniji poročajo o ponovnem nastopu slovenskega pevskega zbora društva številka 81

Slovenske narodne podporne jednote, ki pripravi redni letni nastop vsako leto pred novoletnimi prazniki. Sredi decembra so se v Slovenskem domu v Yukonu zbrali številni tamkajšnji rojaki na družabnem srečanju, z lepimi slovenskimi pesmimi pa so jih razveseljevali mladi člani pevskega zbora. Poročevalec piše, da zbor napreduje iz leta v leto. Že vse od začetka ga vodi Francka Silvester, ki zna vnašati v zbor svežino in vedno nove zamisli. Za glasbeni del prireditve je poskrbel ansambel Joa Grkmana mlajšega.

* * *

Pred šestimi leti, v januarju leta 1980, je bila v mestu *Jeannette* v Zahodni Pennsilvaniji ustanovljena Slovenska kulturna skupina, katere namen je ohranjanje in negovanje slovenske kulturne dediščine. Člani skupine so si v tem času sami nabavili slovenske narodne noše in naštudirali pisan program, s katerim obiskujejo druga slovenska društva v tem okolišu, razen v Pennsilvaniji pa so doslej nastopali tudi v nekaterih mestih v Ohio. Sodelujejo na številnih banketih, proslavah, sprejemih, festivalih, piknikih, obletnicah, konvencijah in podobno. Skupina zdaj šteje 35 članov, med katerimi so večinoma pevci in instrumentalisti. Slovensko pesem in slovensko kulturo predstavljajo tudi drugim narodnostnim skupnostim na svojem področju. Skupino že vse od ustanovitve vodi Francka Silvester.

* * *

V *Pueblu* v ameriški zvezni državi Kolorado sta v decembru proslavila zlato poroko tamkajšnja priljubljena slovenska rojaka Jennie in Frank Boltežar, ki sta že več kot pol stoletja tudi člana Slovenske narodne podporne jednote. Prav zato je proslavo njunega življenjskega jubileja pripravilo tudi tamkajšnje društvo št. 21. Frank Boltežar je že več kot 52 let lastnik trgovine s čevlji v *Pueblu*.

* * *

Ameriški inštitut elektriških in elektronskih inženirjev je pred nedavnim izdal strokovno publikacijo s področja regulacije radijskih frekvenc, ki jo je napisal ameriški Slovenec Friderik Matos, sin slovenskih priseljencev, doma iz Šmartnega pri Litiji, ki so se priselili v Ameriko pred drugo svetovno vojno. Friderik Matos je priznan ameriški strokovnjak za telekomunikacije, ki je med drugim sodeloval tudi pri ameriškem vesoljskem programu.

* * *

Letos poleti bo v *Zagrebu* jubilejni, dvajseti festival mladinske kulturne federacije Hrvatske bratske zajednice, največje hrvaške izseljenske organizacije v Združenih državah Amerike. Ta festival bo, kot vse kaže, največja izseljenska manifestacija, kar jih je bilo kdaj v Jugoslaviji. Doslej je najavilo sodelovanje na festivalu 32 ansamblov in 34 mladinskih skupin potomcev naših izseljencev. V teh skupinah bo skupno 929 izvajalcev, spremljalo pa jih bo še okrog dva tisoč staršev in drugih sorodnikov ter prijateljev, ki se bodo udeležili tega festivala.

Hrvaška izseljenska matica pripravlja skupaj s potovalnimi agencijami tudi bogat turistični program, saj bodo v številnih skupinah izseljenci in njihovi potomci obiskovali vse jugoslovanske republike.

* * *

Avstralski listi so pred nedavnim predstavili mladega jugoslovanskega priseljenca Ivana Mršo iz mesta Kalgoorli v zahodni Avstraliji, ki se je v sorazmerno kratkem času uveljavil kot uspešen podjetnik. V kratki življenjski zgodbi so zapisali, da je Ivan Mrša s petnajstimi leti zapustil šolo, da bi pomagal svojemu očetu, ki je kupil majhno delikatesno trgovino. Vendar pa je kmalu spoznal, da pri tem delu ne bo zaslužka. Skupaj z očetom sta za tri tisoč dolarjev kupila star tovornjak in z njim začela prevažati rudo iz bližnjih rudnikov. Promet je rasel iz leta v leto in raslo je tudi njuno prevozniško podjetje. V lanskem letu je imel samo Ivan Mrša več kot milijon in pol dolarjev čistega zaslužka v podjetju, katerega lastnik je do 60 odstotkov, preostali delež pa imajo delničarji. Vrednost prevozniške družbe Mrša pa bi na borzah znašala blizu 20 milijonov dolarjev.

* * *

Ameriški Slovenci so doslej že nekajkrat skupinsko obiskali Avstralijo. To so bila v glavnem turistična potovanja, vendar s kulturnim nadihom, saj jih je vedno spremljala tudi glasbena skupina.

Ker tudi ameriški rojaki vedo za dobro organiziranost naših avstralskih rojakov, so te obiske združili z obiski slovenskih društev v Melbournu, Sydneyu, Canberri in v nekaterih drugih mestih. Ameriški Slovenci so bili vedno lepo sprejeti med našimi Avstralci, na ta način pa so se razvzdale tudi številne zapletene sorodniške vezi. Iz Avstralije poročajo, da se jim je tudi letos najavila skupina ameriških Slovencev, ki naj bi prispela v Avstralijo v oktobru. Skupino bo letos na tem potovanju spremljal tudi ameriški kralj polke Frank Jankovič.

Jože Prešeren

Belgija

Franc Trkaj, 80-letnik

V začetku novembra 1985 je v Eisdnu praznoval 80-letnico tukajšnji splošno znani, zavedni slovenski rojak Franc Trkaj. Pri društvu sv. Barbare sodeluje že skoraj vse od začetka, tako da je zdaj eden izmed najstarejših članov. V mlajših letih je bil tudi sam, kakor tudi njegova hčerka, vključen v pevski

zbor, poleg tega je bil večletni odbor-
nik, zato mu je društvo pred nekaj leti
podelilo naslov častnega odbornika.

Franc Trkaj je skupaj z ženo Tončko
našemu društvu prispeval izjemen de-
lež in tako pomagal pri ohranjanju
slovenske kulture in slovenskih navad
med nami v Belgiji. Za slovensko dru-
štvo in sploh za vse, kar je slovenske-
ga, je žrtvoval delo svojih najplodnej-
ših let. Lahko rečemo, da je bilo naše
društvo v najlepšem razcvetu prav ta-
krat, ko sta bila najbolj pri močeh
zakonca Trkajeva. In še danes se lah-
ko obrnemo nanju vedno takrat, ka-
dar smo v težavah, da nam pomagata
in svetujeta.

Zaradi vsega tega smo izkoristili pri-
ložnost in ga ob njegovem jubileju obi-
skali na domu, se mu zahvalili in mu
zaželeli vse najboljše. Zbral se je tudi
nekdanji mladinski pevski zbor in pod
vodstvom Fride Čater zapel nekaj na-
rodnih pesmi. Upajmo, da ne zadnjič.
Naj vam bo, mladi fantje in dekleta,
stric Franc, kot ga kličete, vzgled in
spodbuda za naprej.

V začetku decembra pa je Franc
Trkaj povabil vse mlade pevce, odbor-
nike in druge prijatelje v naš društveni
dom. Pridružil se nam je tudi ansam-

bel Brodniki iz Senovega, ki je bil
takrat v Belgiji, in brezplačno zaigral
ta večer, tako da je nastala prava mala
veselica.

Hvala vam, Franc, za ta večer in
hvala tudi za vse, kar ste naredili za
naše društvo. Kličemo vam – še na
mnoga leta!

Lojze Rak

Francija

Družinski večer v Sallauminesu

Združenje Jugoslovanov v severni
Franciji je tudi letos priredilo tradici-
onalni družinski večer z obiskom ded-
ka Mraza, ki so ga hestrpno pričako-
vali otroci, razveselil pa je tudi starejše
člane. Najprej je prinesel darila otrok-
om, nato pa je presenetil tudi
odrasle.

Predsednik društva je nato povabil
na sredo dvorane dva najstarejša člana
Združenja Jugoslovanov in jim je po-
daril zastavico Združenja. Vsi navzoči
člani so z navdušenim ploskanjem
izražali soglasje ob tem dogodku. Za-
stavice je odbor nameraval podariti
tudi nekaterim drugim članom, ki pa
se zaradi bolezni niso mogli udeležiti
prireditve, zato jim bodo posvetili po-
zornost ob kaki drugi priložnosti. Na-
grajenci so bili častni predsednik Ju-
stin Čebul in Francka Prek ter Viktor
Lapornik in Ivan Gradišnik.

Po tem slavlju se je začela domača
večerja, pozneje pa so gostje tudi za-
plesali ob zvokih domačih melodij.

Štefan Gradišnik

Na družinskem večeru v Sallauminesu: z leve – član odbora François Kovač, predsednik
združenja Štefan Gradišnik, nagrajenca Viktor Lapornik in Ivan Gradišnik ter članica
odbora Silvi Miletič.

Kanada

Carl Sagan je v svojo najnovejšo knjigo vključil Slovence

Najnovejša knjiga znanega ameriškega
astrofizika in enega izmed iznajdite-
ljev »jedrske zime« ima naslov »Zve-
za« (»Contact«) in pripoveduje v obli-
ki romana o prvem stiku zemljanov z
bitji iz vesolja. V najboljšem soglasju s
svojim prav tako slavnim kolegom
Arthurjem C. Clarkom je Carl Sagan
v tej knjigi sprožil vrsto perečih vpra-
šanj našega sodobnega sveta, med nji-
mi pa v prvi vrsti vprašanje prepotreb-
nega sporazumevanja in mirnega so-
žitja. V tem smislu je »Zveza« fanta-
stična samo zaradi svoje fabule, sicer
pa trezna in prav logična vizija našega
jutrišnjega sveta, ki bo moral biti ne-
malo drugačen od naše sedanjosti, če
ga le hočemo še živi dočakati. V svoja
razmišljanja o takem lepšem svetu je
Carl Sagan vpletel tudi Slovence. S to
svojo imenitno potezo je opozoril svo-
je številne bralce po vsem svetu tudi
na nas, ki se redkokdaj pojavimo v
tovrstnem svetovnem besedilu. Priča-
kujemo lahko, da se bo poslej ob tej
popularni knjigi marsikdo vprašal:
kdo pa so ti Slovenci? – in zalistal po
kakšnem večjem leksikonu, da se z
nami še bolje seznani . . . In kako ne-
ki je Sagan prišel do Slovencev? Mi-
slim si lahko, da je v svoji Ameriki pač
nekje in nekoč srečal slovenskega pri-
seljenca.

Ivan Dolenc (Kanada)

Društveno delo v Cordobi v letu 1985

Slovensko-jugoslovansko vzajemno društvo v Cordobi (Asociacion Mutual Esloveno Yugoslava de Cordoba) je vse leto 1985 pridno delovalo. Redni članski sestanek smo imeli 31. marca 1985. S posredovanjem jugoslovanske ambasade iz Buenos Airesa smo 13. aprila predvajali dva jugoslovanska filma, od katerih je bil eden tudi v španskem jeziku. V maju in juniju je mladinski odsek organiziral dve kosili, katerih čisti dobiček je bil namenjen za dokončanje naše dvorane.

Argentinski nacionalni praznik smo proslavili 25. maja 1985, 15. septembra pa smo proslavili 45. obletnico ustanovitve društva. Proslavi je prisostvoval tudi predstavnik ambasade, vicekonzul Edvard Kopušar, obiskali pa so nas tudi številni lokalni predstavniki. Predsednik društva Anton Govednik je v kratkem govoru orisal pomen našega društva in se spomnil dela pionirjev, ki so opravili veliko delo za ohranitev naših narodnih tradicij v Cordobi. Pozdrave nam je sporočil tudi Edvard Kopušar, ki je prenesel zahvalo jugoslovanskih narodov za pomoč med vojno in po njej in nas je pozval, naj bomo tudi v prihodnje zvesti domovini.

Ob dnevu republike, 29. novembra, je bil na proslavo v Buenos Airesu povabljen skoraj celoten odbor društva. Prisostvovala sta Anton Govednik in Simon Luksich.

Materinski dan smo proslavili 27. oktobra. Naše žene so pripravile peciva in drugih domačih dobrot. Društvo pa je posebej počastilo žene, ki so dopolnile 80 let. Lani so bile počaščene: Rosa D. Bonetta, Marija M. Verber in Justa K. Obernan.

Naše društvo je lani proslavilo obletnico ustanovitve nove Jugoslavije 8. decembra. V imenu jugoslovanskega ambasadorja nas je tokrat obiskal svetovalec Luka Meštrovič, z njim pa je bil tudi strojnik ladje Bakar, ki se je takrat mudila v Argentini. Tudi tokrat je predsednik Anton Govednik v kratkem govoru orisal pomen tega praznika za jugoslovanske narode, pozdrave domovine pa nam je v imenu njenih predstavnikov prenesel Luka Meštrovič.

Anton Govednik

BOGDAN POGAČNIK

Dvigni se, Lipa zelena . . .

Dvigni se, Lipa zelena, v Parizu zavetje nam daj . . . Tako je znova zapel ob svoji kitari in ob spremljavi narodnozabavnega ansambla Toneta Kmetca iz Slovenije predsednik Slovenskega kulturnega društva Lipa v Parizu Emil Davor Bizjak svojo skladbico. To je bilo na začetku zelo uspele prireditve tega društva pred dnevom republike konec novembra 1985 v dvorani šolskega centra v Herblayu.

V dneh, ko to pišem, kmalu po novem letu, naj bi imelo društvo Lipa svoj občni zbor, prvi po ustanovnem, ki je bil junija 1983 v Jugoslovanskem kulturnem centru v Parizu. Upajmo in želimo, da bo ta ponovni zbor tega mladega društva slovenskih rojakov v francoski prestolnici potekal čimbolj plodno in v korist celotne slovenske skupnosti v Franciji.

Čeravno je bilo v pogledu organiziranja Slovencev v Parizu po vojni marsikaj zamujenega, in so se vsaj v šolskem in verskem pogledu nekateri združili okrog cerkve v Chatillonu, je imelo tudi novo kulturno društvo Lipa – tako z jasnim podudarkom na navezovanju stikov z domovino kot s trdno zavestjo o samobitnosti slovenskega jezika in

kulture – od vsega začetka dovolj zdrava in široka izhodišča za svoj razmah. Po enoletnem vzgonu pa so se pojavile tudi razne težave, zlasti osebnega značaja, ki pa so vplivale tudi na počasnejše reševanje pomembnejših društvenih zadev, kot je npr. pridobitev potrebnega društvenega lokala, organizacija učenja slovenskega jezika, ureditev knjižnice, članskih kartotek, članarine idr. Po nepotrebnem je prišlo tudi do nekaterih organizacijskih pomanjkljivosti pri družabni prireditvi v Montreuilu in zaradi tega do izgube, zrahljali so se notranji odnosi v odboru, k sreči pa se je jedro odbora na čelu s predsednikom Bizjakom le pravočasno dogovorilo in uspešno izpeljalo novembrsko prireditev z nastopom ansambla Toneta Kmetca in skupine Slovenske izseljenske matice v Herblayu. Res je bila dvorana precej oddaljena, toda zato so se toliko bolj izkazali aktivisti, ki so po cestah široko naokrog izobesili kažipote s puščicami Lipe. Številna udeležba rojakov z vseh koncev Pariza, med katerimi je bil tudi veleposlanik Boris Šnuderl, je potrdila voljo po skupnosti. Predvsem pa so ob vselem razpoloženju in dobri postrežbi pazili tudi na račune in prvič v zgodovini društva zabeležili lep pribitek. Pri pripravi te prireditve in pri njeni vzorni izvedbi so imeli pač največ zaslug podpredsednik Frane Penko s svojimi prijatelji, družina Cirk, Branko Novak in Silvo Kavčič.

Uspeh te prireditve bi bil lahko vsej Lipi, tistim, ki so zdaj nosili glavno breme, in onim, ki so bili aktivnejši prej, zdaj pa manj, nemajhna spodbuda za nadaljnje delo. Razmere za društveno delovanje so v Parizu pač precej drugačne kot v kakem manjšem industrijskem kraju, saj so tod Slovenci izredno močno zaposleni in vpeti v francosko družbo. Obenem pa ne smemo zanemariti odgovornosti za to, da je slovenska kultura prisotna tudi v francoski prestolnici, zato bi bilo treba povezati vse dobro misleče, zavedne in ustvarjalne ljudi, saj vemo, da je malokje na svetu toliko visoko izobraženih ali umetniško navdahnjenih ljudi slovenskega rodu kot prav v Parizu.

Prevalje na slovenskem Koroškem
(foto: Janez Zrnec)

Odločne zahteve izseljencev iz Beneške Slovenije

Letošnje, že 23. srečanje beneških emigrantov v Čedadu, je bilo na zunaj morda manj praznično, bilo pa je v tem trenutku politično toliko bolj pomembno. S srečanja je namreč prišel še enkrat visoko povzdignjen glas, da hočejo naši beneški rojaki – kot je dejal slavnostni govornik msgr. Marino Qualizza v imenu vseh beneških kulturnih društev – »živeti v naši deželi in domovini kot svobodni in miroljubni ljudje«, da jim bo zakon za zaščito Slovencev v Italiji »dal možnost živeti brez strahu, brez skrivanja in zasramovanja. Nič manj kot tako in nič več kot tako! Da bomo vsi enakovredni, brez vsakega kompleksa. Da bomo mogli delati, živeti in gospodariti. Kajti zaščita ni samo za jezik, je tudi za delo, za življenje, za gospodarstvo. Če ne, kaj velja?»

»Vemo, da imamo mnogo sovražnikov, mnogo ljudi, ki hočejo z vso silo, da v Benečiji ne bo več Slovencev« – je dejal msgr. Qualizza in nadaljeval: »Živimo v takšni Italiji, ki priznava jezikovne manjšine, ki ni zaprta za pluralizem. Zato želimo tudi mi pokazati, da je Italija demokratična država. In kako naj to storimo? Samo če bomo prepričani, da biti Slovenec ne predstavlja škode za Italijo, ampak korist in bogastvo; samo če smo prepričani, da je naša prisotnost potrebna Italiji, ker je tako v Italiji nekaj več kulture. Prepričani moramo biti, da je naš obstoj človeško bogastvo za vso državo. Moramo pa tudi priznati, da doslej nismo dovolj storili, preveč smo se bali zahtevati naše pravice, preveč smo se bali nadlegovati Italijo. Čas je, da se zbudimo«.

Besede msgr. Marina Qualizze so

padale med številno občinstvo prepričljivo v svoji enostavnosti in razumljivosti, brez vsakega patosa.

»Vidimo, da se mnogo ljudi zanima za naše delovanje, toda vidimo tudi, da nam niso vsi naklonjeni. Skoraj vsi tisti, ki nas sovražijo, ne vedo ali nočejo vedeti, kako so stvari. Zato so ti ljudje zelo nevarni. Tisti, ki pravijo, da je treba braniti italijanski duh in italijanstvo v Benečiji ali v Trstu ali v Gorici, obenem pravijo, da govoriti slovensko pomeni biti proti Italiji. Zavedati se moramo, da ti niso pametni Italijani, niso pametni ljudje, da delajo sramoto Italiji; ti so proti Italiji, kajti vsak tisti, ki ne priznava osnovnih pravic, je proti človeku, je proti Italiji. Zato pa se moramo še bolj zanimati in delati za naše pravice, ker tako dokazujemo, da je Italija demokratična dežela, ne samo, ker je tako zapisano, ampak, ker je tako res. Mi, Slovenci, moramo postati dokaz, da je v Italiji prava demokracija prav zato, ker nam je dana pravica, da ostanemo Slovenci«.

Drugi govornik, tako rekoč predstavnik države, socialistični senator Franco Castiglione, je potrdil obstoj politične volje po zaščiti pravice Slovencev in je manifestacijo ocenil kot »dokaz volje te slovenske skupnosti v videmski pokrajini po afirmaciji svoje identitete, vrednost svoje tradicije, kulture in jezika«. Navedel je najprej nekaj pozitivnih stvari, kot je vključitev v državni finančni zakon za leto 1986, financiranje zakona za globalno zaščito slovenske manjšine v višini 30 milijard lir in pa financiranje gospodarskega razvoja mejnih področij z 255 milijardami. Glede samega zaščitnega zakona pa je menil, da obstajajo resne težave zaradi nasprotovanja nekaterih strank (konkretno je navedel republikance); poudaril je trdno odločenost vlade, da izdela svoj zakonski

predlog in dodal, da če bi komur koli uspelo zavreti ali preprečiti to pobudo, se vprašanje ne bi zaustavilo, kajti parlament mora zakonsko ukrepati, če je ali ni vladnega predloga. Menil je, da je možen sporazum o tem med tremi velikimi strankami KD, PSI in KPI, in da je možen tudi sporazum, kar zadeva videmsko pokrajino.

Ne vemo, koliko tega, kar je bilo rečenega na 23. Dnevu emigranta v Čedadu, bo prišlo do pravih ušes in koliko vplivnih ušes, bo ta glas hotelo slišati, toda dejstvo je, da so Benečani še enkrat postavili svojo jasno zahtevo, da so in hočejo ostati Slovenci z enakimi pravicami kot tržaški in goriški rojaki.

Prvo mednarodno srečanje pisateljev ob meji

V hotelu Palace v Portorožu je bilo od 15. do 16. februarja »Prvo mednarodno srečanje pisateljev ob meji«. Srečali so se književniki, publicisti in kritiki iz Avstrije, Italije, Švice in Jugoslavije, ki s svojim delom in pisanjem posegajo v družbeni in kulturni utrip nekaterih evropskih območij. Gre za tiste dežele, v katerih se, klub mejam, zaradi njihove odprtosti, neovirano pretakajo kulturni tokovi. Obstoj večnacionalnih kultur znotraj večinskega naroda vnaša v sožitje tudi »bogastvo v različnostih«, hkrati pa zahteva večjo odgovornost za samostojno in neokrnjeno vključevanje vseh v takomenuvani »večinski jezikovni prostor«.

Na srečanju v Portorožu so obravnavali teme: »Pisatelji ob meji – bogastvo v različnosti«, »Pisatelji ob meji – prednost ali ovira«, »Meja – geografska realnost, ki jo je mogoče preseči!« in »Pisatelji ob meji – evropski primer ustvarjalnega sožitja«.

Kritična analiza in izmenjava izkušenj o položaju in pomenu literarne ustvarjalnosti je imela za cilj spodbuditi pogostejše in bolj poglobljene stike ustvarjalcev. Vprašanja, ki so jih obravnavali, pa zadevajo širše probleme evropske kulture, kot so status književnika, vprašanja o sožitju v večnacionalnih in večkulturnih družbah, vključevanje v evropski načrt razvoja kulture ob razvoju znanosti in tehnologije in bogatenje z manjšinskimi kulturami. Vse to pa naj vpliva na pogostejše in načrtnejše kulturne izmenjave dežel, ki so se srečanja udeležile.

Prvo mednarodno srečanje pisateljev ob meji je poglobilo gospodarske vezi, ki so jih že vzpostavile države skupnosti na območju Alpe – Jadran.

Novi pevski zbor Trepetički med nastopom na dnevu emigranta v Čedadu.

Eva Žigon:

»Družina, to so melodije po pošti...«

Eva Žigon, študentka drugega letnika angleščine in nemščine na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je okusila jabolka z dreves več kontinentov. Oče, ki je poročen z Nemko, je po poklicu gradbeni inženir. Nemir, želja po boljšem zaslužku in lepšem življenju, ga ženejo po svetu. Eva se je rodila v Etiopiji 1963. leta, iz Ljubljane pa so odpotovali v Sydney, ko ji je bilo pet let, leta 1968, s starejšo in mlajšo sestro. Odkrivanje sveta je bilo za očeta velika strast, saj je že v šolske zvezke zapisal: »Rad bi živel kot raziskovalec in pustolovec Livingstone!« V Avstraliji so poznali prijatelje, ki so jim pomagali pri prvih težavah. Eva se spominja: »Prav hitro sem se naučila angleškega jezika. Mama je bila gospodinja, oče je delal po gradbiščih. Kmalu sem si pridobila mnogo prijateljic. Ukvarjala sem se z gimnastiko, judom, hodila na ples, še danes me veseli borilna veščina aikido. Kot dekle sem se hotela pridobiti osebno varnost in samozavest v tem napadalnem svetu.

Po zaključenem tretjem razredu gimnazije (High School) smo se zaradi bolehnih stare mame in drugih razlogov, največ zaradi hiše, ki je bila v Ljubljani brez pravega nadzorstva, vsi vrnili v Slovenijo. Pet let je zdaj od tega.

V Ljubljani sem nato maturirala na poljanski gimnaziji. Mojemu dobrosrčnemu in široko razgledanemu razredniku prof. Valentinu Logarju se moram zahvaliti za vse razumevanje, ki ga je imel z menoj, ko nas je učil angleščino in slovenščino. V Avstraliji dijaki nekatere predmete izbirajo sami, tu so že vsi določeni.«

SAMA V VELIKI HIŠI

Leto dni pred začetkom Evinega študija je odpotovala mati s tremi sestrami v Avstralijo, osem mesecev za njo pa še oče. Ostala je sama v velikem stanovanju, ki ga obdaja zaraščen vrt z jablanami. V hiši živi še stric s teto.

»Melodije po pošti, to so naši družinski stiki,« pravi Eva. »Tri leta se nismo videli, sestre mi pišejo, vsi samo pišejo. Alenka je stara 23, Andreja 18, Brigita 13. Iz Sydneya so se preselili v Perth. Dežela kengurjev pa je tako neizmerno daleč!« se odsotno nasmehne Eva in mi ponudi jabolko, ki sva ga maloprej pobrala na vrtu.

»Sem neke vrste pol-izseljenka, povsod me je nekaj ostalo, v Afriki, Avstraliji in Evropi. Borim se za svoj

poklic, prevajalka bi rada postala. Po končanem študiju bom šla k mojim na izpopolnjevanje iz angleščine. Moj »native speaks« sta tako slovenščina in angleščina. Od mame sem se naučila le malo nemščine.«

Evo vse bolj mika svet, kot pač vso njeno družino, ki vandra v Evropo in nazaj. »Bila sem v Nemčiji, na Danskem, v Grčiji in drugod.« – In kaj prinaša tvoja generacija, kaj boste spremenili, kje so tvoji vzori? »Boga ne bomo spremenili, tudi človeka ne; če poskušas koga spremeniti, omejuješ sebe in svoje zmogljivosti.«

– Kdaj je življenje nekaj vredno? »Ko si premagal sebe, ko si nekaj pomembnega dosegel. Zame je to večji izpit iz nemške slovnice.«

– Dom imaš in doma nimaš, hiša je velika... »Nekaj najnujnejšega postorim, da vrt povsem ne zaraste, zanj bi potrebovali vrtnarja. Sicer sem pa samonikla in se ne podrejam rada, toplino in družbo ljubim. Nedaleč proč je študentsko naselje in moji prijatelji prihajajo k meni, da smo včasih velika družina veselih ljudi sredi študija. Med njimi je nekdo, ki ga imam najraje. Planet bi bil prazen, brez življenja, če bi bil samo en spol bistvo sveta. Bistvo sveta je v sožitju spolov, ras, narodnosti, med seboj različnih, a svojiskih ljudi. In ti naj bojo dobri.«

I. C.

Eva Žigon doma na vrtu

Slovenščina v deželi vzhajajočega sonca

Japonka Ruriko Hanabusa v Poletni šoli slovenskega jezika

Še dobra dva meseca in začela se bo Poletna šola slovenskega jezika. Čeprav je minilo leto dni od srečanja z Japonko Ruriko Hanabusa, mi je še vedno v spominu njena trditev, da bo letos spet prišla v to šolo. Zakaj?

Ruriko je na podiplomskem študiju v Ljubljani na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo, v Tokiu pa je končala študij sociologije na univerzi Waseda.

»Bila sem že zaposlena, pa sem se odločila, da naredim doktorat in spoznam Evropo. Če primerjam položaj japonske ženske z vašo, samoupravno in evropeizirano, vidim, kako smo podvržene tradiciji. Dolga je še pot do enakosti z moškimi. Pri nas je družina tabu, močna, skozi tisočletja preizkušena vez. Za uspeh v življenju je podpora družine zelo odločujoča.

Za vpis na Poletno šolo v Kranju sem se odločila zato, da bi se lažje sporazumevala s študenti v Sloveniji, hkrati pa si tudi širim svojo zamisel in željo po spoznavanju evropskih jezikov in civilizacij. Pri vpisu sem videla, da prevladujeta dva tipa študentov, ki bom z njimi poslušala predavanja: taki, ki so bili otroci izseljencev, ki so prispeli pred dvema, tremi generacijami v tuje dežele in drugi, potomci iz mešanih zakonov, kjer je bil eden izmed obeh Slovenec, predvsem iz evropskih dežel.

Slovenščina je zelo težak jezik, poln zakonitosti, ki jih v drugih evropskih jezikih ni najti. Zlasti me je presenetila vaša dvojina. Čeprav je slovenščina težka, pa je neke vrste izziv, privlačnost in zanimivost. Tudi besedni vrstni red je drugačen kot pri večini meni znanih jezikov, vrinjeni stavki, priredja in podredja pa so prave zagonetke. Ko sem prvič poslušala predavanje iz slovenščine, sem od začudenja odprla usta: »To je povsem drug svet!«

Obiskovala sem tudi tečaj slovenščine na Delavski univerzi v Ljubljani, da bi si to rahlo znanje iz poletne šole še izpopolnila. Mislim, da sem v tej kranjski šoli mnogo pridobila. Kar zadeva metodo učenja v Kranju, je zelo dobra, saj vključuje vsa sredstva. Slovenščina je zelo lep, melodičen, muzikaličen jezik, njegova melodija me je najprej pritegnila.

Kar pa zadeva Slovenijo, je tako lepa, da me močno spominja na Japonsko. Ostala bom še kakšno leto v Sloveniji in potovala, kolikor mi bo dopuščala moja naloga.«

Kombinacijska križanka s slovenskim pregovorom

Spodnje besede morate s pravilnim kombiniranjem razvrstiti v lik križanke. Polja, ki ločijo besede med seboj, so že vrisana v lik. Črke, ki pridejo na oštevilčena polja, s pomočjo številki prenesite na polja pod križanko. Tam boste po vrsti prebrali slovenski pregovor.

2 črki: DI OR OR RC

3 črke: ANA ATA BOR BRA CAR ELI IKT LED NIT OMI ONO TAK ZOO

4 črke: AKIS ANET ANSA ARAK CENT GARE IRAK IRKE MUNI OPAT OSSA RITT RIBI TONI

5 črk: ALOST ANTAR IRIDA KANTA KIRKA KREDO LOGAN REBRO RENIS TESLA TUJEK

6 črk: DARIAN EPAKTA FREZAR OFARIM SIROTA TANTAL

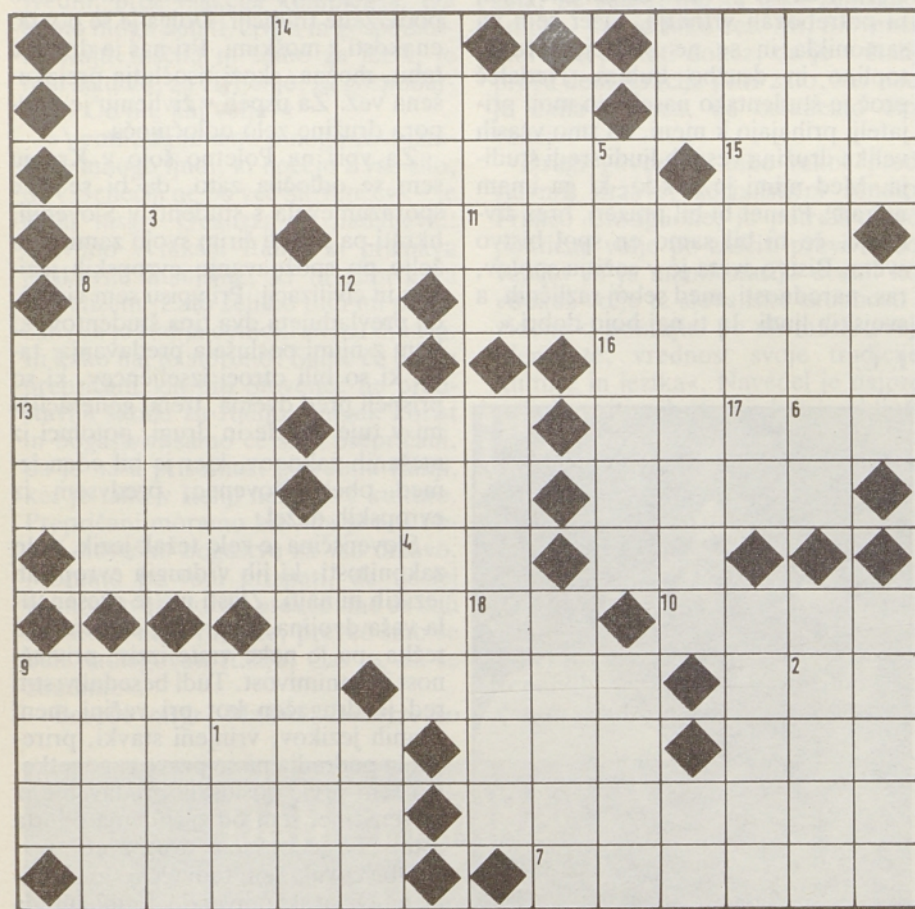
7 črk: ETRURCI NINORSK STRITAR TARTINI TARTRAT TRIANON

8 črk: EINSTEIN RAKOVICA SIBIRIJA STRNADEK

9 črk: ADSORBENS EKSTERIER FRANKFURT RADIRANKA

10 črk: AVREOMICIN

Sestavil: Jože Petelin

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Tulci

V slovenskem ugankarstvu smo s tulci poimenovali besede, ki se skrivajo v neki drugi besedi. Najlepši tulci so tisti, pri katerih neki besedi odvezamo prvo in zadnjo črko in dobimo novo besedo.

Nekaj primerov: besedam OBREŠTI, PLAŠČEK, FLAŠKON, SLADKOR, WESTERN, ŠIVANKAR, DOBLEKAR in KLAVORA prečrtajte prve in zadnje črke. Kaj boste dobili? Nove besede znanega pomena:

BREST, LAŠČE, LAŠKO, LADKO, ESTER, IVANKA, OBLEKA in LAVOR.

Med ugankarji imajo posebno vrednost tulci, ki so iz istega tematskega področja.

Kaj se skriva v besedi SRAKA? Še ena žival: RAK!

Pa v moškem imenu ŽIVAN? Žensko ime IVA.

Kaj pa najdemo na sredi besede POTOKI? Še en zemljepisni pojem: OTOK.

In kaj v sebi skriva država VATIKAN? Besedo ATIKA, ki je ime grškega polotoka, na katerem ležijo Atene.

Tudi beseda PRISANK (to je drugo ime za goro Prisojnik v slovenskih Julijskih Alpah), v svoji sredini skriva zemljepisni pojem: mestece RISAN, ki leži v črnogorski Boki Kotorski.

Zdaj pa rešite spodnja dva tulca. Besedi, ki ju morate uganiti, sta označeni s posebnim tiskom.

Francoska gospa
vsa seksi in mila,
prvega moškega
vase je skrila.

Preden pogledate med rešitve, ki so na koncu tega besedila, rešite še naslednji šaljivi tulec:

Le kaj v sebi skriva
SKRIVNOST?

Rešitve: MADAME, v sredini je ADAM; v sredini besede SKRIVNOST pa je KRIV NOS!

Rešitev nagradne križanke in nagrajenci

Nagradno križanko v Rodni grudi št. 8-9/85 ste rešili brez težav, če sodimo po velikem številu poslanih rešitev. Pravilna rešitev je bila: Bohinj in Trenta.

Žreb je naklonil nagrade takole: knjigo Umetnostni zakladi Slovenije je prejela Danijela Šebalj s Švedske, knjigo Zgodovina Slovencev je prejel Jurij Kodrun iz Belgije, knjigo Kuhajmo po domače pa je prejela Jana Milutinovič iz Avstralije. Nagrade smo poslali po pošti.

Obvestilo

Kot so dobri ugankarji najbrž že sami opazili, je v 2. številki tiskarski skrat

križanke obrnil na glavo. Prosimo, oprostite.

Slovenska krajevna imena

Dragi rojaki, danes sem z veseljem sedel k pisanju tegale pisma. Rad bi vam namreč sporočil, da je pri Cankarjevi založbi v Ljubljani v njeni zbirki leksikonov izšel imeniten in zelo potreben priročnik: *Slovenska krajevna imena*.

Kaj sploh obsega ta priročnik, sprašujete, in zakaj naj bi bilo to zanimivo za vas, ki živite daleč stran od domovine.

V knjigi *Slovenska krajevna imena* so po abecedi naštet vsi slovenski kraji. Žal samo v matični Sloveniji, ker se je založnici mudilo izdati vsaj to; za drugo izdajo pa pripravlja seznam tudi za območje zunaj naših republiških mej. V sedanjem seznamu je zajetih okoli šest tisoč imen, se pravi, vsi kraji, kolikor jih je uradno zaznamovanih.

Vendar se sestavljavci seznama niso zadovoljili samo z navedbo vseh krajev po abecedi, temveč so pri vsakem poskrbeli za uradni zapis in mu dodali še knjižni in morebitni krajevni izgovor. Tako je vsako ime oskrbljeno z naglasom, naglasno znamenje pa nakazuje tudi že širok ali ozek, dolg ali kratek izgovor naglasenega samoglasnika. Vzemimo za zgled kraj *Dóbro Pólje* pri Ilirski Bistrici. Prva novost zapisa je v tem, da je tudi beseda *polje* zapisana z veliko začetnico. To je namreč predlog novega, še ne izdanega slovenskega pravopisa: sestavine večbesednih slovenskih krajevnih imen pišemo z veliko začetnico, razen predlogov in samostalnikov *vas*, *mesto*, *trg* in *selo*.

Že ti podatki so pri marsikaterem kraju krvavo potrebni. Slovenija je sicer majhna, vendar je precej krajev z istim zapisom, pa z različnim izgovorom, na primer *Léskovec* pri Celju in *Leskóvec* pri Novem mestu, pa tudi z nepredvidljivimi izgovornimi posebnostmi, na primer *Dól* pri Kočevju, pri Ptuj, pri Mozirju, pri Celju, ki ga izgovarjamo (*dól*), pa *Dól* pri Krškem, pri Hrastniku, pri Kopru, ki ga izgovarjamo (*dóu*).

Ob zapisu v prvem sklonu pa je tudi drugi sklon, spet z naglasi, in še peti sklon, da se pokaže uporaba predlogov *v*, *na* ali *pri*, na primer *v Celju*, *na Jesenicah*, *pri Sv. Duhu*. Dodan je tudi krajevni pridevnik, spet z izreko, in samostalniška za prebivalca, včasih tudi za prebivalko; da vemo, za kateri kraj gre, sta dodani še občina in pošta.

Vendar podatkov še ni konec: pri krajih, kjer sta se uveljavili dve obliki, naj bo že v zapisu, izgovoru, sklanjatvi ali rabi predloga, sta navedeni obe, navedene pa so tudi neknižne, krajevne oblike.

Zdaj vemo, kaj nam prinaša priročnik *Slovenska krajevna imena*, zanima pa vas še, zakaj je ta knjiga pomembna tudi za vas, rojaki na tujem.

Krajevna imena so del besedja, priča preteklosti in sedanjosti, del dediščine, segajoč daleč čez ozke okvire golega zapisa. Iz vaših pisem vem, kako se zanimате za posamezne izraze, zlasti povezane s krajevnimi navadami, jedmi, nošami in podobno, vem tudi, kako se zanimате za zapis in nastanek svojih imen in priimkov. Krajevna imena imajo ravno tako bogato zaledje in zgodovino. Treba se je samo poglobljati vanje in moramo jih znati prebirati s širšega vidika.

Gotovo ste sami že večkrat premišljevali o imenih v svojem novem okolju, kjer že ste, v Severni ali Južni Ameriki, v Avstraliji ali na Švedskem. Iz sedanjih imen se še marsikje jasno kažejo jezikovne prvine ali ostaline starejših tamkajšnjih prebivalcev, naj bo že Indijancev v Amerikah ali raznih drugih prvotnih plemen in ljudstev drugod po svetu.

Isto se kaže tudi v slovenskih krajevnih imenih: v nekaterih imamo sledove prastarih jezikovnih kultur (Sava, Kokra), v drugih odmeve starejših naselitenih tokov in obdobj (Loga-

tec, Ptuj), pa tudi že popolnoma novih, zgodovinsko oprijemljivih dogodkov (Nemška vas, Jurklošter).

Ste že kdaj premišljevali, kako dokumentarna je ljudska domišljija ob poimenovanju ledinskih in pokrajinskih značilnosti, ki so pogosto prešle tudi v krajevna imena? V jeziku je človeška izjemna moč, izraz je obenem človeško temeljno spričevalo, ki priča o njegovi duševnosti, družbenih razmerah, okolju, času. Zato so tudi krajevna imena dokument in neizčrpen vir raziskav.

Krajevna imena nam pričajo o rastlinstvu (Brezje, Gabrje, Hrastje, Zaježše, Orehek), pričajo o tleh (Kremen, Laporje, Kamen, Peščenik), o pokrajini (Mlaka, Gozd, Loka, Polica, Klanec, Zakot, Brod, Podgora, Reber, Most, Planina), pričajo o zgodovini (Podtabor, Gradišče, Straža, Štifta, Kostel, Koseze), o obdelovanju zemlje (Ledina, Krčevina, Laze, Požarje, Preska, Trebež), o naselitenih tokovih (Nemška vas, Nova vas, Stara vas, Stari trg), o socialnih razmerah (Pristava, Britof, Videm, Komenda, Fara) . . .

Z govorico slovenskih krajevnih imen smo se še vse premalo ukvarjali. Tudi to je eno od področij naše duhovne dediščine. Zares jo bomo cenili šele, če jo bomo spoštovali, zato naj za konec, v letošnjem, Trubarjevem letu, izrečem eno samo pripombo: škoda se mi zdi, da se je Trubarjeva *Raščica* spremenila v *Rašico*. Vrnimo ji prvotnejšo obliko!

Vse slovenske rojake iz Baden-Württemberga in iz drugih delov ZR Nemčije vabimo na

majsko veselico

ki bo v soboto, 31. maja v Ausstellungs-halle v Sindelfingu pri Stuttgartu.

Poskrbljeno bo za dobro domačo kapljico iz Radgonskih goric, za ples pa bo skrbel ansambel Alpe-Adria iz Waldkraiburga pri Münchnu.

Rojaki, udeležite se te lepe slovenske veselice!

Rezervacije miz in vstopnic:

Tone Kranjc, tel.: 07031/80 43 40.

Deveto leto zbirke »Mostovi« pomurske založbe

POMURSKA ZALOŽBA širi z devetimi letnikom zbirke »Mostovi« naše poznavanje literature s šestimi prevodnimi deli. Mostove z Nikaragvo predstavlja živi zapis z bojišča upornikov – sandinistov GORA NI LE VELIKA ZELENNA STEP, napisal jo je Ormar Cabezas. Ta roman ni samo literarni zapis, pač pa zgodovinski dokument, ki ga je zapisal avtor v ilegalnih sandinističnih postojankah in je danes namestnik ministra za notranje zadeve v Managvi, ki so jo zavzele sandinistične enote 1979. leta. Knjiga je živ, avtentičen zapis o uporniškem vrenju, ki je nastalo po vzoru na »generala svobodnih ljudi«, Avgusta Cesarja Sandina, ki se je do 1934 boril s svojo številčno neznatno, brezupno hrabro vojsko proti ameriški vojaški okupaciji. Bodoči diktator Anastasio Somoza Garcia ga je z zvijačo zvalil v Managvo in ga ubil. Pisatelj je še vedno na bojišču in sredi svojega naroda zapisuje svoj trenutek, svojo dobo.

Roman REKA JE ŽIVLJENJE, ki sta ga napisala zakonca Vanthya in Michel Cahour opisuje daljni Laos, kakršnega doživi Evropejec, Francoz. Burno obdobje revolucije, odstop kralja in razglasitev republike je zunanji okvir, v katerega avtor vpleta laoško zgodovino, razmišljanja o marksizmu in budizmu, laoško revolucionarno poezijo in razredni boj v času spremembe političnega sistema. Pripoved kmečke družine dveh generacij se odigrava v rojstni vasi njegove žene Muongšeni. Zvemo za navade, običaje, mišljenje, resnično čutenje preproste Laočana, ki odseva svoj narod. Štiri

leta bivanja v Laosu, preučevanja kulture, religije in poroka s svojo devetnajstletno učenko Vanthyo sta Cahourju ob neposrednem stiku z laoškim ljudstvom odprla vidike, v katere težko pronikne opazovalec – Evropejec, ki ostane na površini zapletene psihologije in razumevanja globljih silnic, ki opredeljujejo neko ljudstvo.

Afriški književnik Massa Makan Diabaté se nam predstavlja z opisom življenja v Maliju z romanom v treh delih: TRIJE IZ KUTE, Afrika, ki se osvobaja kolonializma, vas z vsemi kontrasti malih in velikih usod, krščanske in muslimanske prvine, ki označujejo sodobno življenje Afričana, mistika, nadnaravno in materialno, afriški miti in praznoverje, prepleteno v splet humorja in življenjske sile, vse te sestavine bralca pritegnejo z živim dialogom, ki je zapisan sveže. Trilogija uvršča Diabatéja med najvidnejše pisce današnjega afriškega življenja. Osrednji junak je vas Kouta, v kateri je smešna, dostojanstvena in enovitna skupnost vaških veljakov, navadnih vaščanov, predstavnikov državne oblasti vklenjena v duhovne zaplete totemizma, krščanstva in muslimanskega verovanja. Vesela ljudska pripoved dobiva sočnost pod avtorjevim peresom, razkrije nam moč malega človeka, simbola Afrike, ki se težko ločuje od svoje naturnosti v izumetničen svet neke grabežljive oblasti.

Mostove s Finsko predstavlja knjiga GOZD OBEŠENIH LISIC, ki jo je napisal Finec Arto Paasilina, ki je eden najbolj plodnih finskih pisateljev – humoristov, piše pa tudi za televizijo. Takoj na začetku nas povabi na veselo potepanje po svetu in norčevanje iz bogatašev, ko zremo, da je junak romana lopov in da je ukradel banki štiri zlate opeke, od katerih razkošno živi, kot so to storili mnogi mili-

jonarji po svetu. Srečamo se s krepkim smehom polarne Finske, jasnim, tekoče zapisanim, preprostim in razumljivim jezikom, z usodnostjo ženske in policije, s tipom finskega »podzemlja«, ceneni žensčinami in veselimi bratovščinami, ki se ne boje alkohola. Nekje na dnu pripovedi Gozda obešenih lisic pa tli sovraštvo do zavojevalcev, ki so vdrl v Finsko v času druge vojne in oskrunili arktično lepoto njegove ljubljene Laponske.

Most s Češko je vzpostavil Ladislav Fuks z romanom MIŠI NATALIJE MOOSHABERJEVE. Pisatelj je mojster humorne, na videz nepomembne, jezikovno pa domišljene, v grotesko ubrane proze, ki ima nadih nenavadne fantastike. »Junakinja« Natalija Mooshaberjeva nas vodi skozi vrsto komičnih, skrajno paradoksalno obarvanih situacij, verjetnost se prepleta z domišljajskimi resnicami, čisti, resnični svet pa postane zapletena uganka.

HAZARSKI BESEDNJAK je napisal srbski pisatelj Milorad Pavić, predstavlja pa posebno zvrst romana – leksikona, ki ga lahko začnemo brati kjerkoli, ne da bi sledili klasični »zgodbi«. Napisan je v 100.000 besedah in se opira na podobno izdajo iz leta 1691. Po besedah avtorja je roman »most med barokom in novo literaturo«. Govori o izginotju malega naroda, ukleščene med tri religije. Hazari so bili narod, sestavljen iz turških, finskih in ruskih plemen z mogočno državo od polotoka Krima do Urala, ki je izginil, izumrl. V tej knjigi, sestavljeni iz treh delov, poskuša avtor obuditi in dopolniti vire o njihovem izginotju. Hkrati nas popelje v zahtevno bralno pustolovščino.

Komplet šestih zajetnih romanov stane 14.600 dinarjev.

domače viže

BOGOMIR ŠEFIC

Domači zven z novostjo

Henčka Burkata lahko štejemo za glasbenika dolenskih gričev, ki pa je v zadnjem času s svojim ansamblom poslušalcem ponudil nekaj novosti. Zakaj?

»Vedno sem sodeloval z dobrimi glasbeniki tudi zunaj sestava«, pravi Henček Burkat. »Pred leti je bil to Boris Kovačič, nekaj zadnjih let pa mi

pomaga Berti Rodošek. Odločila sva se, da domačemu, »klasičnemu« zvenu dodava ostrino banja in odločnost saksofona. Očitno so novost poslušalci lepo sprejeli, kar se kaže seveda tudi v prodaji plošč in kaset.«

Lani novembra so Henčku Burkatu na prireditvi v Topolšici delavci ljubljanske Kasetne produkcije za kaseto

»Polka, valček, rock 'n' rol« izročili priznanje Zlato kaseto. Prodali so namreč kar 70.000 izvodov, to pa je za slovenske razmere izredno veliko. Kaseti hiti trenutno proti 100.000 prodanim izvodom. Tu pa je že drugi uspeh Henčkovega ansambla, saj so kaseto novih posnetkov z naslovom »Didl boogi woogi« v treh začetnih tednih pro-

dali že več kakor v 50.000 primerkih. Henček Burkat se seveda veseli takega razpleta:

»Tu mi je resnično veliko pomagal Berti Rodošek, pravzaprav je on napisal imenovane skladbe. Sicer vedno presojaajo poslušalci, očitno pa so novosti sprejeli in zakaj človek ne bi živel z upanjem!«

Lani je Henčkov sestav slavil 20. obletnico obstoja in igranja, danes pa v ansamblu poleg vodje nastopata še oba Henčkova sinova Tomaž in Toni, pa Bogdan Čater, Tomaž Brank in pevka Metka Kastrevc. V dolgih dvajsetih letih se je zanesljivo nateklo marsikaj zanimivega, saj je Henčkov ansambel poleg nastopov v domovini precej pogosto gostoval v evropskih deželah, dvakrat pa se je uspešno podal tudi na pot v Združene države in Kanado. Vendar smo ga tokrat povprašali o začetkih njegovega muziciranja:

»Pri naši hiši harmonike sicer ni nihče igral, imeli pa smo tako imenovani »pušelsank«. Tu so se zbirali veseli ljudje in meni se je porodila želja, da bi igral harmoniko. Kmalu sem dobil diatonično glasbilo in se spočetka učil kar sam. Velik vzor mi je bil Franc Potočar, po domače Jurjevec, ki se ga še danes spominjam kakor enkratnega muzikanta.«

Prvič se je Henček Burkat s svojo harmoniko predstavil v nekdanji sila popularni oddaji ljubljanskega radia »Pokaži kaj znaš«, kjer je osvojil drugo mesto:

Ansambel Henček na nastopu »Lojtrca domačih« (foto: Bogomir Šefić)

»Nikoli prej in nikoli poslej mi ni bilo težko prijeti za harmoniko. Vedno sem se čutil ljudskega godca. Menim tudi, da je zvrst glasbe, ki jo igram, našim ljudem blizu in kadar sem videl solze v očeh ali pa prešerno veselje, sem spoznal, da ima ta glasba svojo podlago in zaslombo v ljudeh.«

Henčka Burkata sem srečal tudi v Mariboru, na finalni prireditvi »Lojtrca domačih«, kjer je osvojil prvo mesto.

Za muzikante je ta čas nekako mrtve, ni posebnih prireditev. Zato pa

sestavi mnogo snemajo in pripravljajo poslušalcem nova glasbena veselja. Novo kaseto in ploščo snema tudi slovenjegraški ansambel Štirje kovači, pa novomeški ansambel »Fantje z vseh vetrov«. Zadnje imenovani so lani nastopili v španski Barceloni v okviru festivala Trabajal.

Bivša pevka Avsenikovega ansambla Ema Prodnik zdaj že nekaj časa uspešno prepeva z ansamblom RŽ iz Kranja. Prva predstavitev je bila v Mariboru na finalu »Lojtrca domačih«.

vaš kotichek

Iščem partnerja! Sem inženir strojništva v novozgrajeno, že vpeljano obratovalnico kovinske stroke. Ker bi se želel intenzivneje vključiti v proizvodne procese, iščem partnerja z ustreznim strokovnim znanjem, svežimi idejami in kapitalom. Ponudbe pošljite na naslov uredništva pod šifro »Maribor«.

Gradbeno parcelo v Sp. Kungoti pri Mariboru prodam. Informacije po tel.: (062) 512-269.

V Izoli prodam skoraj novo trisobno stanovanje s kabinetom, 76 m², etažna centralna kurjava. Ponudbe na naslov: Franc Naglič, IX. korpus 1, 66310 Izola, Jugoslavija.

Vinograd z lepo zidanico na Bizeljskem prodam. Oglasite se na naslov: Vili Jager, Voduškova 34, Ljubljana (Galjevica).

V bližini Kopra prodam zazidljivo parcelo v izmeri 912 m² z vikendom in hišo, zgrajeno do 1. plošče. Voda in elektrika sta že v podkleteni hiši, primerno za mirno obrt. Ponudbe na uredništvo Rodne grude pod šifro: Prednost zdomci.

Poizvedba

Prosim vse rojake, ki bi kaj vedeli o Franciscu Zorcu v Argentini, naj mi sporočijo kakršnokoli vest o njem. V Argentino je odšel po drugi svetovni vojni. Zadnjikrat se je oglasil leta 1979, njegov naslov pa je bil: Dr. Francisco Zorec, 3446 MF Mantilla, Prov. Corrientes, Argentina. Sporočila pošljite na naslov: Zvone Rovšnik, Zelena pot 6, 61000 Ljubljana, Jugoslavija.

Rojaki na tujem! V Savinjski dolini v naselju Parižlje pri Polzeli prodam hišo, primerno za vsako obrt, in 8 arov zemlje. Ponudbe na naslov: Ivan Selič, Gomilsko 45, 63303 Gomilsko.

»Veseli Ribn'čan« je Blumauerjev

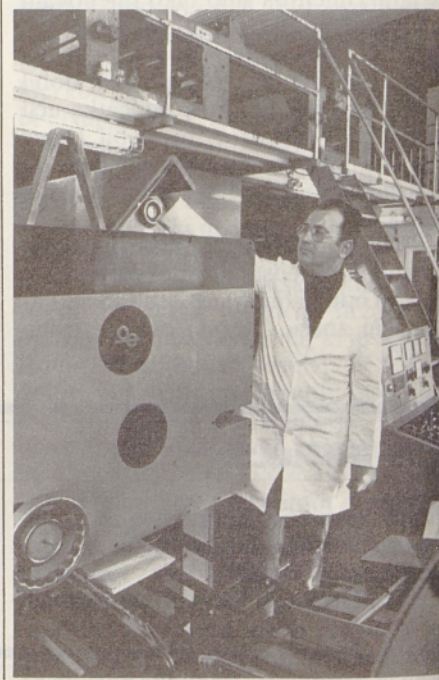
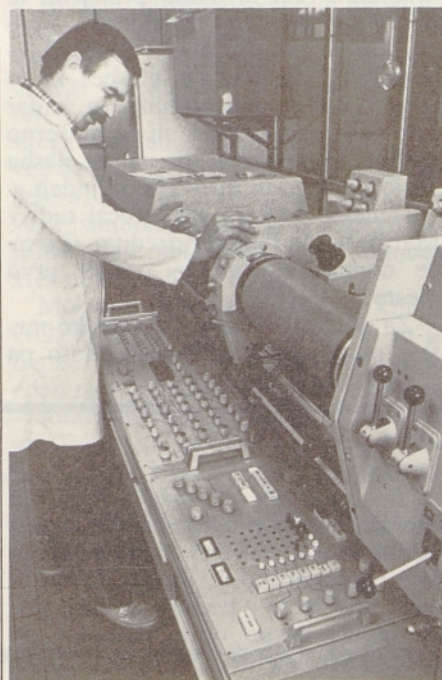
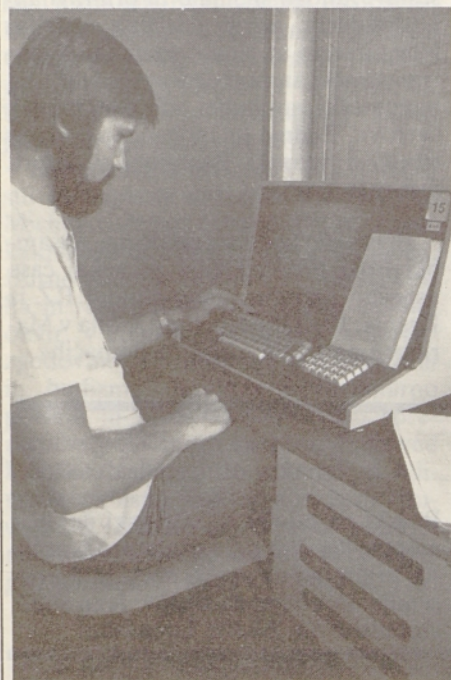
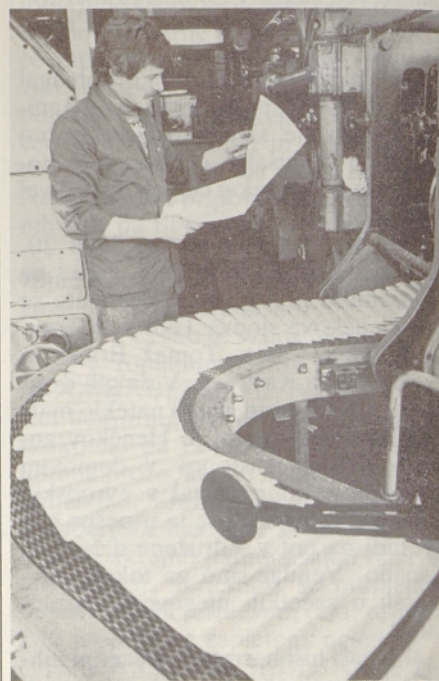
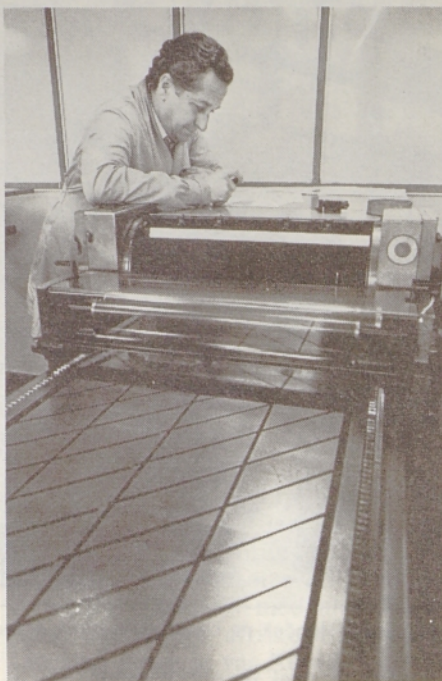
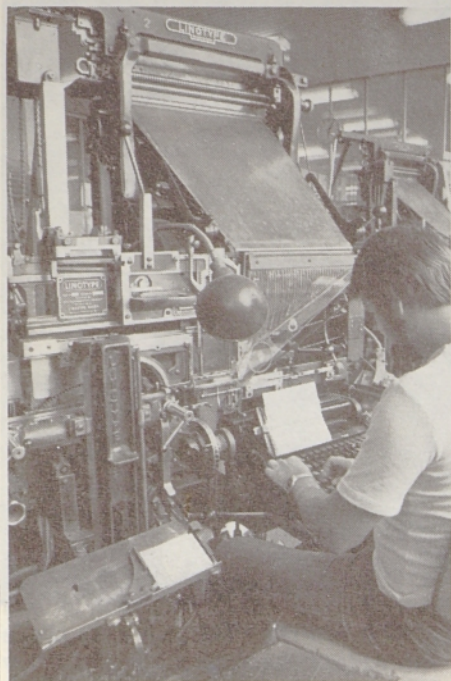
Obveščamo vas, da je tisku ovitka gramofonske plošče ansambla Franca Miheliča z naslovom »NAŠ URBAN« (LD 0888), botroval tiskarski škrt.

Avtor skladbe in besedila »VESELI RIBN'ČAN« je skladatelj ANDREJ BLUMAUER in ne Franc Mihelič in Ivan Sivec, kot je tiskano na ovitku.

Andreju Blumauerju in uporabnikom plošče »NAŠ URBAN« se za napako iskreno, opravičujemo.

Uredništvo Založbe kaset in plošč RTV Ljubljana

ČRNA UMETNOST...

...V BELIH HALJAH

tiskarna delo – dom slovenskega tiska

časopisno in grafično podjetje delo

ljubljana, titova 35, telefon: 315-366

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

vaš najbližji most do Slovenije!

Zunaj meja današnje SR Slovenije, Jugoslavije, živi skoraj četrtna slovenskega naroda in številni od teh so izseljenci v vrsti evropskih in prekmorskih držav ter njihovi potomci. Najbližji most, najhitrejša vez, ki vam omogoča žive stike s Slovenijo, je revija

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

Pomaga vam odkrivati, kdo smo Slovenci, kaj pomenimo v svetu, kje so naše korenine, kje vse živi naš narod. Seznanja vas z razvojem vaše rojstne dežele, vašim potomcem odkriva skrivnosti slovenstva.

Enkrat na leto izide tudi zanimiva knjiga

SLOVENSKI KOLEDAR, ki predstavlja pravo zakladnico zanimivih podatkov o sedanjosti in preteklosti Slovencev doma in na tujem, zanimivo branje in številne izbrane barvne fotografije slovenskih krajev.

Naročite si našo revijo in koledar na dom. Posredujte to naročilnico še drugim slovenskim rojakom!

Letna naročnina revije Rodna gruda – Slovenija: ZDA 11 dolarjev, Kanada 13 dolarjev, Avstralija 13 dolarjev, Južna Amerika 11 am. dolarjev, Belgija 420 bfr., Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13000 lir, ZR Nemčija 25 DM, Švedska 60 Skr., Švica 20 Sfr. Cena Slovenskega koledarja: ZDA 6 dol., Kanada 7 dol., Avstralija 7 dol., Južna Amerika 6 am. dol., Belgija 250 Bfr., Francija 35 FF, Nizozemska 14 Hfl, Italija 7000 Lit., ZR Nemčija 13 DM, Švedska 30 Skr., Švica 11 Sfr.

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

your nearest bridge to Slovenia!

Almost a quarter of the Slovenian population lives outside the borders of SR Slovenia, Yugoslavia. Many are Slovenians who have emigrated to various European and overseas countries, and their children. The nearest bridge, the fastest link, which makes possible the living ties with Slovenia is the monthly magazine

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

It helps you to discover who are the Slovenians, what do we mean in the World, where are our roots and where we live. It informs you of the developments in your native country, and will uncover the mysteries of Slovenia to your descendants.

Once a year we also publish a very interesting book, the SLOVENSKI KOLEDAR, which is a real treasure of valuable information giving you the past and present about Slovenians at home and abroad. It brings you selection of reading, and many outstanding colour photos of Slovenia.

Subscribe to the magazine RODNA GRUDA – SLOVENIJA and the SLOVENSKI KOLEDAR at your home address. Please, show this subscription-form to other Slovenian fellow-countrymen in your neighbourhood!

Yearly subscription for Rodna gruda Magazine: U.S.A. \$ 11, Canada \$ can. 13, Australia \$ Au. 13, South America \$ U.S. 11, Belgium 420 Bfr, France 60 FF, Netherlands 27 Hfl, Italy 13.000 Lit, FR Germany 25 DM, Sweden 60 Skr, Switzerland 20 Sfr. Cost of the Slovenski koledar per copy: U.S.A. \$ 6, Canada \$ 7, Australia \$ 7, South America \$ 6, Belgium 250 Bfr, France 35 FF, Netherlands 14 Hfl, Italy 7.000 Lit, FR Germany 13 DM, Sweden 30 Skr, Switzerland 11 Sfr.

 Slovenija
Jugoslavija

Ko zidate novo hišo,
ko obnavljate stari dom,
se oglasite tudi v industriji
stavbnega pohištva

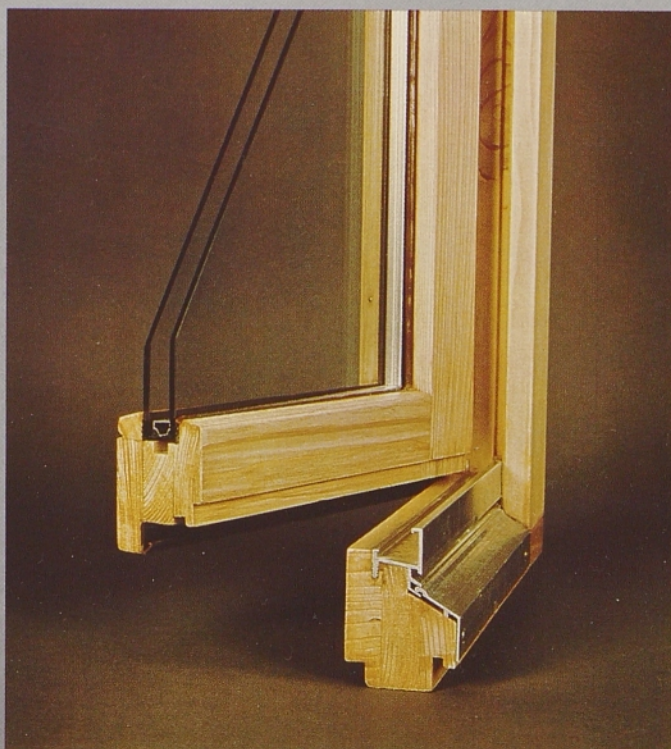

61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

v Ribnici na Dolenjskem,
kjer vam bomo pokazali
naša inovak in kombivak okna,
okna s polkni, gibljiva polkna,
notranja in vhodna vrata,
garažna vrata, lamelirane
profile, lamelirane plošče
in še kaj.

Naše izdelke odlikuje nizka cena
in kvalitetna izdelava
z mednarodnimi priznanji.

SORTIMENTI GOZDNEGA LESA, ŽAGAN LES IGLAVCEV, IVERNE PLOŠČE, OPLEMENITENE IVERNE PLOŠČE, STENSKÉ OBLOGE, STROPNE OBLOGE, SUMO VRATA, INTRO OKNA, IZOLIR OKNA, KLASIČNA VRATA, ROLETE ZA OKNA, POLKNA POHORJE, OBLAZINJENO POHIŠTVO.

LESNA, gozdarstvo in lesna industrija, 62380 Slovenj Gradec, Gospodarska 4, JUGOSLAVIJA, telefon (062) 842-571, 842-511, teleks 33165